ЮРІЙ КЛЕН

ТВОРИ

ТОМ 1

Юрій Клен — рисунок Гліба Радченка

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. ШЕВЧЕНКА
Бібліотека Українознавства

ЮРІЙ КЛЕН

ТВОРИ

ТОМ 1

Редакційна Колеґія

Святослав Гординський
Леонід Рудницький
Вольфрам Бургард

Нью-Йорк 1992

Цей том поезії Юрія Клена появляється
за ініціятивою д-ра Ярослава Падоха,
президента НТШ, 1977 — 1990,
для відзначення 100-річчя від народження
Поета

Library of Congress Catalog Number: 91-66408
ISBN No.: 0-88054-173-3

Ігор Качуровський

ТВОРЧІСТЬ ЮРІЯ КЛЕНА НА ТЛІ УКРАЇНСЬКОГО ПАРНАСИЗМУ

Нам, що лишили позад себе більшу частину життєвої дороги, усе чомусь здається — хоча ми й ловимо себе раз-у-раз на такому сприйманні, — ніби ті, хто вийшов пізніше, а тепер іде з нами поруч, ніби всі вони мають ті самі знання, що й ми, такий самий життєвий досвід і мислять тотожніми логічними категоріями. А насправді у них — все інакше.

Тож ця книжка, яка виходить більше ніж через сорок років після смерти Юрія Клена, коли наближається сторіччя від його народження, призначена не для поетових сучасників, яких фактично уже майже немає серед живих, ані для покоління другої світової війни, яке ще застало могутній Кленів злет і мало спроможність чути Кленові вірші у виконанні самого автора, а також і не для тієї молодшої ґенерації, яка виступила на літературну арену уже в повоєнні роки і для якої і київські неоклясики, і празька школа, і сам Юрій Клен це, в кращому разі, перейдений етап української поезії, — ця книжка призначена для українського читача XXI сторіччя — за передбаченням О. Мандельштама, який писав:

... І припадають скарби чи не завше
Аж правнукам — не внукам чи синам...

Про нашу літературу кінця XIX — початку XX сто-

річчя можна сказати, що вона — за складом творців — була одностайно українською: росіянка Марія Загірна, єврей Грицько Кернеренко та турок Крижан-Паша лишалися незначним вкрапленням: трьома точками на барвистому образі маляра-пуантіліста...

Навпаки, український народ щедро обдаровував тоді сусідів своїми поетичними талантами. Досить сказати, що в російській літературі Срібного віку було четверо визначних поетів українського чи напівукраїнського походження: Дмитро Мережковський, Федір Сологуб, Максимільян Волошин, Анна Ахматова...

У двадцятих роках — чи то завдяки недавньому пробудженню України до державного життя, а чи, навпаки, завдяки відродженню національної духовости (одним із проявів якої — і то найменш вдалим — і було те короткотривале «державне життя») цей відплив «до чужих берегів» фактично припинився, а навпаки — спостерігається, з одного боку, повернення до українства кількох літераторів, що перші свої твори написали були російською мовою (Павел Зорєв — Павло Филипович, Зінаїда Тулуб, Іван Кочерга...), а також і тих, які пройшли російськомовну стадію початківства, а, з другого боку, помітним стає приплив до українського письменства творчих сил, так би мовити,. з-зовні — із середовища не-українських народів чи націй: з білорусів Дмитро Фальківський, з росіян — Володимир Державин, з євреїв — Леонід Первомайський, з німців — Освальд Бурґгардт.

Я назвав тут найвизначніших, тих, котрі зайняли важливі місця в нашому літературному Олімпі і без яких там би зяяла порожнеча, яку важко було б заступити. Освальд Бурґгардт належить до тримовних письменників: 1915 р. в Києві вийшла його літературознавча праця: «Новые горизонты в области исследования поэтического стиля»; українська творчість його нашому читачеві відома, його переклади сонетів Зерова на німецьку мову увійшли до збірки В. Державина «Gelb und Blau» (1948). Німецькомовною була його дисертація про творчість Леоніда

Андреєва; писав він теж оригінальні поезії російською та німецькою мовою.

Двомовних і тримовних поетів не так уже мало було в світовому письменстві: Емануїл Романо писав гебрейською та італійською, поети Далматинського відродження писали сербохорватською, італійською й латиною, Саят-Нова укладав свої пісні не лише по-вірменськи, а також по-грузинськи й по-азербайджанськи. За новітніх часів в европейській поезії Рільке, крім німецької, писав також і французькою, а Іван Ґолль німецьку мову змінив на французьку, а французьку на англійську. Оскар Вайльд драму «Саломея» написав французькою мовою. Для української літератури старих часів характерна двомовність або й тримовність (мови польська, староукраїнська, латина). Шевченко, як ми знаємо, залишив (далеко не рівновартісні творам українським) також і деякі російські твори; Франко писав, крім української, польською і німецькою; публіцистичні та літературно-критичні статті Лесі Українки були майже поспіль російські.

Тож ніяка не дивина, що поет, крім основної мови, користується ще двома побічними. Але водночас це свідчення про широчінь його творчої амплітуди, і поруч із жанровим багатством, живий доказ багатогранности таланту. Тим більше, що серед російських віршів молодого Бурґгардта знайдеться з добрий десяток таких, що їх не соромно дати до антології російської поезії XX віку (хоча в ранніх речах можна знайти впливи Сологуба, Єсеніна, Блока, Андрея Белого і всієї російської поезії Срібного віку, якщо брати її як цілість).

Проте деякі російські вірші Бурґгардта вже, так би мовити, простягають руки майбутнім українським: вже тоді, в 1921 році, Верґілій здається поетові «вірним супутником» — цю функцію в «Попелі імперій» перебирає Данте, а Паоло і Франческа з тієї ж російської поезії виринуть потім в рядках:

А на столі розкритий Данте:
Кохання Паоло й Франчески.

Так само поезія (одна з кращих) «Алый пламень над далью вечерней» — відгукнеться потім у «Попелі імперій», і жар-птиця з сонета «Іван Царевич» перепурхне до цієї епопеї; а низку сонетів, що перші їхні варіянти були російські, поет повторить у «Каравелах», лише вірші про Тангойзера знайдуть потім інше, німецькомовне втілення. Повториться й символіка яблуневого цвіту.

З вищенаведеного переліку російських поетів найбільше впливав на молодого Бурґгардта, очевидно, модний на початку століття Олександер Блок (антихристиянську суть віршів якого Бурґгардт ледве чи тоді усвідомлював...), але звернення майбутнього автора «Каравел» до сонетної форми, непритаманної для блоківської поетики, — свідчить про неорганічність і заповідає недовготривалість цього впливу.

Юрій Клен (тоді ще — Освальд Бурґгардт) народився 6 жовтня 1891 в селі Сербинівці на Поділлі в родині купця. Вже підлітком майбутній поет провів кілька років у містечку Славуті, де був маєток князя Санґушка, який став для поета символом «старої романтики».

Як свідчить поетова сестра Йозефіна Бурґгардт, майбутній поет виростав у чотиримовному середовищі (цитую в перекладі): «Сільське населення розмовляло по-українському; поміщики та їхні службовці були поляки і вживали свою мову; шкільне навчання та службова мова були російські. А в його родині говорили по-німецьки». Микола Неврлі згадує ще п'яту мову: «В народній школі він мав багато єврейських товаришів і від них скоро навчився їхньої мови». Дитинство поетове проминуло в постійних переїздах з містечка до містечка на Поділлі й Волині, але гімназію він закінчив у Києві, де вступив на романо-германський відділ філологічного факультету в університеті св. Володимира.

1915 року побачила світ перша наукова праця Освальда Бурґгардта — вже згадана російськомовна розвідка зі стилістики. Але автора вже не було в Києві: його — як

німецького підданого — після вибуху першої світової війни депортували на північ, в Архангельську губернію. Пізніше він згадував своє майже чотирирічне перебування під Архангельськом у селі, що називалося Мар'їна Гора, з певною ностальгією. Незадовго до своєї смерти, влітку 1947 року, коли перша партія українських «переміщених осіб» виїхала із Зальцбурґа до Бразілії, він казав мені: «Не хотів би я ніяких Бразілій. От якби можна було повернутися в старі часи, в моє архангельське заслання...»

Тут ніби самі напрошуються строфи з «Попелу імперій»

Архангельський далекий краю,
де довго тягся мій полон.
О, як я гостро пам'ятаю
сніги, і річку, і балкон.
(...)
Привіт вам, тундри і ліси
у снах суворої краси,
і вам, о лосі круторогі,
щоісходили ті дороги.
Там згаяв я колись війну,
прощавши молодість ясну...

З Мар'їної Гори Освальд Бурґгардт не відразу повернувся до Києва, а ще на якийсь час затримався в Курську, куди було вислано його родину. Там же перебував у ті роки висланий за неблагонадійність молодий поет і маляр Клим Поліщук — тільки ледве чи вони були знайомі.

Щойно 1918 року Освальд Бурґгардт міг повернутися на Україну. Під час подорожі (а їхати йому довелося на даху ваґона) в нього вкрали валізу із зібраним на півночі фолкльорним матеріялом та його власними поезіями. Поет оселився в Києві, що був для нього «священним городом». За свідченням Йозефіни, він виїхав з «5-ма пакунками, а доїхав без жодного». Молодий поет ще встиг зголоситися до німецької армії, але не встиг потра-

пити на фронт, бо війна саме скінчилася. А щодо загублених поезій, то принаймні більшість із них поет реставрував з пам'яті.

Повернення до української столиці означало для молодого вченого нагоду завершити університетську освіту, перервану депортацією. Що він і зробив (як про це свідчить Олександер Филипович — див. «Сучасність» — 1957, ч. 12).

Київ у ті роки не виглядав надто привабливо. Влада в місті кільканадцять разів переходила з рук до рук: після скинення царя — Тимчасовий уряд, потім — Центральна Рада, взимку 1918 року прийшли більшовики, незабаром Центральна Рада повернулася разом з німцями, які поставили гетьмана; соціялісти, на чолі з Винниченком і Петлюрою, підняли повстання проти гетьмана, та невдовзі знову прийшли більшовики. 1919 року військо Української Народної Республіки вступило в Київ, але на другий день без бою здало місто російській Добровольчій Армії. Потім знову прийшли більшовики, їх вибили поляки разом з українською армією, але довго не втрималися: більшовики прийшли вчетверте, вже остаточно. Більшість цих приходів і переходів була пов'язана з вуличними боями та бомбардуваннями, місто залишилося без води, без опалення, без харчових запасів.

Тож коли трапилася нагода, Освальд Бурґгардт залишив негостинний Київ і поїхав учителювати в Економічному технікумі великого, «ще не розкуркуленого» чимбарського села Ба́ришівки (на Лівобережжі, недалеко від Києва). Там же опинився й Микола Зеров.

У «Спогадах про неоклясиків» Юрій Клен писав:

Зеров викладав там, крім літератури й історії, свою улюблену латину для охочих її вивчати, хоча по всіх школах цей предмет, як непотрібний пролетаріятові, був скасований, викладання його було свого роду «контрреволюційним актом». Я в повному обсягу читав курс всесвітнього письменства — предмет, якого також ніде не читалось.

Таким чином незнане доти село стало точкою, де зав'язалася дружба між обома поетами, що, в свою чергу, стала вихідною базою для виникнення стоваришення, яке увійшло в історію української (і не лише української!) літератури, як п'ятірне ґроно київських неоклясиків. До Баришівки часом заїздив Павло Филипович — колеґа Зерова із Златопільської гімназії, де вони колись викладали... Після повернення Зерова й Бурґгардта до Києва до групи приєдналися Михайло Драй-Хмара та Максим Рильський.

Однак, ідилічне існування в чимбарському селі, «оподаль від людей, розмов, бібліотек» (за висловом Зерова), тривало недовго: навесні 1921 року на Биришівку наскочив загін міліції й заарештував майже всю місцеву інтеліґенцію. Зеров щасливо уник арешту, бо його не було вдома, а Бурґгардтові довелося просидіти зо три місяці в підвалах чека, звідки майже всі заарештовані пішли на розстріл. Бурґгардта чекісти звільнили наслідком клопотань старого Короленка. Цей арешт знайшов відгомін у Кленовій поемі «Прокляті роки»:

... Але в тюрмі я, мов дитя у школі,
навчивсь кохати сонце і життя.
Який чудесний перший день на волі,
коли, черкнувшись грані небуття,
ти знову чуєш спів женця у полі,
мов він твоє вславляє вороття!
Десь у садках п'янкіше пахнуть квіти
і хиляться самі до тебе віти...

На еміґрації побутує гарне нове слово, якого нема в словниках: стоваришення. На тлі численних, то тривких, то скороминучих, тодішніх літературних організацій, єдине стоваришення неоклясиків не мало організаційного оформлення, неоклясики існували без членських внесків, голосувань, головувань, резолюцій і маніфестів. До тодішніх літературних організацій належали письменники

дуже різні щодо свого таланту та культурно-освітнього рівня, лише неоклясики були групою елітарною: серед членів «п'ятірного ґрона нездоланих співців» (вислів Драй-Хмари) не було ліпших і гірших.

Юрій Клен (тоді ще Освальд Бурґгардт) протягом двадцятих років виступав головно як перекладач, літературознавець та редактор. Окремими книжками вийшли: «Залізні сонети» Фрідріха Рюкерта, новелі Ґеорґа Гайма. Крім «Гамлета» і «Бурі» Шекспіра («Гамлета» видано в Україні в 30-их рр., проте без імени перекладача), переклав Юрій Клен також лібретто до опери Ріхарда Штравса «Сальоме» (за однойменною драмою Оскара Вайлда), уривки з «Пісні про Нібелюнґів» та численні поезії англійських, німецьких і французьких поетів. З англійської можемо назвати Байрона й Шеллі, з німецьких Рільке і Ґеорґе, а імена французьких перекладач називає сам у «Спогадах про неоклясиків»: «Я дав поодинокі речі з Рембо, Верлена, Мореаса, Самена, Валері, Ґотьє, Леконт-де-Ліля». (Мова про «Антологію французької поезії», яку здали 1930 року до друку київські неоклясики і яку не пропустила цензура).

За редакцією Освальда Бурґгардта вийшло тридцятитомове видання творів Джека Лондона, восьмитомове Бернарда Шов, а також твори Діккенса (якого перекладав і сам Бурґгардт), Гамсуна, Ґете... Йому належать — друковані переважно в журналі «Життя і революція» — статті про Шеллі, Ібсена, про німецький експресіонізм, про екзотику та утопію в німецькому романі...

Щойно з середини двадцятих років починається україномовна поетична творчість Освальда Бурґгардта...

Листом прив'ялим пахне ранок,
і на березах жовта мідь.
Як вийду на високий ґанок,
то чую: ліс шумить, шумить...

Кленова (чи ще Бурґгардтова) поезія тих років — це

супокійна, сумирно-ясна, краєвидна та філософська лірика.

Саме тоді, наприкінці двадцятих років (без позначення року), вийшов укладений Зеровим декляматор «Сяйво», куди упорядник дав Бурґгардтів сонет «Сковорода».

Але 1929 рік, коли Клен писав свій цикл «Осінні рядки», був останнім роком відносно супокійного життя на Україні: восени того року радянські карні органи провели масові арешти серед української інтеліґенції, головно старшого, дожовтневого, покоління; посилилося цькування неоклясиків, більшість із них позбавлено можливости друкуватися; у справі т. зв. «Спілки визволення України» був заарештований Михайло Зеров — молодший брат Миколи, а самого Миколу Зерова покликано на той процес, — що про нього народ склав приказку «Опера СВУ — музика ГПУ», — нібито за свідка, а це означало, що й його також кожної хвилини можуть заарештувати. 1931 р. зазнав кількамісячного ув'язнення Максим Рильський. Побачивши, що «коло звужується» і пригадавши свій гіркий досвід у підвалах чека 1921 року, Освальд Бурггардт, скориставшися з німецького походження свого діда, почав робити заходи для виїзду «на лікування» за кордон. 1931 року він дістав дозвіл і виїхав до Німеччини.

Найважливішим центром українського культурного життя за кордоном була тоді Прага, де ще в двадцятих роках зформувалася група поетів, що пізніше дістала назву **празької школи.** Естетичні позиції представників цієї школи були, в основному, досить близькі до позицій київського неоклясицизму. Тут слід назвати насамперед три імени: Олег Ольжич, Олена Теліга, Євген Маланюк. З прорадянських кіл української другої еміґрації кинено на адресу празької школи зневажливий епітет «вісниківська квадриґа», бож друкувалися поети цього стоваришення переважно на сторінках журналу «Вісник», що його редаґував Дмитро Донцов. Можна по-різному ставитись до публіцистичної діяльности Донцова, але одного не можна заперечити: довкола його журналу зосереджу-

валися найкращі українські літературні сили тридцятих років. На відміну від гомогенної групи неоклясиків, де члени стоваришення не відрізнялися особливо один від одного ні рівнем культури, ні талантом, празька група була досить таки гетерогенною, щоб не казати строкатою: тут були люди різних фахів і нахилів, і амплітуда талановитости коливалася від геніяльности Олега Ольжича та Юрія Клена (у їхніх кращих творах), до зовсім посереднього Мосендза.

Можна сказати, що з початком 30-их років центр українського культурного життя переміщується з Києва і Харкова до Праги і Львова, а після другої світової війни — далі на Захід, і так триває аж до появи шестидесятників, які повернули були Києву функцію культурної метрополії. А після 1971 р. таким центром на якийсь час стала Мордовія...

Десь у середині тридцятих років з'являються в західньоукраїнській та еміґраційній пресі поезії, підписані іменем Юрій Клен. Є. Маланюк оповідає про враження від тих поезій і докоряє собі, як це він не догадався, що за підписом Юрій Клен може стояти лише одна особа — Освальд Бурґгардт.

1937 року виходить окремою книжкою ліро-епічна, писана октавами, поема Юрія Клена «Прокляті роки». Це була перша книжка ориґінальних українських віршів Бурґгардта-Клена. Поетові минуло тоді сорок п'ять років. 1943 року, коли Кленові було п'ятдесять два, в Празі вийшла збірка його лірики «Каравели». Того ж року у Львові з'явилося друге, виправлене видання «Проклятих років».

Деякі поезії, що увійшли до книжки «Каравели», писані ще в Преображенському під Києвом, інші постали вже на Заході, але вони якнайкраще свідчать, що поет психологічно не прийняв розлуки з Україною, що думками він лишився в рідному Києві. Так, коли в пресі поширилася вістка, що радянський уряд, в пляні т. зв. «культурної революції», проєктує знести Київський собор

Св. Софії, Юрій Клен відгукнувся однією зі своїх найсильніших поезій — «Софія».

В «Софії» виразно виступає одна з найхарактерніших рис творчости Юрія Клена — нахил до містицизму: поет був людиною глибоко релігійною, а, потрапивши за кордони комуністичної держави з її культом вождів, уже не мусів тієї релігійности приховувати.

Такі жанри релігійної лірики, як гімн, молитва, псалом, клятьба й присяга, а також есхатологічна й візійна поезія — усі ці жанри існують відтоді, як існує сама поезія. Але в Радянському Союзі, навіть за відносно ліберальних умов двадцятих років, ці жанри опинилися поза бортом літератури. І ось Клен відроджує молитву як літературний жанр, даючи її у фіналі поеми «Прокляті роки»:

... Тож помолімося за полонених,
які у морі бурянім пливуть...

Роки Кленового перебування на Заході залишалися донедавна найменш відомим періодом його життя; щойно в квітні 1988 р. київський журнал «Україна» вмістив статтю-спогад Миколи Неврлі «З глибин сузірних...», де наведено деякі нові дані про поетове поневіряння в Німеччині, яка, за словами автора статті, «виявилася для Бурґгардта мачухою». Якийсь час Ю. Клен був безробітним, спроба влаштуватися у Франції не дала наслідків, щойно 1934 р., за допомогою професорів Маєра й Чижевського, Ю. Клен влаштувався викладачем російської та української мови у Мюнстерському університеті; там же він написав і захистив німецькомовну докторську дисертацію про «Ляйтмотиви в творчості Леоніда Андреєва». Та невдовзі почалася друга світова війна і п'ятдесятирічного поета мобілізовано до армії; йому надано чин майора і відправлено перекладачем на східній фронт. Так поетові довелося ще раз побувати на Україні і на власні очі побачити, як поводяться з населенням гітле-

рівські окупанти. Пізніше в епопеї «Попіл імперій» він писав:

Біліли за Дніпровим плесом
хати, мов купи печериць.
Звідтіль на царину есеси
зганяли баб і молодиць,
що по-несвітськи голосили;
шикуючись під скорострілн,
малих тримали немовлят.
Кричали діти: «Мамо, де ти?»
Строчили швидко кулемети
і нищилось по ряді ряд...

В армії Клен пробув недовго — йому пощастило демобілізуватися. Як свідчить М. Неврлі, з 1943 р. Бурґгардт викладав історію російської та української літератури в німецькому університеті Праги.

У ті роки загинуло двоє особистих друзів Юрія Клена з празької школи: в лютому 1942 року ґестапо розстріляло в Києві поетесу Олену Телігу, а влітку 1944 року в концтаборі Саксенгавзен замордовано Олега Ольжича, поета і археолога, сина Олександра Олеся.

Кінець війни застав його в Тіролі, куди він перенісся з дружиною і двома дітьми.

Туга за Україною не покидала поета, як про це зокрема свідчить уривок «Батьківський край у згарищах чорніє» (з «Попелу імперій») у світовій літературі не багато знайдеться творів ностальгійної лірики з такою глибиною почуття і силою вислову. Закінчується уривок характерним самоозначенням:

Куди б ти не пішов, потужний вітер
тобі несе сузір'я рідні вслід (...)
І де б ти не блукав, у кожнім краї
той самий напинається намет.
О, скрізь під рідним небом спочиває
жебрак, мандрівник, лицар і поет.

Протягом повоєнних років Клен віддається гарячковій творчій праці: він редагує літературний журнал «Літаври», який виходив у Зальцбурзі (за життя поетового побачило світ п'ять чисел), пише і публікує свої мемуари, що вийшли тоді окремою книжкою під назвою «Спогади про неоклясиків», виступає в пресі з низкою статтей-есеїв, разом із Леонідом Мосендзом і Мироном Левицьким бере участь у літературній містифікації (вони втрьох вигадали «східняцького» поета Порфирія Горотака, від чийого імени писали вірші), несподівано, на тридцятому році творчости, переходить на прозу. А головно продовжує працю над історіософічно-філософською і містичною епопеєю «Попіл імперій». Подібно до свого улюбленого філософа Григорія Сковороди, він мандрує Австрією та Німеччиною, виступаючи з читанням щойно написаних новель і «Попелу імперій». Це був період, коли примусова репатріяція вже закінчилася, а еміграція до заокеанських країн щойно починалася. Українці жили багатотисячними скупченнями по таборах переміщених осіб, так що назбиралося не так уже мало людей, спраглих мистецького слова: були тут і залишки першої, «уенерівської» еміграції, і рештки здесяткованої в тридцятих роках і недоловленої репатріяторами інтелігенції наддніпрянської, і сливе весь культурний прошарок галицького суспільства.

Але суто-літературні обставини, так зване «літературне життя» повоєнних років, видавничі можливості та ставлення критики були для Клена, мабуть, іще менше приятливими, ніж обставини матеріяльні та політичні й громадські. Одним з парадоксів нашої еміґраційної літератури було те, що вторинні явища в ній заступили місце первинних.

Маю на увазі домінантне становище літературної критики супроти інших жанрів: так сталося чи так склалося, що критик у нас на творців мистецького слова дивиться згори вниз, ніби він шкільний учитель, а поет чи прозаїк — це тільки школяр, якого і лінійкою по пальцях можна потягти, і в кут поставити.

А що серед критиків (або тих, хто брався за критичне перо) переважали люди з матеріялістичним світоглядом, для яких у мистецтві існує лише три виміри, то твори, просякнуті тугою, що «пориває в край надземний» викликали лише глум або іронічне ставлення. Навіть були спроби скасувати — «заднім числом» — український парнасизм, а саме існування київських неоклясиків оголосити «леґендою».

Проте Юрій Клен міцно стояв на своїх позиціях. У статті «Бій може початися» він писав:

> Стандартним є також твердження про втечу тих чи інших поетів у царство мрій, яке реально не існує, у «храм Ґрааля, що зноситься в нетлінному царстві духа». У гострій формі говорив про це другий автор, вживши виразу «дезертири життя». На це треба відповісти, що «храм Ґрааля», що зноситься в нетлінному царстві духа», це більша реальність, аніж матеріяльний довкільний світ з його мінливим обличчям. Ми маємо в даному разі **платонівський реалізм**, який протиставляємо **реалізмові матеріялістичному.**

Ми, які спостерігали поета зблизька в останній період його життя, бачили, що в ньому ніби співіснує дві людини: одна — повна життєвої енерґії і творчих задумів, із променистим поглядом (коли поет читав свої вірші, здавалося — згасне електрика і сцену освітять Кленові очі!), а друга — мовчазна, погасла, що в товаристві спить з відкритими очима, де немає ані живої іскри...

Гарної передосінньої днини 1947 року ми з Борисом Олександровим (обидва на той час — молоді поети) проводили Юрія Клена із Зальцбурґу в напрямку австро-німецького кордону. Наші знайомі хлопці мали перепровадити його через той кордон, коли стемніє. Клен був (чи здавався) повний енерґії, творчих сил, сподівань і задумів. У його наплечнику лежали і журнал «Літаври», і щойно видана збірка Порфирія Горотака «Дияболічні параболи». З цієї подорожі Клен уже не повернувся. Десь

у перших числах листопада надійшла вістка, що він помер 30 жовтня в одній із авґсбурзьких лікарень від запалення легень «Не Клен, а дуб звалився...» — писав тоді один з учнів покійного, відомий на еміґрації журналіст Петро Волиняк. А для нас, молодих літераторів, ця смерть була однозначна із втратою духового батька.

*

Перше, ніж виступити з ориґінальними українськими поезіями, Юрій Клен пройшов добру школу насамперед як автор російських віршів, а потім — як перекладач німецьких, англійських та французьких поетів, тому його поетичний дебют у нашому письменстві був зразком не початківства, як це звичайно трапляється, а технічної досконалости.

Інша річ — літературні впливи. Якщо про школу неоклясиків взагалі можна сказати, що її поетичне кредо формувалося під впливом, з одного боку, французького парнасизму, а з другого — російської поезії Срібного віку, то для Клена мусимо ще додати німецьких модерністів, як Стефан Ґеорґе й Райнер Марія Рільке (а в «Попелі імперій» також і Ґете). А з російських поетів на зміну Блокові прийшов Ґумільов (чий вплив, до речі, позначився також і на Маланюковій творчості).

Ґумільовська героїка, романтика далеких мандрів, краса екзотичних країн — приваблюють українського поета. Однак, якщо для Ґумільова полювати на леопардів чи відбивати нічний напад сомалійців — усе це було особисто пережите й реальне, то для Клена це «література другого ступеня», світ, бачений крізь призму поезії; звідси — парнаська ясність, чіткість і холодність вислóву. Але сприйняті через Ґумільова й Ередія конкістадори й вікінґи, уся ця поетична екзотика зі збірки «Каравели» — усе це лише сходинка до основної теми в Кленовій творчості.

І тема ця — Україна. Подвиги чужих і дальніх героїв

— це лише дороговказ для Батьківщини. Конкретно перехід від однієї теми до другої спостерігаємо в невеличкій поемі «Жанна д'Арк»: поема починається прославленням подвигів французької героїні та її мученицької смерти, а закінчується зверненням до свого, рідного —

Не Шампані квітчасті лани,
не Воґез покарбовані гори,
а розпачливий сон далини
і сарматські широкі простори.

Михайло Орест присвятив пам'яті Клена поезію, яка закінчується строфою:

По подвигу мандрівництва і мрії,
В тісноті строгій плит, хрестів, імен
Спочив, побаченням із містом Кия
Не наситивши серця, Юрій Клен...

Український читач знає присвячені Києву прекрасні поезії Максима Рильського й Миколи Зерова, та немало рядків про Київ знайдемо також і в Юрія Клена. Наприклад:

Десь там горить священне місто
шпилями гострими дзвіниць,
немов троянда золотиста
розквітла в заграві зірниць...

«Київ», «Володимир», «Софія» — ось назви поезій Клена. Постать святого Володимира з'являється також у поемі «Мандрівка до сонця» — про голод 1933 року на Україні. Якби колись пощастило видати антологію «Київ в українській ліриці», то до тієї антології мала б увійти ціла низка Кленових поезій.

Та не чужа була поетові й інтимна, камерна лірика — схоплення майже невловних особистих почуттів і настроїв.

Мабуть, кожному з нас відома весняна туга — чекання на прихід якоїсь незнаної радости, якоїсь події чи зустрічі, що спрямує наше життя в нове, щасливе річище... У Клена це почуття передає поезія «Весна».

Прекрасні зразки краєвидно-настроєвої лірики знаходимо в циклі «Крізь праосінь» (цей цикл увійшов до збірки «Каравели»):

Я заздрю дубові гіллястому,
що на узліссі гордо зріс,
і в книгу спогадів я кластиму
листки пощерблені беріз...

Серед інтимної Кленової лірики зустрічаємо також і любовні поезії — бо який же поет не писав про кохання? Індивідуальне Кленове тут — закутість почуттів у гартоване слово, вкладене в рамки сонета. Правда, любовні сонети в новій европейській поезії — існують від Петрарки до сьогодні, але український любовний сонет це здобуток українського неоклясицизму, і не в останню чергу — Юрія Клена.

Також філософська Кленова лірика найчастіше знаходить свій вияв у формі сонета, про що свідчить зокрема останній сонет із циклу «Коло життьове».

Наше уявлення про багатогранність Кленового таланту було б неповним, якби ми оминули його нахил до пародії та літературної містифікації: про те, що під псевдонімом «Роксоляна Черленівна» кривея Юрій Клен, ми дізнаємóся щойно тепер, а поява віршів Горотака (збірка Порфирія Горотака «Дияболічні параболи» вийшла 1947 р. в Зальцбурзі) на сторінках повоєнних газет і журналів була справжньою сенсацією, при чому деякі відомі літературознавці прийняли були Горотака з його фантастичною біографією за чисту монету, і тільки молодий білоруський поет Алесь Соловей відразу збагнув, що це, мовляв, «український Козьма Прутков». Я вже згадував, що Горотак був витвором поетичної співпраці Клена, Мосендза і Левицького.

Про Юрія Клена — порівняно з іншими письменниками української еміграції — написано не так уже й мало поважних статтей і розвідок. Ще за життя поета в журналі «Літаври» з'явилася стаття (радше есей) Наталі Ґеркен (Русової) «Патриціянська поезія або дві стихії в творчості Юрія Клена»; 1948 р., себто невдовзі після поетової смерти, в Іннсбруці вийшла брошура Володимира Кримського «Храм Ґрааля (до проблеми світогляду Юрія Клена)»; того ж року Михайло Орест, обороняючи пам'ять поета від несусвітніх закидів, умістив у журналі «Орлик» (що виходив у Берхтесґадені) статтю «Заповіти Ю. Клена»; далі назвімо друковану в журналі «Пороги» й передруковану під іншою назвою зі змінами й доповненнями, які не пішли на користь праці, розвідку Володимира Державина «Історична епопея Юрія Клена»; у першій «Книзі спостережень» Є. Маланюка, Торонто 1962, знаходимо дві його статті, (писані в різний час, але опубліковані під спільною назвою — «Юрій Клен»); журнал «Сучасність» дав на своїх сторінках місце для двох розвідок з галузі «кленознавства»: це «Роберт Люїс Стівенсон і Юрій Клен» Леоніда Рудницького та «Відгуки творчости Ґете в поезії Юрія Клена» автора цих рядків; нарешті в книжці «Недруковане й забуте» В. Міяковського, Нью-Йорк 1984, вміщено його спогад — «Юрій Клен». Німецькою мовою вийшла книжка сестри поетової: Josefine Burghardt. "Oswald Burghardt, Leben und Werke" (München 1962), а в "Mitteilungen", що їх видає Т-во Сприяння Укр. Науці, у числі 18 за 1981 р. опубліковано розвідку Karl Siehs: "Oswald Burghardt — Jurij Klen" та німецький переклад моєї вищеназваної статті ("Goethes 'Faust'-Motive bei Jurij Klen [Oswald Burghardt]").

П Р О К Л Я Т І   Р О К И

Недаром многих лет
Свидетелем Господь меня поставил.

Пушкин

ЧАСТИНА І

Якась смутна і невесела осінь
зійшла, мов помаранча золота,
над Києвом, і олив'яні оси
дзижчали і співали з-за моста,
де вітер заплітав березам коси
і цілував в розтулені уста
(о, спогади, терпкі і непотрібні
про ті роки жорстокі і безхлібні!).

Як прикрашали чорні ґрона дір
оту струнку червону колонаду,
той almae matris царственний ампір!
І в пустку Миколаївського саду
збирались слухати музику зір
між сивих хмар махорочного чаду
стрункий убивця, злодій та естет,
і вірш модерний там читав поет.

Високий цар в застібнутім мундирі,
чиїм ім'ям наречено бульвар
(що декабристам виніс грізний вирік)
зслизнув з підніжжя вниз, і бруду шар
укрив його; вже місяців з чотири
валявся там і лічив кроки пар.
Відбиту голову котили діти
і в царський тулуб лазили смітити.

Ночами заграва тривожних днів
лягала злотим відблиском на бані.

Шалений велетень в лісах ревів
і рвав повітря на шматки багряні.
Вже й полюбивсь мені джмелиний спів,
що в небесах вирощував герані,
та маму ніжно зводив я в підвал,
ховаючи від тих вогненних жал.

О, златоглавий мій! Не раз голота
татарська пила твою чисту кров,
не раз знущалася з твоєї плоті,
та духа твого варвар не зборов.
Невже ж навік зчорніла позолота
тепер ніким не пещених церков,
що викохані мудрістю варяга,
і висушила горло вовча спрага?

Та чи ж не кращими були ті дні
без дров, і без електрики, й без хліба,
коли ввижались марива ясні,
аніж тепер, коли душа в нас ніби
тріпоче й б'ється на безводнім дні!
Так піймана гачком нехитра риба
на мотузку, протягнутім між зябр,
танцює те, що зветься danse macabre.

Тоді ж поет не звався ще «холу̀єм»
і за пайок не продавав свій хист
як той альфонс, якого ми вшануєм,
петлю йому скрутивши із намист.
Так ми минуле ідеалізуєм.
Хай світиться воно, як аметист!
Тоді в клярнети ще трубив Тичина,
і кликав Рильський в сині далечини.[1]

Блажен, хто гордо кинув рідний край
і з посохом в руці пішов шукати
на чужині незнаний дальній рай,

куди веде його весна крилата.
Та тричі той блажен, який за чай
і хліб теж не схотів себе продати,
але, минаючи тропу розлук,
зостався, щоб зазнати хресних мук...

Пригадую підвал *чеки* в Полтаві,
де я колись години три чекав.
Лилось крізь шиби світло золотаве,
і я затерті написи читав
на вапні стін... Ніхто у книгу слави
тих смертників імена не вписав,
що звідси тим, які живуть на світі,
свої останні креслили привіти:

«Чекаю розстрілу. Петро Палій».
— «Сьогодні вмру за тебе, мій народе.
Іван Манзюк». — «Кінець. Нема надій.
Прокляття шлю катам. Василь Макода».
— «Живіть і не зрікайтесь гордих Мрій,
о, ви, кому ще світить сонце вроди.
Михайло В'юн». — «Марусі мій уклін.
Іду на смерть. Манюра Валентин».

Високий мур чекістської в'язниці
тоді мене на місяць поріднив
з гуртком людей, що в них серця, як птиці,
летіли до невиданих раїв,
дарма що смертний холод їм в зіниці
уже блакитну вòлогість улив.
Було нас шістдесят, і наші співи
цвіли... як у саду куркульськім сливи.

Здавалось, що спадала з душ кора
і срìблилася біла древесина,
коли, мов грім, лунало «Не пора»
і в такт здригалися в'язничні стіни:

веселий бог виплескував з відра
злотавий плин, чистіший від бурштину.
Та завжди вправи ті, мов чорний квіт,
Урочисто вінчав нам «Заповіт».

О, чи ж не всякий з нас усе, що схоче,
сповиє в найліричніший туман
і в найбридкішому знайде уроче?
Тож на обід нам ставили казан,
в якому плавали волові очі,
і кожне відбивало, як екран,
веселі вікна камери, й, мов спомин,
блищав у кожнім сонця літній промінь...

Де, де тепер завзятий Венгереш,
і де розстріляний Іван Фещенко?
В чиїх серцях ти спогадом цвітеш?
І ти, що каламутні пив оденки,
аж поки згодом не загинув теж,
о, приятелю мій, Грицько Кульженко,
що в захваті з вагона свій кашкет
шпурнув в поля, де пах липневий мед?

Коли забрязкав конвоїр ключами
і перед нами двері розчахнув:
«Не на допрос, а выходи с вещами!»
— це ти нам застережливо гукнув:
«Гей, хлопці, без речей виходьте, самі,
щоб їх проклятий кат не потягнув!» —
бо думав, що нас поведуть на страту,
(або «на коцку», звикли ми казати).

Ми добре знали смертницький звичай...
Задушна ніч у мрячному підвалі.
Зненацька крик: «Виходь і все скидай!»
За подорож у край, де «ність печалі»,
ти одяг катові лишав «на чай».
В потилицю мов грім. А потім клали,

поважно, всіх шикуючи до куп,
з мистецьким хистом труп на мокрий труп.

Я не забув той натовп навіжений,
що смертників чекав біля воріт...
ті матері, жінки і наречені...
Вгорі, мов розпачу кривавий квіт,
гойдало сонце райдуги скажені.
А нам, щасливцям, у широкий світ
воно, пульсуючи життям, жагою,
прослало злоту стягу над водою.

Нас виглядали і зорили шлях
старі жінки, спираючися ó тин,
і нам, щоб ми пройшли по килимах,
під ноги кидали шматки полотен.
А під селом, назустріч, у житах
йшов на чолі сім'ї отець Суботін[2]
і у руках, піднятих догори,
нам серце ніс, немов святі дари.

Але в тюрмі я, мов дитя у школі,
навчивсь кохати сонце і життя.
Який чудовий перший день на волі,
коли, черкнувшись грані небуття,
ти знову чуєш спів женця у полі,
мов він твоє вславляє вороття!
Десь у садках п'янкіше пахнуть квіти,
і самі хиляться до тебе віти.

Стрункіші стали постаті дівчат,
і по-новому світяться їм очі.
А в небесах, де тиша й вічний лад,
застигло все в прозорості урочій,
мов грає відблиском Господніх шат...
Хіба ж не кожен славити охочий,
коли від катової втік руки,
романтику кривавої чеки?

ЧАСТИНА II

Тепер кати не ходять у китайці,
ні Лаціса, ні Петерса нема,[3]
бо з моди вийшли латиші й китайці.
Тепер організована чума
нас винищить, як білогузих зайців:
скоривсь нам пес та тварі всяка тьма,
але страшні ще комарі й мікроби,
ті носії всілякої хвороби.

Ми все вперед ідем, і скрізь проґрес.
Давно не правлять нами вже монархи,
і є жерці криваві чорних мес,
але попів позбавлено єпархій,
і в наркоматах, як звелів Зевес,
вже креслять дерево нових єрархій,
яке пригорне під гіллясту тінь
пролетар'ят майбутніх поколінь.

Що успадковано від давніх-дàвен,
тепер за димом-попелом пішло.
В житті, позбавленім леґенд і слави,
жарким залізом випекли дупло,
щоб там Сучасне, нищачи наш травень,
тисячогромим вихором ревло.
У порожнечі тій — кубло дракона,
що із людей майструє грамофони.

Він оком пильно стежить кожний крок.
Він по ночах за Лисою горою
на сороміцький скликує танок.
Сповивши ката пурпуром героя,
звелів він, щоб не мали ми думок,
які не є стандартного покрою:
замісто нас хай мислить колектив,
що нам у черепах все уложив.

Він — стоголовий звір, ні в чім не винний.
Він скрізь понаставляв своїх ікон.
Він правду нам дає, для всіх єдину,
нехибну й непомильну, як закон;
і ми її шануєм аж до згину.
Склепає очі нам червоний сон,
і крутяться невпинно каруселі,
де ми — страшні фігури в грі веселій...

Йому на кабель мало наших жил.
Ні слово, ані чин його не зрушать,
йому не досить наших утлих тіл:
йому до дна віддати треба душу,
щоб він пообтинав їй рештки крил
і «древо мислено» трусив, як грушу,
щоб, розкроївши скальпелем вам лоб,
він кожну думку брав під мікроскоп.

І, охоронник юдиних традицій,
на батька він нацьковує дітей.
Засліплюють нам мозок блискавиці
його, у пітьмі зроджених, ідей.
Мовчати ти не смій: співай, як птиці.
хвалу йому труби і в бубон бий,
бо, сунучи до рук блюзнірську ліру,
він роздере губу і рот Шекспіру...

З казок ми знаємо, що тільки гад
завжди бував столикий і сторукий,
бо сам не мав лиця; і смрадний чад
від нього йшов. Він брав людей на муки,
в тіла і душі їм впускав свій яд...
Але являвся витязь срібнолукий,
і враз — межи́ очі, в казан чола
влучала змія пущена стріла.

Так діти дивляться, як ви: безслівно,
та з запитом настирливим в очах:

«А чи ж прийдѐ він, ясний, богорівний,
який не знав ніколи, щó є жах?
Чи прийде він, щоб визволить царівну?»
Життя і смерть у казкаря в руках...
О, діти, пізно вже, а вам не спиться;
нехай вві сні ця казка вам досниться...

Я не хотів вас байкою втішать,
якою тішимося на дозвіллі:
у саме серце думав я влучать
рядком, напоєним огнем і біллю,
чи враз стривожити спокійну гладь
скаженим фоєрверком божевілля...
Та часто казка правдою стає:
що не було, існує, квітне, є.

Нехай же древнє полум'я не гасне,
в якому я, згораючи, горю,
бо воля здійснює той сон прекрасний,
що людству снивсь під дòсвітню зорю.
Суворим зором дивиться Сучасне,
коли йому я ладан свій курю.
Нехай же знов воно в права вступає,
нехай ножами серце тне і крає.

Хто знав, хто вів смертям і стратам лік?
Де фільм, який нам показав би голод,
отой проклятий тридцять третій рік?
Який співець поему склав про холод,
чи розповів, як то людей в наш вік
крушив і чавив пролетарський *молот?*
В скількох кров'ях купаючи той герб,
жнива справляв на людській ниві *серп?*

О, скільки раз по місту «чорний ворон»
шугав, зі сну хапаючи людей,
коли вставала пітьма чорним бором,

зіхаючи пащеками ночей!
І падав присуд, скорий чи нескорий,
во славу ще не здійснених ідей,
що їхні гасла вкрили двері храмів,[4]
що їхній намул світ роками плямив.

Але нехай в нерадісній добі
вогняним квітом квітне давній спомин —
слова, співцем проказані в журбі:
«Ні соколу, ні кречету лихому
не ляжем на поталу, й не тобі,
о, чорний вороне!» В багрянім громі[5]
ревла небесна твердь. Як і тоді,
ряхтіли гриви ржаві і руді.

У ті роки великої руїни
такий рясний, нечуваний врожай
послав Господь нещасній Україні,
якого доти ще не бачив край.
І знову доля в грі мінливо-змінній
ненатлі орд, ненажерові зграй
все кинула на пожру і поталу
та реготом безгучним реготала.

Зерно у купах пріло під дощем.
Кудись у море, в безвість, за границю,
щоб насадити скрізь цей наш едем,
немов витріскуючи із криниці,
переливаючись рідким вогнем,
текло струмками золото пшениці.
Ми тільки бачили той тьмяний блиск.
На горлі ж ми відчули пальців стиск.

Тоді дурні Грицьки і Опанаси
вмирали, як у зливу комарі.
Тоді по селах їлось людське м'ясо,
і хліб пекли з розтертої кори.

Дивилися голодні діти ласо
на спухле тіло вмерлої сестри.
Так ми, хоч і покинули печери,
в двадцятім віці стали людожери.

Натуживши охлялі рештки сил,
ті трупи, що недавно поховали,
викопували потай із могил.
Одежу з них, грабуючи, здирали.
Чи ж не складали падло до барил
і не витоплювали з мертвих сало?
Тоді по хліб до міста йшов селюк
і там лягав, вмираючи, на брук.

В той рік познищувано всі собаки
і повиловлювано всіх котів.
Та це пусте... це тільки шум і накип
на пȍверхні схвильованих часів.
Не слало небо нам тривожних знаків,
нам хвіст комети жаром не пашів.
Ні, ні, у мертвій тиші летаргічній
спливали ночі нам, як сни магічні.

Клекоче нам розпечене нутро.
Хто вичерпає нам шоломом горе?
Хто в душу нам плесне дощу відро?
Або який архангел винозорий
з свого крила позичить нам перо,
щоб ту скажену гру фантасмагорій
ми записали на блакитнім тлі,
де літери горіли б нам у млі?

Які багряні й грізні епопеї
нащадкам міг би геній розгорнуть,
якби писав він кровію своєю,
плеснувши нам в лице ту каламуть,
і змалював нового фарисея

і до Голготи страдницької путь!
Але всі казні, гибелі і втрати
не перечислити й не зрахувати.

Та, щоб не потомитися украй,
нехай читач перепочине трошки.
І, щоб забути пролетарський май,
хай меду рідного скуштує ложку:
йому на очі я зведу той рай,
де усміхаються в житах волошки
і понад степом сонце золоте
завжди старою барвою цвіте.

Там, перепрівши у гарячих снах,
посеред вод безмовних і широких
татарське зілля пахне у ставках.
Там дні шумлять і плещуть у лотȯках.
Там золотом соломи світить дах.
Там жаби мирно кумкають в осоках,
і, не підпавши під нічий декрет,
росте собі на волі очерет.

Там кетяги рожевої калини
цяткують їй коралями сувій,
і дише в ніздрі духом полонини
між пальцями розтертий деревій.
Там вранішня зоря й світанки сині
щоранку сходять у красі новій.
І десь на дзеркалі німої тиші
дзвінке весло свої узори пише.

Там віє вітер у просторах диких
і пахощі терпкі несе нам з круч.
В рівнинах неосяжних і великих
там віщий місяць сходить ліворȳч...
І чисте срібло ллється в чистих ріках,
і тане в небі журавлиний ключ...

Про це ще по-російськи, скількимога,
писали: Олексій Толстой і Гоголь.[6]

А про красу заквітчаних долин,
про любі серцю комиші і хащі,
про те, як пахне на межі полин,
і про вигнанця долю злу й пропащу,
який не бачить рідних луговин,
— за мене ще майстерніше і краще
вам оповів би половецький хан,
якому хтось дав нюхати євшан.

ЧАСТИНА III

Початку ви не ждіть у цій поемі.
Це тільки вступ. За звуком ллється звук.
Мов рибки золоті, іскряться теми
і брижами сковзять мені між рук.
Не я ж уславив квіт філософеми й[7]
нап'яв тятйвою співучий лук:
в пекучий день, коли пахтять ясміни,
читайте, друзі, «Чумаків» і «Сіно».[8]

Не я, а мій далекий побратим...
Це він гаразд октавами співати.
«Poëtae Maximo» (я згоден з тим!)
раз Зеров написав йому в присвяті.
Чи ж означало Maximus — «Максим»?
Чи, може, мало слово те віддати
ту найприкметнішу з усіх прикмет,
якою визначався наш поет?

Це ж він запалював гарячі квіти,
які кресали іскри в нашу кров.
Це я б про нього мусів говорити,

що у змаганні лебедя зборов:
«Аще кому хотяше піснь творити,
тогда пущашеть десять соколов».[9]
Чия ж рука здушила спів у горлі,
що він забув і лет, і клекіт орлій?

Це ж доля всіх: віддати Божий дар,
що ранками кропили чисті роси,
вовчиці на поталу й срібний чар
розвіяти... З нас зайди горбоносі
ше виховають добрих яничар,
і час прийде, що вірні малороси
за хліб і цукор, жир і дрібний крам
ще голови стинатимуть братам.

Вогнем я в серці випік люті вчинки:
з убивць водою цілого ставка
не змити кров невинного Косинки,
не воскресити мертвого Влизька.
На нашій ниві справили дожинки,
щоб не лишилось нам ні колоска.
Хай ложем буде нам стерня колюча,
коли нам ордер на життя усучать.

А де ж, де ж ви, кому в діжки без ден
струмлять і котяться роки в неволі,
що не згадаю й ваших я імен,
щоб не згіршити вам страшної долі,
що зникли вже за овидом ген-ген
і крутитесь у божевільнім колі
по руднях, і болотах, і лісах,
де гаврами гасає голий жах!..

У вік наш лагідний спочатку кості
нам переб'ють осиковим ціпком,
а потім, зжалившись, позичать костур.
Десь під заметами, окутий льдом,

у морі бурянім є дикий острів,
де ще святі, спасавшись, їли жом,
де й ми, в гріхах покаявшися сàмі,
загаєм час молитвами й постами.

Шумить, шумить тайґою чорний бір,
як і шумів колись за Миколая.
Очима ще не міряний Сибір
тепер я криком радісним вітаю.
Усіх, хто йшов шляхами ясних зір,
в дрімуче лоно радо він приймає:
тут нації краса і гордий квіт
з уламків корабельних творить міт.

Брати мої в далекому вигнанню,
що ваших голосів давно не чуть,
яким прийдѐться, може, до сконання
в душі копити гнів, важкий, як ртуть!
Мужайтеся, блукаючи за гранню,
якщо не дано вам рушати в путь.
Якби ж то вам, серця одягши в кригу,
згадати шлях, яким помчався Ігор!

Якби ж я Овлуром для вас міг стать[10]
і вам коня підвести за рікою!
Якби ж я свистом гасло міг подать,
чекаючи за темною тайґою!
Щасливий сон: сурма, мечі і рать,
степ шелестить високою травою,
і вже під радісний весінній дзвін
веселим шумом нас стрічає Дін...

З рясного рогу я вам сиплю перли,
мов буйні ягоди із повних ґрон.
Пождіть, ще з'являться корони, берла...
Хіба ж поету писаний закон,
коли стара романтика не вмерла

і прибирає героїчний тон!
Тож раз-у-раз я без аеростату
із хмар на землю мушу повертати.

Хай вславлю ж вам тепер мандрівний шлях
тих безпритульних хлопців, що до Криму
з Москви зайцями котять в поїздах,
які в морозяну, холодну зиму
в асфальтових ночують казанах.
Куди, півголі, під плащами диму
простуєте ви, армії дітей,
дорогою незнаних одіссей?

Хай ще уславлю вам ті хлібні черги,
куди щодня включав нас автомат,
що з нас викачував ставки енерґій
і кидав нам невипечений шмат.
Ми не дістанем на пальто і дерги,
та вибір є рясний губних помад,
і, може, ще для «ран душевних» мазі
ви купите у дами на євбазі.[11]

А хочете, візьму ще нижчий тон,
щоб віршем вам уславити — кальоші,
Хоч ґлянець їх не той, що у корон,
алеж вони, звичайно, річ хороша,
бо як без них з солом'янських багòн,
коли на візника немає грошей
(та й рисаків скасовано давно)
приплисти на Хрещатик у кіно?

Тоб пак... я помиливсь, нові ж бо назви
тим вулицям надавано. Слова ж
старі на язиці сидять, мов язви.
«Хрещатик» не кажіть: це саботаж.
То ж вулиця Воровського. Наказ ви[12]
чи ж не читали? Шепчете: «Блямаж?»

А селянин, якому це не важе,
інакше як «Злодіївка» не каже.

Касуєм назви ми, і мило, й чай,
але парфумами ряхтять вітрини.
Отож парфумів в ванну наливай,
пірнай в геліотропи і ясмини,
— і чим тобі це не тропічний рай?
Нехай у пахощах безсмертних гине
ніким не піймана тифозна вош!
Алеж пора вертатись до кальош...

Совєтський дощ із хмар совєтських хлюпав,
і йшов я в соробкоп (без підошов)[13]
щоб там купити пару мокроступів,
алеж на праву ногу не знайшов,[14]
для лівої ж зфарбрикували купу.
Там гнів жінкам у лиця кидав кров:
«Невже ж обути нам самі лівиці,
а правій тюпати без ногавиці?»

Дурні жінки! Який в розпàчі сенс?
Якби ж то ще були «кальоші щастя»,
які описував нам Андерсен,
що досить тільки ноги в них укласти,
і зразу від шакалів чи гієн
ти геть летиш у інший час — та й баста:
в середньовіччя, Грецію чи Рим,
забувши, як пахтить вітчизни дим.

Але не раз у тім пахучім димі
заїжджі гості, що плекали чвань,
— ось Бернард Шов та інші «побратими»,
в'ялились на поживу, як тарань,
мандруючи, як Катерина в Кримі,
по килимах, покладених на твань.
І рідко спостережливіше око
допитливо зорило дно глибоке.

Тож раз, так само в Київ прикотив,
вшанований в Москві Панайт Істраті,
і кожний ладаном йому курив,
а держвидав — хоч був скупий на трати —
у гостя всю продукцію купив
(вже писану і ту, що мав писати).
Хто тільки був письменник чи поет,
дістав тоді автограф і портрет.

Та, опинившись ледви за кордоном,
правдивий грек метнув перунний грім
і сповнив світ отим потужним дзвоном,
який луною гув у вухах всім.
Тож як ураз підліг він заборонам!
Як з страхом ті, що знались із ним,
зі стін портрет дарований здіймали
і аж на саме дно шухляд ховали!

О, милі гості з західніх країв!
Нехай за приклад буде вам Істраті.
Невже ж у вас ще не клекоче гнів?
Нотуйте все: знущання, кривди, страти.
щоб потім гулом праведних громів
облудного напасника скарати!
Хай не засліплять вас зухвалий блиск
самореклями, вигода і зиск.

Та вас майстерно там візьмуть на кпини
і всіх обдурять, як селянських баб.
Покажуть вам, як крутяться машини,
і вигадають тисячі приваб.
І вас, цікавих з розумом дитини,
не вийде стрінути «столітній раб».
Чи ж знаєте, що в затисках металу
самі машинами давно ми стали!

Колеса крутяться у ритмі днів,
яких ніхто не лічить. Довгі паси

пересуваються під крик і спів
сирен. Давно не люди ми, а *маси,*
і в лябіринті башт і перспектив
чиясь рука незрима сонце гасить...
А серце в нас пропелером: «дзінь-дзінь!»
змагаючись даремне в височінь.

Та пòриву не збудешся ніяк ти.
Не можуть мрій, що їх плекає дух,
нам замінити статистичні факти.
Симфонію, яка чарує слух,
нам не заступить і найкращий трактор.
Як не старайсь, щоб той вогонь затух,
який в мізку нам барвами палає —
він жевріє й на мить лиш пригасає.

Але думки нам забрано в полон...
Щоб потекли вони одним річищем,
механізації страшний закон
кладе межу і в захваті найвищім
і муз стрижем ми під один шабльон.
Так ми нещадною рукою нищим
в душі насаджений Господній сад,
сповитий нами у фабричний чад.

Зате у нас держава квітне знову.
Під маршів і машин ритмічний такт
ми творим націю нової крови.
Вже душі нам покрив червоний ляк.
Вкраїнізовано всі установи,
і Шльойме став не Шльома, а Щупак:[15]
ми кожному, — нехай, як хоче, зветься, —
до голови чіпляєм оселедця.

Біс є найнебезпечніший тоді,
як святобливу постать прибирає:
чи старця, що ступає по воді,

чи янгола, що крильми помаває,
і все лукавство в білій бороді,
чи в білих шатах святости ховає.
Так дружньою рукою хижий друг
із нас вичавляє поволі дух.

Тож не страшні нам вороги одверті,
а ті, що з рідним словом на вустах
ідуть до нас, щоб душу нам роздерти
і сіють терни розбрату в серцях.
Та тільки доля гірша ще від смерти
спобігне тих, які згубили шлях...
Хвалю я ворога, що, забороло
піднявши, ставить чòло проти чòла.

ЧАСТИНА IV

О, слава тим, які не піддались
солодкий грі вабливої сопілки,
які, — як гордий Ганнібаль колись, —
з смертельним ворогом не склали спілки,
кого тропа вела у горню вись,
хто не узяв в дарунок пух і грілку,
а в тундру, тайболу й тайґу поніс
пшеничний шум і шелести беріз.

Нехай же їм за арештантським чаєм
у холоді бараків та в'язниць
вони зростуть високим рідним гаєм
над тишею незчерпаних криниць!
Нехай і ми в їх спогадах замаєм,
як випадкові виблиски зірниць,
щоб був їм дикий простір Усевлону
гостинніший за те родинне лоно...

Там спогад тихим порухом руки
на очі зводить їм той сон прадавній,
що колисали мрійливо віки
і сповивали у багрець державний,
і з берега далекої ріки
вже не долине голос Ярославни
в сувору сутінь темрявих лісів,
плекаючи на крилах вітру спів.

Там дмухачі всесвітньої пожежі
вбивають день по дню, немов кілок,
в шляхетний мозок, що розсунув межі.
З людських, цементом зліплених, кісток
там добудовують гігантську вежу.
Отак, усіх втягаючи в танок,
копичачи на купу спини, груди,
змуровують палац для щастя люду.

Загравши той мотив, що всім набрид,
туди прийдуть з усього світу ланці...
цвіль нечисти, що виригнув Мадрід.
Займуть почесне місце мехіканці.
Нехай москаль, еспанець, негр і жид
там обіймуться у братерськім танці...
Хай там, до стін прибивши свій портрет,
лишàться Маркс і Сталін tête à tête.

Нам прорубали в Азію віконце.
Сам комісар казав: «Тут ліс проблем.
Над лісом тим ніяк не сходить сонце.
Та швидко ми *Гордієвим мечем*[16]
за прикладом великим македонця
цей *Дамоклинський вузол* розсічем».
Але з проблем грізні ростуть дилеми.
Зблукавшись, ми не знаємо вже, де ми.

Ось куркулям проклятим шах і мат,
а дітям на сопілку грає голод.

Багато вже розв'язано шарад,
як вийти з зачаклованого кола,
і без кінця кують ланцюг нарад.
Та дзенькнув серп і замахнувся молот:
всі резолюції — єдиний крик,
що винен тут невикритий шкідник.

Ми вже лаштунками маскуєм розпад.
Тепер і стиль, і розмах вже не той.
Заводи ми будуємо на поспіх
і спорудили грізний Дніпрострой.
Ми скрізь уже розкидали колгоспи,
де в поті трудиться щасливий ґой.
І як би ворог вороном не кромкав,
— нехай живе вигадливий Потьомкін!..

Під постуки коліс і шемріт шин
про свій тріюмф кричать вожді плянети.
Вода промов їм ллє свій струм на млин,
і, мов гриби, ростуть з землі поети,
які виспівують похід машин.
Пишіть тепер життєписи й анкети,
— у список тих уславлених імен
своє ім'я не впише Юрій Клен!

Над нами вітер дме — не знати, звідки.
Змінивши тижнів лік на лік декад,
без сірника, без голки і без нитки,
на конях, що не збочують назад,
ми скачемо в скажені п'ятилітки.
Куди ж умчить тебе маркіз де-Сад
по лябіринтах чорних свого саду?
В які страшні розради і баляди?..

Не раз здається нам, що зла мара
по лісі водить нас. Та блиском мирним
чи ж не так само оливо Дніпра

плюскоче тихо в промені вечірнім?
Хіба човни Аскольдова гора
вже не вітає в просторі безмірнім,
де давнє сонце крізь туман і дим
спливає омофором золотим?

Хай скніє Лавра в одязі вдовиці
над потемнілим ȯкладом ікон.
Але, всміхаючись крізь блискавиці,
ти, Києве, цвітеш, як вічний сон,
який ще досі стомленому сниться.
Та тільки де твій пурпур і вісон?
Якому чародієві лихому
віддав ти паволоки й паполому?

Якому зграйнику ти гру програв?
Якому звірю ти святиню звірив?
І хто без брані в бран тебе забрав?
Безшкірий звір на тебе ікла шкірив
з пратьми віків, аж ось красу украв,
бо звабив вирієм — втопив у вирі.
І через зщерблений, як Святослав,[17]
ти бенкетȧрю на вино віддав.

Освітлюваний блисками агоній,
ти з рук до рук перелітав, як м'яч,
щоразу падаючи в ті долоні,
що хижо наставляв нехитрий грач.
Аж поки не завис у млі червоній
щербатим місяцем, яким косач,
немов серпом, позиченим від долі,
дощенту вижинає все на полі.

Ми знов, як за непам'ятних часів,
шаленим вихором у дебрі гнані,
знов чули дикі крики лебедів,
і знов шукали ми Тьмуторокані,

і знову, смагу плещучи з рогів,
дощі нам сипалися полум'яні.
Тигрицею, яку печуть тавром,
ревла земля під кінським копитом.

Хтось невидимий в полі важко гупав
і, знову душу віючи від тіл,[18]
шрапнеллю грімко брук щербатий хрупав,
де круки з шелестом веселих крил
робили гнізда в падлі кінських трупів
і плетиво тягли блакитних жил.
І танцювала на вістрях багнетів
смерть, мов Кармен, під ляскіт кастаньєтів.

Клубки багряних літ, повиті в чад,
жмути кривавих днів, мов пишні ґрона,
які зросли під вибухи ґранат,
я б міг вам кидати... «Во врем'я оно,
— літопис би сказав, — бисть мор і глад»
і кожний рік з незримої амбони
в лице шпурляв би вам чавунний грім,
який вам гув би рокотом глухим.

О, ми, як ліс, на спогади багаті,
як діямантами Садко-купець!
Але поему нам пора кінчати.
Кого ж, кого мені ще під кінець
за звичаєм старинним величати?
Кому вдягти на голову вінець?
Згадаймо, як співалося в ті годи:
«Хвала князям, буй-туру Всеволоду!..»

Та чи ж до місця цей високий стиль,
коли діла малі і непомітні?..
Хай Бог цю повість праці і зусиль
собі з літопису на спогад витне,
хай знає: десь за сотні тисяч миль

геройський чин у барвах муки квітне.
Так хай не гімн, не бренькіт струнних лір,
нехай молитва нам вінчає твір.

Тож помолімося за полонених,
які у морі бурянім пливуть,
та ще за страждущих і угнетених,
які шукають марно світлу путь,
за всіх в снігу зажива погребених,
які шляху додому не знайдуть.
Над ними, Господи, в небесній тверді
простри свої долоні милосерді!

Ще помолімося за всіх, кому
вже не судилося узріти світла,
що їх я думкою не обійму;
за всіх, кому зруйновано їх житла,
кого безжально кинули в тюрму,
щоб радість їм ніколи не розквітла.
О, тільки дотиком легеньким рук,
позбав їх, Господи, страждань і мук!

Помолимось за тих, що у розлуці
помруть, відірвані від рідних хат;
помолимось за тих, що у розпуці
вночі гризуть залізні штаби ґрат,
що душать жаль у невимовній муці,
за тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
простри своє долоні милосерді!

Помолимось за тих, кому на герць
піти не вистачить снаги і сили,
за всіх отих, коло гірка, як смерть,
недоля під ярмо важке схилила,
хто чашу горя п'є, налиту вщерть,
вславляючи життя своє немиле;

за тих співців, які за хліб і чай,
виспівують нам пекло, наче рай.

Бо, може, жереб їх з усіх найгірший:
вони вславляють тиск чужих долонь,
на самоті ж їм груди дишуть ширше:
як ніч обвіє пахощами скронь,
вони складають потай п'яні вірші,
де плаче сонце... й кидають в огонь.
Не вчує світ: весна крізь ті канцони
ридає так, що на душі холоне.

Тож ревно помолімося за всіх,
кого сувора доля не пригорне,
хто не зазна ні радости, ні втіх,
за всіх, кого нещадно чавлять жорна,
кому завмер у горлі криком сміх,
чиї неясні дні, як ночі, чорні.
Ти, Боже, їх у темряві не кинь,
благослови їм шлях серед пустинь.

юрій клен

Каравели

Із білих каравел дивилися вони,
Як від незнаних вод незнані сходять зорі.

Ж. М. Ередія

Услід конкістадорам

КОРТЕС

1

В казковий край, під пальми і аґави,
де стигнуть темні ґрона островів,
тебе помчала далеччю морів
жадоба золота, пригод і слави.

Вкривались багрецем її заграви
дзвінкі вітрила лѐгких кораблів,
і вабив десь за безміром пісків
незнаний скарб заморської держави.

Роками мрію ти плекав, — тепер
вона встає між голубих озер
жива, втілившися у камінь зримий.

Дивись: он проти сонця мерехтить
те Мехіко з дахами золотими,
що, як сурма, в леґендах прогримить.

IX. 33

2

Мабуть не раз вони в дитячих снах
тобі ввижалися: чудні, далекі,
золотошкурі і сумні ацтеки
з погордою в потьмарених очах.

І бачив ти крізь млу й прадавній жах,
як ідолів роззявлені пащеки
в диму пожарів репались від спеки,
і злото сліз текло їм по щоках.

Згадавши, ти спинив коня в задумі...
Зеленопере царство Монтесуми!
Невже воно — лиш мариво і міт,

що спопеліє й щезне димом чорним
і тільки диким квітом неповторним
цвістиме в спогадах прийдешніх літ?

X. 33

КОНКІСТАДОРИ

Немов важкий і мертвий гад,
стискало груди їм повітря
тісних, задушливих кімнат...
Гітари бренькіт, бренькіт цитри.

Не ваблять чаші і вуста,
дрімота мрійного дозвілля
і сто раз бачені міста:
Мадрід, Толедо і Севілья.

Відомий світ давно обрид.
Навколо гори заступили
широкий, дальній круговид.
Але ростуть у духа крила.

І кличе радісний простір.
Співають води у затоці.
І ось вино, що з рідних гір —
вже не вино, а жовч і оцет.

А вранці в гавані морській
шумні вітрила напинає
зі сходу вітер ходовий
і манить, манить у безкрає.

І туга, що співала в снах,
що зріла і росла роками,
що пломінилася в очах,
уже доходячи нестями,

враз вибухла, як грім.

Так кактус іноді сто літ
в корінні потай копить сили,
щоб раптом викинути квіт
на диво всім — єдиним стрілом.

Розквітлі брості островів
гойдалися на океанах,
мов дальнє мариво віків.
До них жага летіла п'яно.

І звідти відгомін бажань,
немов труба, гримів у морі,
і шумом пінив чорну хлань,
і владно кликав у простори.

О моряки, що синій шлях
вам пінили південні шквали,
що вас у білих кораблях
вітри пригод і шторми мчали!

Омита сонцем далечінь
вам розгорнулася широко,
і млявих літ літеплу лінь
на попіл спалював сирокко.

Це вам Південний Хрест горів,
коли назустріч бриґантинам

враз випливали з туманів
Фльоріда, Чіле, Арґентіна.

Це вам, відважним хижакам,
скорились мудрі перуанці.
Ще й досі буря трубить нам
про вас, дзвінкої слави бранці.

Весь мул таверн, барліг, портів,
що клекотіла ним Біскайя,
скипів і смерчем полетів
по прірвах щастя і відчаю.

О золото глибоких надр,
що хвилями усе затопить!
О золото плескуче ватр,
що захлинулась ним Европа!

Ми теж, п'яніючи, у снах,
чудні вирощуєм химери,
щоб десь на дальніх берегах
нам забіліли Кордільєри.

Не раз на роздоріжжі днів
ще зрадить нас надія марна.
Та над безмірністю морів
завжди горить Зоря Полярна.

Над нами теж Молочний Шлях.
Нам теж Персей і Андромеда,
як символ, світять у віках.
Туга солодша нам від меду.

І теж зоритиме у млі,
як сходять з вод *незнані зорі*,
той, що скерує кораблі
за вами вслід, конкістадори.

IV. 37

ЯПОНІЯ

1

Наметами квітучими ряснiє
твоїх вишень весняна заметіль.
І, мов дитя, на білих грудях хвиль
тебе гойдають чорні буревії.

Але вже око змружене крізь вії
зорить за обрієм нехибну ціль,
і десь у дальнім лоні інших піль
твоя весна, мов тихий колос, зріє.

Ти до кінця плекаєш любий сон
в борні нездоланого самурая,
що всі думки твої бере в полон.

О воле, що нема їй перепон,
що суходіл і море перекрає!
Чи чуєш ти, як темна буря грає?

2

Тебе, мов бранку, обступили гори
і полум'ям пашать тобі в лице.
Ти розсуваєш замкнене кільце
у зачаровані, німі простори

і слухаєш, як важко дише море,
і в цвіті бачиш кожне деревце.
Тут — наче серце спіймано в сільце,
а там навколо — всесвіт неозорий.

І в літні ночі, темні й запашні,

ти чуєш, чуєш в яві і вві сні
крізь тишу, що простір заколисала,

далекий поклик зваби і жаги:
то тужно плеще в прикрі береги
прибій ще неприступного Байкалу.

VI. 34

АНТОНІЙ І КЛЕОПАТРА

1

Повік гойдатися б на хвилях чорних
під голубим вітрилом снів.
За обрієм в обіймах необорних
гарячий день зомлів.

Коли у ритмі білої нестями
гуде сп'янілий вир годин,
невже поплинеш ти за кораблями,
рокованими на загин?

Коли безумства дикий крик долине
з твоїх потрощених галер,
хай корабель, де хоче, якір кине.
Чи ж не однаково тепер?!

І в бурі пристрасти, жаги й одчаю
в її знеможених руках
шаленства прапор полум'ям замає
й горітиме в віках.

12. VIII. 29

2

На злотих келехах, ще недопитих,
немов роса, рожевіло вино.
Десь сонним лотосом дрімав Єгипет
і дихав пахощами у вікно.

Приніс ти щедрі жертви не Палладі,
а несмертельній, радісній красі.
Ти в передсмертний час її не зрадив,
і в честь її ламалися списи.

Що Акціюм тобі, і що наруга,
і фльот потрощений? Хай чорний вир
ковтає славу, царства і потугу!..

Свій гордий Рим зневажив тріюмвір
і в смертну мить, здолавши все забути,
з розкритих уст востаннє п'є отруту.

IX. 33

ЦЕЗАР І КЛЕОПАТРА

1

Під небом з синього, дзвінкого шкла,
з трояндами в волоссі, в білім строї
назустріч темношатому герою
вона по сходах з мармуру зійшла.

Сповила світ йому пунцова мла,
схрестились їхні погляди в двобої:
рожевий усміх, лотос і алое —
і сонна тиша в серці зацвіла.

В залізнім панцері, в яснім шоломі,
в якому багрянів вечірній пломінь,
він став, щита притисши до грудей.

Червоний морок плив, що все огорне,
що в ньому тільки блискали дві чорні
зорі її незбагнених очей.

2

Та враз долинув дальній подих бурі
(чи леґіонів крок, чи брязк мечів,
чи хвиль прибій?), в повітрі забринів
потужний поклик: «Caesar, morituri!»...

Схитнулися тверді ворожі мури.
Згадалося тих двоє близнюків,
що кожен з них прийдешню велич днів
плекав і грів у теплій вовчій шкурі.

У тумані осяйний виплив Рим
і слава, що її в вінку із лілій
колись вікам трубитиме Верґілій.

Поглянув він — неначе вдарив грім.
І знищена, зів'яла і безсила,
цариця мовчки голову схилила.

II. 34

ЛОТ

Коли тобі являтимуться в снах,
віщуючи руїну, смерть і горе,
страшні архангели, що движуть зорі
і долю світу важать на мечах,

— тікай, покинь скарби свої в містах.
Позаду хай шумить вогняне море:
страшний Содом і проклята Гоморра.
Тебе ж нехай веде у далеч шлях.

Не озирайсь, а то кільцями гада
жахне тобі у вічі чумний дим,
і скам'янієш миттю соляним

с
т
о
в
п
о
м.

Зависочієш пам'ятником зради,
довічним факелом своїй ганьбі,
на сміх нащадкові, на жах юрбі.

2

Ні, зерна із садка душі твоєї
ти пронеси крізь бурю і вогонь
у тихому теплі твоїх долонь,
щоб знов із них хтось викохав лілеї.

Бо знов колись лоза горби покриє
і знов поетові звінчає скронь.
Зазеленіє знову оболонь,
і хвиля весен чорний намул змиє.

Крізь полум'яний шум страшних пожеж
лови ти чуйним слухом дальні дзвони,
що вітер їх несе з незримих веж.

Майбутні дні, мов виноградні ґрона,
до рук твоїх крізь дим, крізь чад і жар
схиляють важко свій п'янкий тягар.

I. 36

ПРОВАНС

1. Бернар де Вентадур

«Несуть мені і дощ, і вітер щастя.
Мої пісні — зими п'янючий дар.
В моїй душі роздмухують пожар
осінні вихори і бурі часті.

А Божий сніг злітає, як причастя,
і степ укрив, мов квіту білий чар.
Навіщо плащ! Горить кохання жар.
Гуде у грудях ватра полум'яста.»

Отак біля квітчастих загород,
не вимагавши тайних нагород,
Нормандії прекрасній герцоґині

завжди покірний, вірний трубадур
в Провансі соняшнім під небом синім
вславляв любов Бернар де Вентадур.

2. Бертран де Борн

Не ніжність і любов, не гаю чари
він оспівав, а труб ревучий звук,
крицевий серця дух і мужність рук,
сполох, неспокій, сутички і чвари.

Гули в піснях його страшні стожари
жорстоких воєн, полонів, розлук.
Слова сичали сотнями гадюк
і розтинали блискавками хмари.

А щоб у дні спокою не загас
той пал, яким доба його розквітла,
він розкидав заграв тривожне світло:

— і враз... у глупу ніч, у мертвий час
вражала громом пісня необорна
бійця невтомного Бертран де Борна.

3. Жоффруа Рюдель

Не раз із краю дальнього трувер
заходив, і в піснях його бриніла
її краса. Непереможна сила
повабила до владарки химер.

І ось тебе — безсмертного тепер —
помчали в море радісні вітрила.
До вуст твоїх вона вуста схилила,
коли з тобою разом день умер.

Хотів би й я слідами йти твоїми,
узявши плащ і посох пілігрима!
І, може, тиха хвиля вечорів,

останнім полум'ям зорі залита,
мій корабель, у золоті омитий,
приб'є до тріполійських берегів.

4. Жоффруа Рюдель Мелісанді

Моя царівна дальня і незнана
з морського берега у тьму зорить,

чи то моїх пісень зоря горить
і сріблом світиться із-за туману.

Лежить між нами простір океану,
та день і ніч у честь твою дзвенить
і плеще в береги твої щомить
моїх канцон урочиста осанна.

Ще не являлась ти моїм очам,
а вже високим горам і лісам
твоя хвала гула в моїм хоралі.

У рокоті тремкому труб і струн
тобі на берег кидає коралі
моїх пісень розбурений бурун.

ВІКІНҐИ

I

Суворі бурі західніх морів
їх десять день уже носили
над хланями затоплених сонців
крізь ранки мляві і безсилі.
І зморі їхній мороком чорнів
правічний простір океану.
Але негоди нездоланних днів
не вбили в них жадобу п'яну,
яка погнала в марну далечінь.
Коли, неначе в срібло мерхле,
вростали щогли в височінь,
їм снились вежі гостроверхі
тих міст, що завтра може їм падуть
до рук, як легка здобич.
І врешті хлань, важку, як мертва ртуть,

день ясний золотом оздобив.
Погожий вітер подувом шумким
нап'яв розгорнені вітрила
і враз помчав. Розтанув день, як дим,
і кораблі драконокрилі
наступний ранок лагідно гойдав
у водах тихої затоки.
І, мов володар, з чардака вітав
той край король блакитноокий.

2

О синява вічна без хмар!
На берег ступили вони невідомий,
і сонце, гаряче мов жар,
у кожного грає на злотім шоломі.
І сріблятьcя вістря списів,
гойдаючись крокам у такт, і лиснiє
назустріч їм темінь гаїв,
яка помаранчами вже янтаріє.
Звисаючи, віти виткі
Повзуть, обплітають їм панцери мідні,
і дивляться в очі квітки,
сліпучі, не ті, що на півночі рідній.
За лісом крізь лагідний лан
дороги до міста лежать килимами,
і крізь золотистий туман
чужинців вітають розчахнуті брами.
Ні рокіт розкотистий труб
гостей не стрічає, ні військо вороже.
Де ж сила, що вихором згуб
без бою суворість ясну переможе?
Мерщій, о мерщій, о мерщій!
Десь звуки тріпочуть у тиші таємній.
Але не співучі мечі
назустріч їм кидають пісні буремні:

то кільця бряжчать на ногах
від сонця і спали сп'янілих танечниць,
то пурхає серце, мов птах,
і натовп шаліє в розвагах безпечних.
Дівчата — як віття струнке,
і перса смагляві, мов стиглі цитрини,
обсотує світло струмке,
що з пліч їх прозорими хвилями рине.
Під пальмами мріють жінки,
що щойно їх млосна утома зборола,
і їм до колін юнаки
вронили вінками уквітчані чола.
Зненацька затлумлений крик,
кітари, і флейти, й тихесенькі дзвони,
із чаші розбризканий сік,
і скрізь винограду розчавлені ґрона.
В нестямі південних ночей,
у мороку цього рахманного раю
здорожених морем гостей
спочинок безчинний між квітів чекає.
Дерев тих розбещений пах,
сп'яняючи, вже обвіває їм лиця.
В жіночих гарячих руках
вже тане мечів їх гартована криця.

3

Але король, що їх сюди привів
і ледве мав за двадцять років,
непереможний і жорстокий,
назад попростував до кораблів.
І тричі пролунав баволій ріг,
усіх скликаючи до моря.
І не зійшли ще перші зорі,
як вже на північ скерували біг
крилаті судна, й звірили життя

морській непевній долі люди,
і роздимали шпарко груди
вітри солоні, що гули в снастях.
А короля всю ніч душив кошмар,
Бо снивсь йому занепад раси,
нікчемний люд, на спокій ласий,
і млости чорної проклятий чар.
Та ледве промінь ранковий гладінь
морську торкнув — таку безхмару —
розвіялися враз примари,
і мозок прояснів, як далечінь.
І обітницю воїн дав богам,
повік віднині оминати
ті береги, де дні в шкарлаті,
мов орхідеї, світять юнакам,
бо знав: дарують норни тільки тим,
у кого серце із металу,
суворі радощі вальгалли
і шпиль екстази в шалі боєвім...
Летіли кораблі, і день настав,
коли в красі незламно-гордій
зависочіли їм фійорди,
і рідний сніг на горах заблищав.
Там скальди їм складатимуть пісні,
там чисті й серцем яснощирі
жінки, що схожі на валькірій,
і мить коротка там дана весні.
Там діти дружать з вітром молодим,
і змалку вчить їх рідна мати
човни із дерева тесати,
шукати небезпек, любити дим,
а як прийдеться, з усміхом ясним
в лиці суворім умирати.

II. 1937

ПРЕДТЕЧА

Круг череса верблюжа шерсть,
і прості з дерева сандалі.
Яку тропу в далекі далі
тобі вказав невхильний перст?

Дух Божий в подуві вітрів.
Акриди, дикий мед, брусниці,
вода з скелястої криниці
і ложе з моху й камінців.

Хай кличе ревом рокіт міст,
хай в затишку холоднім саду
грішни̑й танець Іродіяди
гру похоті вкладає в хист,

— мов розбиваючись об мідь,
відлине хвиля зваб і шалу.
В твоїх словах ліси заржали,
і гай в них кедрами шумить.

Цвіте вся широчінь полів
сто раз сп'янілою весною,
щоб литись дивною снагою
в потужний гул твоїх громів.

Майбутнього страшний сурмач,
ти трубиш іншому дорогу,
яка вже стелиться під ноги
тому, хто йде крізь бурю й плач.

Він твій жорстокий заповіт,
мов дерево сухе, зламає.
І білим прапором замає
вишень і яблунь білий цвіт.

Він перетворить у вино
з твоїх криниць зачерту воду.
Сп'яняючи жагою вроди,
в віках співатиме воно.

Він обдарує щедро світ
царською ласкою своєю
і нас одягне, як лілеї,
у кольори барвистих літ.

А ти, за ким ми в грози йдем,
такий нещадний і суворий,
твій плуг тропу нам тільки оре,
що має вести нас в едем.

Ти тільки клич, який вогнем
вже перескакує по хмизу,
благословенний дзвін заліза
і шлях, накреслений мечем.

18. VIII. 36

ЖАННА Д'АРК

1

Золоті поля Шампані;
рідні камені й кущі,
ще з дитинства добре знані;
крик чабанський уночі.

Дим вечірнього багаття,
із дупла солодкий мед
і широкого латаття
розпанаханий намет.

Колисали твою весну
хвилі спілого вівса.
Тільки глянь — і все воскресне,
бо на всьому ще роса.

Там, над обрієм, тополі
виростали в чорний мур,
щоб тебе замкнути в колі,
де діди жили без бур.

Але що це, що це? Світло,
труби, сурми, зброї жар.
Там, де яблуня розквітла,
хтось розбризкав срібний чар.

Що то за ясне видіння?
Чи то яблуневий цвіт,
чи у білому горінні
зносить янгол жезла віт?

— «Ти, яка пасла отари,
геть іди від мрійних меж!
За собою, наче хмари,
збройні сили поведеш».

Слухай Божого наказу:
ти, яка в житті своїм
не кохала ще ні разу,
покохаєш битви дим.

На селянку просту Жанну,
що не вміє вести рать,
наче на Пречисту Панну,
сходить грізна благодать.

2

Білий лицар на чорнім коні
і на прапорі білі лілеї.

У полях таборові вогні...
Це вона... це вона!.. а над нею,

наче подих розтерзаних хмар,
розгораються ясні заграви,
і шолом пломеніє, як жар,
у промінні Господньої слави.

В темну гущу ворожих полків
чорний кінь понесе войовницю!
О, згадай, як на лоні ланів
під косою лягала пшениця!

Ти, що гонячи в море біду,
розметала волосся із шовку,
ізгадай, як колись череду
боронила від сірого вовка.

3

Наче пісня золота
в темнім лоні скрипки, я дрімала.
Ти схотіла, Діво Пресвята,
щоб твоя мелодія звучала,

і торкнулась тихо струн.
Тож тепер вона гуде, співає,
мов залізо, що дробить чавун,
б'є на сполох по цілому краю,

кличе, кличе, наче дзвін,
і жене у поле пінні хвилі,
що крізь тишу лагідних долин
мчать, шумуючи, камінні брили.

4

Христос кохав ті лілії у полі,
що срібло крешуть у ночах.
І ось вони, як вічний символ волі,
цвітуть на димних прапорах.

Геть від сліпучих дій і сурм історії
поважним кроком ти пішла
крізь тиху сутінь Реймського собору
в леґенду синю, як імла.

І в дні, коли зависне пітьма чорна,
немов жалобний, смертний спів,
ти світиш нам, як чудо неповторне,
на дальнім обрії часів.

5

Десь у травах рідних піль
моя доля тихо спала,
і в прибої дальніх хвиль
не гула ще пісня шалу,

і життя було — як книга
нерозкрита між долонь.
Але меч Архистратига
враз моїх торкнувся скронь.

Я почула поклик труб,
димом яблуні зацвіли,
листя ржаве вронив дуб,
і жита зачервоніли.

То не злоті килими
слала хвилями пшениця:

то під грізний рев сурми
люди йшли на косовицю.

. . . .

Не стинайте же лозу!
Чи ж не з Божого воління
запалила я грозу?
Ви ж корчуєте коріння...

Невидющі і глухі!
Ви піймали вільну птицю,
наложили вже вільхи́,
— так паліть же чарівницю!

Ще мала, я босоніж
по струмках плескучих бігла:
сполощу ж і у вогні
мою долю перестиглу.

Тихо я зійду на стіс,
і в'юнкі, тремтливі квіти,
заплітаючись до кіс,
будуть буйно багряніти...

6

Мій попіл впав вогнем на ниви,
зацвівши у хлібах.
У найзавзятіших очах
іскриться дух мій бунтівливий.

І кров моя, вином причастя
просякши кожну плоть,
зуміла млявість побороть
і в серце запалом запасти.

Повіки я в моїм народі
безсмертна і жива.
Шумить овес, росте трава,
гудуть про Жанну тихі води.

7

Пролетіли літа і століття.
Ти неначе приснилась вві сні.
Та, як яблуня, що на весні
розкидає уквітчане віття,

Ти на душі і юні серця
осипаєшся радісним квітом.
Де майнула ти метеоритом,
загорілися білі сонця.

Геть у поле! Чи знайдете Жанну,
яка в'яже нам долю в снопи?
Мчіться геть у степи, у степи,
де співає їй вітер Осанну!

8

Не нам твої видіння срібні
і яблуневий чар.
Роки родючі та безхлібні
дала нам доля в дар.

Не нам являв у яснім громі
архангел віщі сни.
Нам тьмяне золото соломи
і простір царини.

Ми йшли шоломами зачерти
води з незнаних рік.

Віщує знов негоди й смерті
лихий пташиний крик.

З озер печалі й плачу лине
тужне, як пісня стріл,
смутне ячання лебедине
під древній плескіт крил.

9

Не Шампані квітчасті лани,
не Воґез покарбовані гори,
а розпачливий сон далини
і сарматські широкі простори.

Дикий посвист розгнузданих воль,
вогкий запах лози у болоті
і нестриманий пòрив тополь,
що заносяться в небо у льоті.

Але полум'я плеще з рогів.
Погибають літа у недугах.
Знову брешуть лисиці між нив,
і вовки скавучать по яругах.

Чи ж прискаче в зелені луги
рятівниця, незаймана діва?
Бо забракло мужської снаги
у країні Господнього гніва.

Марно кидаю поклик полям:
де ти, Жанно, о Жанно, о Жанно!
І сміється у відповідь нам
тільки північ лунка і туманна.

VI. 36

КОЛО ЖИТТЬОВЕ

1. Немовлятко

Всі почуття завили враз, мов звірі.
Накинулись на мене Дотик, Нюх,
і шматували мозок Зрок і Слух.
Мене на часті рвали всі чотири,

і тільки Смак, з яким я жив у мирі,
мене за рученьку, мов добрий друг,
вів у життя, як на широкий луг.
Я так йому одному тільки вірив,

що речі всі, такі мені чудні,
враз поділив на сма́чні й несмачні.
Це він втишав мої нічні квиління...

А згодом Дотик, теплий, як вовча,
страхи приспав. І так поволі я
вступав в мої безмірні володіння...

2. Хлопчик

Химерний світ, де дива і страхіття
чигають тут і там, і кожен жук
щасливим скарбом сам повзе до рук;
де кільчиться, мов змії, звисле віття,

і кожен день — п’ятнадцяте століття,
в якому він — Колюмб. Добрячий дрюк
за вірну шпаду править чи за лук,
і за прапо̀ри — клаптики лахміття.

Дрімучим пралісом шумлять жита.
Чатує тигр у постаті кота.
В очеретах страшні іхтіосаври.

Крізь пампаси промчавши на коні,
він із Буенос Айреса до Гавра
ставком пливе в маленькому човні.

3. П і д л і т о к

Ще не уміє він красу знайти
в струмкому вигині хвилястих ліній
і ще за темний ліс на гори сині
з вікна співучі кидає мости.

І ще нема в безкрайому мети,
ще ваблять Анди, прерії, пустині,
де, як у давню давнину, і нині
дано життю буяти і цвісти.

Та інколи вже погляд у задумі
сковзне по смаглості дівочих лиць
чи ловить потай відблиски зірниць.

А то зорить сузірних знаків струмінь,
що в них, зачерши мудрости в роках,
колись читатиме, як у книжках.

4. Ю н а к

Мов сохле листя, з нього облетіло
одіння мрій дитячих і вражінь.
Нагий, він, на морську ступивши рінь,
у хвилях соняшних купає тіло.

А височінь, розжарена і біла,
гуде. І крик чайок, і вир кружінь,
і голоси, і співи... й в далечінь
пливуть чужі, незаймані вітрила.

І раптом у розжеврене живло
холодним подувом війне від моря.
Під свіжим дотиком зідхне чоло.

І бачить він в ту мить далекі гори,
і вічний сніг високих верховин,
де буде він самотен і один.

5. М у ж

Замісто буйного, стрімкого зльоту
шляхи в віках намічених орбіт:
повільно свердлити твердий ґраніт
і в купах брил шукати зерна злота.

Хто оре лан, висушує болото,
хто ронить на ріллю краплистий піт,
той зводить мури царств і творить міт,
і змія лютого іде зборотн.

У творчім чині зріти і рости!
Досягши в гоні першої мети,
вже знати, що за нею кличе друга!

Суворі дні гудуть, як мідь важка.
Але між вогких скиб дзвінкого плуга
веде уперто впевнена рука.

6. С т а р і с т ь

Давно вже сонце юности зайшло,
пливе по той бік кулі, десь під сподом,
і світить там далеким антиподам,
сховавши їх під матірне крило.

Як відкопати те, що вглиб росло?
Як би ж то землю, що взялася льодом,

наскрізь просвердлити глибоким ходом,
щоб там побачити прозоре тло!

Вдивляючися жадібно в той прозір,
внизу уздріти клапоть голубий,
що засиніє в глибині, мов озеро,

а, може, й сонця промінь золотий,
коли воно по вогняній орбіті
спливе урочисто в чужім зеніті.

7. Напередодні

Позбирано всі овочі доспілі
і вже заморським продано купцям.
Як солодко принести в дар снігам
вечірній сон і літа споловілі.

Є добрим знати, що змагання сміли
віддано дням і зоряним ночам,
що з них новим і радісним вікам
Молочний Шлях пряде одіння біле.

А, може, все в житті — повторний біг,
і прагнений кінець лиш є початком,
і ти прийдеш у світ чужим нащадком,

щоб знов кохати весни, зорі й сніг,
і ту, що буде в снах твоїх горіти,
коли запахнуть ранком перші квіти.

VI. 36

ШЛЯХАМИ ОДІССЕЯ

Десь на морі є острів співучих сирен,
де не ждуть мандрівця світосяйні оселі,

де з води гостроверхі підносяться скелі,
що моряк ще не дав їм і жадних імен.

І на морі десь є зачарований ґрот,
де чаклує в прозорих одежах Цірцея.
Мов пісок, твої спогади хвиля розмиє,
і полине у Лету життя без турбот.

А за морем ще є недосліджений край,
де під сонцем ряхтить, дозріваючи, лотос,
що дає забуття, нам дорожче від злота.
— Всі споваби, мандрівче, в дорозі спізнай!

Та минаючи острів сирен, морякам
ти до щогли себе накажи прив'язати,
щоб не міг тебе спів їх навік зчарувати:
але пісню, із уст їх почуту, затям.

Завітай до Цірцеї на день або два,
подивися їй в очі блакитні чи сині,
подивись, як летять по лиці її тіні,
але слухай, як борвій про мандри співа.

Помилуйся на гру перемінливих фарб
у рахманнім раю, де живуть лотофаги.
Та, п'ючи з злотих келехів тишу і лагідь,
збережи у душі все минуле, як скарб.

Жадним даром не нехтуй та пильно чатуй
і, на поклик вітрів розгортаючи крила,
в слушну мить напинай прудкоході вітрила.
Наодинці, лише свою мрію милуй!

Пам'ятай: в'ється дим кучерявий з-над хат,
зріє хліб, і червоні гойдаються маки
там, де рідна на тебе чекає Ітака
і занедбаний твій маєстат.

24. 2. 43

СИНОВІ

Виходжу в поле я і чую:
далеким гуркотом гармат
тривога заночує
в самотнім сумі хат.

У клаптях хмар шукаю просинь.
Он там, на зàгин і на скон
вінчаючи цю осінь,
спливає Оріон.

Літак шулікою ширяє:
що там бетон і що ґраніт,
коли країну крає
стодимий динаміт!

Прийми, майбутній часе, спадок:
бездахі ребра й бедра стін
у сльотах листопаду
і згарища руїн!

*

Минуть роки, і син мій дужий
тут вийде з заступом в руці,
і м'язи міць напружить,
і сплинуть дні — не ці.

В очах йому заграють сурми,
у серці весни загудуть,
і виплеснемо бур ми
лукаву каламуть.

Він у підвалину держави
важкий свій камінь покладе,

він буде ґрона чавить
і знову мур зведе.

Десь, на якомусь узбережжі
морям пошле він судна в дар,
і гостроверхі вежі
проколють плахти хмар.

Все, що пожарам на поталу
ми віддавали і на згин,
спорудить знов помалу
його упертий чин.

Він кине пòрив, тиск і силу
у завойований простìр.
Котитиме він брили
і зриє надра гір.

Залізним плугом переоре
всю широчінь руду степів,
і наберуть кольòрів
п'янкі примари снів.

Нове життя з руїн ростиме,
і знов буятимуть жита,
і сплине знов над ними
пратиша золота.

*

Мине сто літ, і мій праправнук
так само вийде в поле, в ніч,
як я в часи днедавні,
і стане віч-на-віч

із тишею і самотою.
І ляже віддаль перед ним,

зчарована собою
і небом молодим.

І він, господар жатви тої,
яку засіяв ще мій син,
з криниці золотої
черпати буде плин.

Це ж син мій зерна кидав всюди,
щоб яблук запашний тягар
правнукові на груди
схилив рясний свій дар.

Так, буде ніч. І степ. І вітер.
Благословивши скарби лон,
тектиме десь крізь віття
сліпучий Оріон.

*

О, сину мій, тобі на спину
важкий тягар кладе Господь.
Пишайся ним: ти нині
почвари йдеш зборуть.

Твердий ти будеш і упертий,
як струм води, що рік-у-рік
довбає кремінь мертвий.
Згуби рокам тим лік.

Працюй. Клади на камінь камінь.
Як запахущий срібний крин,
розквітне над віками
твій подвиг і твій чин.

III. 43

Серед озер ясних

ЕНГАРМОНІЙНЕ

Стоять ліси в смараґдовій задумі.
Гудуть вітри на висях гір.
Співає море в білім шумі,
і світять бризки синіх зір,

і молоком пливуть у вирій хмари.
Сміються ранки голубі,
в поля пастух жене отари,
і сонце грає на трубі.

Всі голоси, і бурні, і спокійні
глибоких надр і височин
віллються в душу гармонійно
потоком вражень і хвилин.

А ти, поете, всю красу з'єднавши,
різьби карбовані рядки,
рокам і пристрастям віддавши
словами списані листки.

СКОВОРОДА

Піти, піти без цілі і мети...
Вбирати в себе вітер і простори,
і ліс, і лан, і небо неозоре.
Душі лише співать: «Цвіти, цвіти!»,

аж власний світ у ній почне рости,
в якому будуть теж сонця і зорі,
і тихі води, чисті і прозорі.
Прекрасний шлях ясної самоти.

Іти у сніг і вітер, в дощ і хуґу
і мудрости вином розвести тугу.
Бо, може, це нам вічний заповіт,

оці мандрівки дальні і безкраї,
і, може, іншого шляху̀ немає,
щоб з хаосу душі створити світ.

1928

ОСІННІ РЯДКИ

1

Мов тихий шелест гаю,
пролине осінь золота.
Хай вітер позбирає
мої розвіяні літа.

В поля вино струмисте
проллє холодна височінь,
і буде небо чисте,
ясна дзеркальна глибочінь.

Яка ж хмільна відрада —
іти назустріч дням і знать:
мине печаль і знада,
покосом ляже сіножать.

Озерами гірськими
заголубіють дні мої,

і зринуть понад ними
тумани в зоряні краї.

Отак вітрам віддатись,
щоб квітом синім і гірким
зрости і загойдатись
на дикім березі нічнім.

15. VIII. 29

2

Спливає літо, і життя
лисніє стиглими житами.
Нема до весен вороття,
і сонце вже понад горбами.

Благословенні день, і мла,
і та жага весняна,
що буйним цвітом процвіла,
дощами зрошена і п'яна.

Не знаю, як прослався й де
той шлях скорботний і веселий,
яким нас осінь поведе
у затишну свою оселю.

Мед бурштиновий на столі
і соковиті, буйні ґрона —
дари родючої землі,
що породило щедре лоно.

Здіймай сандалії, сідай
до столу, госте довгожданий!
Не золотий китайський чай
вино, — від нього будеш п'яний.

Рясніє овочами сад,
і ти уславиш щастя миті,
і не захочеться назад
до дальніх весен і блакиті,

коли, солодким соком ґрон
упоєний у тиші мирній,
поринеш ти в осінній сон,
як поле, ліс і сад вечірній.

16. VIII. 29

3

Листом прив'ялим пахне ранок,
і на березах жовта мідь.
Як вийду на високий ґанок,
то чую: ліс шумить, шумить...

Так в'язень ловить поклик волі,
що залітає у вікно:
чи то сурма в далекім полі,
чи спів, не чуваний давно?

Шляхами радісно-чужими
отак іти б і мандрувати
і десь під зорями нічними
в високих травах засинати.

Прочувши в ранковім тумані
журливі крики журавлів,
вдивлятися в зірниці тьмяні,
у даль незораних ланів.

Топтати вдень татарське зілля,
повітря пить, як п'яний чар,

ловити дальній дим дозвілля
і пряні пахощі отар.

І враз, мов чарівне намисто,
блиснѐ ґірляндами вогнів
тобі вночі далеке місто...
Крізь нетрі, в сон твоїх полів

потужний поклик знов долине,
і не врятують степ і бір:
воно тебе затягне й кине
у свій солодкий, п'яний вир.

16. VIII. 29

4

Прозоре озеро лісне
у себе барви всі вбирає.
І в ньому — синє і ясне —
осіннє небо вицвітає.

О, рȧнкова врочиста мить!
На все зійшов високий спокій.
Життя, що здавна не шумить —
мов води чисті і глибокі.

Воно понѐсло щедрий дар, —
мов листя, скарб той розсипає,
а я блакить і срібло хмар
у синє дзеркало збираю.

І чи ж не дивно, що воно,
таке мале, а всі простори
вмістило в собі, мов вікно,
розкрите в обшир неозорий?

В мені спочила височінь.
Я сонним озером синію.
На все лягла прозора тінь.
Поранку паморозь лисніє.

Природа тиха і смутна,
але в усьому обітниця:
«О, буде ще така весна,
яка тобі й не сниться!»

31. VIII. 29

5

Ще вчора осінь хвилювала.
Співала кров, немов вино.
І на озер ясні дзеркала
я розчиняв моє вікно.

Ще вчора в синьому пожарі
горіла осінь золота.
Але ущерть налита чара
не обпекла мені вуста.

Я полюбив вітри гарячі
і дикі пахощі з полів.
Ніколи серце не заплаче,
бо все обернеться на спів.

О хвиля ніжного спочинку,
мов ночі темний оксамит!
Навіщо нам кохати жінку,
коли споваби повен світ?

Ще ж можна покохати гори,
звірів і птиць, ліси й моря.
А он спливають перші зорі...
Так то ж по-нашому «зоря»,

по-італійськи ж буде «стелла».
Імення легко забувать...
Холодні і дзвінкі джерела
вгорі під скелею шумлять.

VIII. 29

ОСІНЬ

Веселий вересень у лісі
повісив ліхтарі,
і сонце на злотистім списі
гойдається вгорі.

Гаптує вечір жовтим шовком
блакитні килими,
а чорний пень зробився вовком,
повившись у дими.

Підносить кожен ясень келех
пінливого вина.
Тож як я серед них, веселих,
не вихилю до дна?

Розхристана й простоволоса,
в ялиновій юрбі
мене береза злотокоса
стрічає на горбі.

Бере за руку, яснозора,
і в шелестиву тінь
веде, спокійна і прозора,
немов у свій курінь.

IX. 33

КРІЗЬ ПРАОСІНЬ

Вечірня похолодь мені у серце віє.
Цей рік був — як осінній ліс,
де ледве пахне ще шавлія
і небо дивиться крізь прозолоть беріз.

Моя осіння туга, лагідна і ніжна,
крізь срібло згаслих вечорів
пливе, як лебідь білосніжний
у смутку тихому покинутих ставків.

*

Я заздрю дубові гіллястому,
що на узліссі гордо зріс,
і в книгу спогадів я кластиму
листки пощерблених беріз.

І зачароване природою,
яка згасає восени,
вже серце дише сном і вродою
прийдешньої весни...

*

Над серцем стомленим несуться хмари,
і вітер рве намети золоті.
Ліси, ліси горять, немов пожари,
і затишно у синій самоті.

Мій дух гойдається пожовклим буком.
Копита кінські топчуть будяки.
І тільки серце числить рівним стуком
години, тижні і роки.

*

Багряний вересень пролився дощами
над полем, лісом і ставком,
і над моїми згаслими літами,
що в сніп лягли, підкошені серпом.

О, змийте все з душі, осінні зливи!
Лиш чисте срібло в ній лишіть.
Хай знов воно колись у день щасливий,
мов паморозь в промінні, заблищить.

*

Струмками дощ мережить чорні шиби.
Ніч б'ється в вікна віттям горобин.
Мої думки, немов злотисті риби,
вустами ловить мій маленький син.

І кожна в ньому вже росте, тріпоче,
сповняє тишу плюскотом своїм.
І тим вогнем пашать йому вже очі,
який в моїй душі дає лиш дим.

*

Закутай лямпу шòвковим папером,
лягай на м'яких килимах.
Дивись у сині очі тим химерам,
що притаїлись по кутках.

І вже ростуть до хмар стрільчасті вежі,
де щастя дзвонами гуло,
а потім від піщаних узбережжів,
не вдержане, крізь негусті мережі
водою в безвість потекло.

*

Мечами дощ січе невинні трави.
Хапає кінь губами вогку млу,
і теплий мох вдягає пні коряві.
Вже не синіти в прозолоті склу.

Та як засяє все в красі поранній,
коли озера вкриє перший лід!
А там, від вітру і морозу п'яне,
те сонце, що викохувало глід,
спливе на скутий памороззю схід.

*

Щороку радісно вітаю зиму,
яка спокоєм світиться в очах.
Краса, що влітку нам була незрима
розквітне сріблом по гаях.

І що нам дні тривожні та жагучі,
і ночі запашні, і млосний спів,
коли під підошвою сніг скрипучий
бринить музйкою лісів!

*

Суворе море в холоді рокоче,
і клапті піни на пісках.
Як перебути нам зимові ночі
і вовчу студінь у степах?

Складаймо в полі радісне багаття
з берези мрій, з омели снів,
— і враз залопотить, немов латаття,
над нами полум'я років.

*

Запалюй радісний вогонь у грубі;
дивись, як тихо жевріють дровà,
і згадуй ті давно забуті й любі,
перед роками мовлені слова.

І вже віджливлений тобою спомин
вдягає всю кімнату в жовтий чар,
і з димом смуток твій летить у комин,
щоб з ним розвіятися серед хмар.

*

Уже вином налились дні серпневі,
і яблука достигли запашні.
Ночуй в садку, у теплім курені,
де над тобою шелест комишевий,

і слухай, як у тишу неживу,
немов родившись із глибин сузірних,
у перебоях павз нерівномірних
дозрілий овоч падає в траву.

*

День, відганяючи мару ночей,
шпичастим променем кленѝ поранив,
і вересень нам при кінці алей
насипав повні пригорщі каштанів.

Мов хлопчик, я ці гарні круглячки
в кишенях радісно несу додому,
щоб у пасьянсі давнішні роки
не розкладати картами нікому.

*

Вже золотими плямами розквітли
стрункі берези в сосняках,

і по оголених гаях
розлила осінь так багато світла,

— мов щастя, перед смертю надто щедре,
щоб нашвидку, за кілька днів
позбутися своїх скарбів,
спорожнює над нами повні відра.

*

Осінь, дівчину маленьку,
я гойдаю на колінях,
а по шибах дощ забренькав.
Плине мла на хвилях ліні.

Навантаживши в трамваї,
млу розвозить вечір синій.
Заблудився він між ліній.
У півтемряві співають
тихі віолончелі ліні.

*

Здери березову кору
і серце нею дбайливо закутай.
Надворі хай гуде вітрами лютий,
воно ж муркоче: «Ще не вмру»!

Сповите в цей пахучий саван,
куди вплело проміння ясні сни,
воно, немов у бганках златоглаву,
хай продрімає до весни.

*

Он крутиться листками зжовклими
прозора праосінь берез.

Над вечір так раптово змовкли ми,
схиливши очі до терез,

де шальками урівноважені
всі наші радощі і сум.
І серце, вже красою вражене,
п'є порами осінній шум.

*

З дахів течуть дзвінкі струмки
і кидають мені у вікна перли.
Співають реквієм роки
над долею моєю, що роздерли

вітри й розвіяли в степах.
Он там висять шматки, що серпень кинув,
і зашкарубли на кущах
сухого глоду і шипшини.

*

Вже сонце інеєм шершавих голок
неначе мохом поросло,
і місяці, дзвінкі як скло,
вдягають ночі у бронзовий холод.

О, вашим чарам лиш на мить піддамся
— і вже розквітли ви в очах,
залізні ночі у лісах,
які виспівував сп'янілий Гамсун!

*

Б'ють дзиґарі дванадцяту годину,
і подушка обличчя холодить.
Ось за поріг ступлю: невловна мить —
і в царство мрій мережаних полину.

І враз безмірним стане тихий овид.
Душа в осіннє озеро ввійдѐ,
і пряжа, та, що вересень пряде,
вся перетвориться в блакитний сновид.

*

Морозяні, прозорі ранки.
Над полем сонна благодать.
Розкриті настіж двері ґанку,
і ще не хочуть айстри зав'ядать.

Як вийдеш — паморозь на травах,
неначе срібна сивина,
а із гаїв мідяно-ржавих
така дзвінка доноситься луна...

*

Вже сніп у полі споловів,
і став гіркішим дух полинний,
і червоніють кетяги калини
на взліссі літніх вечорів.

Зберу я зілля всі і трави,
що не зів'яли ще в гаях,
і буду слухати, як по дощах
росте в душі осіння павідь.

*

Синіють по дощах озера,
де сонце креслить злоте зеро,
чи розгубила клаптями блакить
у лісі осінь шовкопера,
що в серці явором шумить?

— Шматочки синього паперу,
де вписані дерев химери,

між трав зібрав безхмарний день
і їх ховає до кишень.

*

Розвісив вітер багряниці
за звечорілим сосняком,
і вже в коралях із брусниці
гуляє осінь за ставком.

Моя душа блакитний килим
до неї стеле по воді:
«Ходи, тут ми наметом схилим
дерева сонні і руді».

Як їй любов свою освідчу?
В одежах з золота і сна
вона простує крізь сторіччя
така незмінна і ясна!

*

Запахло вже навогченим корінням,
грибами й листями прив'ялими
у лісі, де не раз блукали ми,
віддавши день дозвіллю і марінням.

І сльози, що наплакали ми нишком
ще дітваками в синім вересі,
давно розлив блакитний вересень
у мисочки спрагнілим сироїжкам.

До дна допито радощі і горе.
Життя красу явило знов очам.
І день спадає стиглим овочем
в мої долоні, знесені в простори.

Літо 1937

ВЕСНА

Щороку ліс міняє темні шати,
щороку сонце відновляє путь,
щоб золото плескуче розілляти
і в синє плесо серце окунуть.

Я знаю, сорокшостий раз воскресне
сп'яніла вись, і степ, і далина,
але щороку я стрічаю весну,
немов це перша у житті весна.

Надіюсь, вірю і чекаю: може,
вже цього разу збудеться воно,
що стільки років надить і тривоже
і в снах моїх співає, як вино.

І що, коли в потузі непоборній
повстане день, протрубить нам ясу,
і ранок несподівано розгорне
ніколи ще не явлену красу!

V. 37

ЛЕСБІЯ

1

Не раз поміж високих, вогких трав
вдивлявсь я в них... летів і падав в очі,
в оті озера ясні та урочі,
що їх блакиттю вересень налляв.

І поринаючи в таємний став,
де ніжна хвиля пестощів плюскоче,

я ще не знав: всяк, до пригод охочий,
тебе, мов зо стіни гітару, брав.

І кожен бренькав ті усім відомі
розспівані пісні жаги і втоми,
що їх ми знаємо з юнацьких літ.

Чатуй гостей мандрівних край дороги...
О, свій притоптаний вишневий цвіт
не вперше коням стелиш ти під ноги.

2

«Odi et Amo»
Catullus

(З пісень до Лесбії)

Ніколи, як Катулл, у ніжний спів
я не злучу ненависти з любов'ю
і не знайду оте чарівне слово,
що перетворює у пристрасть гнів.

І ти не прочитаєш цих рядків
в оцій дзвінкій, тобі незнаній мові.
Здивовано звела б дугасті брови,
якби тобі про них хтось і повів.

Що ж ти мені, яка ще в стòкрат гірша,
ніж думав я! Тож знай: ніколи вірша
я не заплямив би твоїм ім'ям.

Щасливий я в моїм садку, і скільки
ясних годин зо мною гають там
чіткий Ередія і мудрий Рільке!

3

Під арками твоїх високих брів
моє вітрило срібне пронеслося.
Мов дві ляґуни сині, сниться досі
мені очей твоїх прозорий спів.

Там пристанню всіх блудних кораблів
кільце шалених рук твоїх сплелося,
лукаве золото твого волосся,
в якому я три місяці горів.

Тепер ґен-ґен за обрієм далеко
зосталися ті зрадливі вогні,
що морякам віщують небезпеку.

Досвідчений минає в тумані
той голий острів, де у млі зеленій
співають звàбливо страшні сирени.

1935

4

Ти відійшла, й ні смутку, ані туги
я не зазнав. Я п'ю самотній мед
думок. Лиш інколи крізь мій сонет
немов війне холодний подув хуґи.

Без заздрости дивлюсь, як пестить другий
тебе, не відлюдок... і не поет.
Байдужий сміх на блиск твоїх ракет,
мій сміх — тобі дзвенить немов наруга.

Фанфарами шаленими вогнів
мене маяк твій знов у безвість кличе,
де крутяться уламки кораблів.

Дарма: в одежах білих Беатріче
несе дари і радощі нові
і в серце сипле зорі снігові.

1936

БЕАТРІЧЕ

1

Тебе співець, піднісши понад зорі,
таким безсмертним світлом оточив,
що досі ще крізь далечінь віків
пронизують нас промені прозорі.

Як жадібно ти ловиш, темнозора,
пливке, як пух, летюче листя слів,
коли дзвінкі дощі моїх рядків
шумлять немов осінні осокори.

Що всі скарби, затоплені в морях!
Раптову радість і той блиск дитячий,
який спалахує в твоїх очах,

не проміняю ні на що. Неначе
блакитний місяць, виплива з долонь
твоє волосся чорне й смагла скронь.

2

Ти вся ще провесна, о Беатріче!
В тобі все світло ра̀нкове зорі,
що ним співці, поети й малярі
колись наситили середньовіччя.

Ще перші сльози радости й горичі
дрижать, як на березовій корі,
але все славлять янголи вгорі
твоє ім'я, благословенне тричі.

Поглянь, тепер твої всі ночі й дні
круг тебе дивним сяйвом заясніли
і засліпили нас, мов крила білі:

бо серед скель в похмурій тишині
своїх терцин холодні діяманти
тобі вплітав у шату темний Данте.

31. I. — 1. II. 36

ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНІ

Синіє небо, наче став.
Ходжу завулками тісними,
що певне юний Ґете ними
колись закоханий блукав.

Хто розчинив вгорі вікно?
Чий погляд там мене чатує?
Я тут під аркою смакую
солодке яблучне вино.

О, певне Фавста теж водив
в ці нетрі хитрий Мефістофель,
на цій стіні лишив свій профіль
і пиво з цих шухляд цідив.

Входжу в собор, де вічна мла
і з мороку середньовіччя
всміхаються мадонн обличчя.
На синім візерунку скла

Христос, незмінний у роках,
прозорий, пломенем прошитий.
Отут молилась Марґарита
і гірко каялась в гріхах.

Потужну повінь ллє орган.
Стара леґенда оживає.
На хвилях серце випливає
в вечірній франкфуртський туман.

1934. Літо

АКВАРЕЛЬ

Спинилася над озером вечірнім.
Зорю у ліс: чи не іде він?
Навколо простір став таким безмірним.
Кружляє низько біла мева.

Росте над дзеркалами голубими,
мов тіні вечора, мій смуток.
Затиснутий між пальцями штивнùми,
тріпоче нетерпляче прутик.

Поволі розпливається хвилина
в прозорім холоді чекання.
І тиша з пліч мені струмками рине,
немов одежа злототкана.

Струнчать тополь поснулі верховіття.
Сріблятться на воді лілеї.
А мої руки ще біліше світять
від сукні білої моєї.

8. III. 37

СІЧНЕВИЙ ДІОНІС

По сніжних кручах і заметах,
де вітер гір беріз сильвети
сріблястим порохом заніс,
іде наш рідний Діоніс.
За ним веселий натовп лине,
і креслить тирс його ялинний
зиґзаґи в білому вогні,
в морозно-синій далині.
Метелиці, його менади,
що в голе поле співом надять,
у борозни, де спить зерно,
із чаш прозоре ллють вино.
О, Діонісе яснозорий!
Над нами зносиш ти угору
свій білочадий смолоскип,
зірчастий рониш дощ у глиб
лісів, де звір дрімає в нетрях.
Твоїх дарів нещадно-щедрих
шумує повінь у степах.
Процвів ясминами твій шлях.
Повиті вітками омели,
свій гімн рокочуть заметелі,
і рве менад буремний спів
плескуче полум'я плащів.

СЛОВА І КВІТИ

Ясмину наломили ми,
із рож поклали килими
і в білім сні квітчастих оргій
читали Стефана Ґеорґе.

І, мов повільні пелюстки,
врочисті падали рядки.
Все далі розступались стіни,
в незнану ми пливли країну
на золотому кораблі,
і вірні обриси землі
зникали в млистому завою
лірично-синього спокою.
Гойдав нас строф повторний спів
і білим шумом рим кипів.

Почав вже вечір голубіти,
і сплутав я слова і квіти
на настилі прив'ялих трав,
де «Сьомий круг» нас поєднав.
А в тихій музиці містерій
був дух отар, морів і прерій.

І раз-у-раз, коли дзвінкі
тепер проказую рядки,
мені між строф дзвінких Ґеорґе
бринять слова квітчастих оргій:
мовляли їх разів до ста
найтихшим шепотом уста.

27. XII. 38

ЗИМОВІ ДНІ

•

Вже променем рожевий ранок
сніги забарвив лебедині.
Покрився намороззю ґанок,
і біле срібло в душу рине.

І в згадках дні такі єдині:
в заметах сніжних «полустанок»,

і біг швидкий підкутих санок,
і профіль чистий і невинний.

А дома десь на вікнах фрески,
покриті пилом фоліянти,
та на столі розкритий Данте —
кохання Паоля й Франчески.

26. XII. 38

ЗУСТРІЧ

В зіниці бризнуло вогнями,
трамваєм жовтим продзвеніло,
блиснўло синіми очами
і в сніжну далеч відшуміло.
І тільки усміх крадений привіту
коло воріт Наркомсобєза,
де ти вронила білі квіти.
І знову в серці гострі леза.
То, може, щастя відлетіло
на крилах вечора і снігу?
І, мов після швидкого бігу,
само вперед ще пнеться тіло...
Вслід полетіти і догнати?
Та як? Де в Києві знайду я
таксі чи коні і санчата?
Ні, «Наркомлік» би заснувати,
який навіки зліквідує
усі на світі наркомати!

XII. 38

* * *

Стьмянілий місяць, сніг і парк самотній.
Чітких дерев сильвети сторожкі.
Слова, то враз поважні, то зальотні.
На сковзькій стежці кроки нешвидкі.

Пухнатих рукавичок теплий дотик.
Я оправляю в срібло кожну мить
і ось ладен ходити з вами доти,
аж поки ранок зрине у блакить.

Ми згадуєм, як за часів Рамзеса
цей місяць плив крізь нільський очерет,
як за лицарських днів для вас, принцесо,
різьбив на скелі вірша мій стилет.

Що, як вінці, пісні і ореоли
цвіли для вас вогнем моїх заклять,
яку, не бачивши її ніколи,
світ-заочі подався я шукать!

* * *

По-дивному шляхи до смерти прості:
як пружна прямота гітарних струн.
З могильних надр мої збілілі кості
хай викине новітній скит чи гун.

Дарма: на кораблі, аеропляні,
чи, може, просто в затишнім садку
знов стріне нас ця ніч, і сни неждані
розквітнуть у червінному вінку.

Але благословімо мить сучасну,
що не гримить в огні жеркім, а все ж,
стежки встеляючи зірками рясно,
нам розсуває обрій до без-меж...

Холодний вітер. Сніг. Сузір'я Лебідь,
розпластане над нами в вишині,
і серед зір тремких, у бляклім небі,
дочасний спів незродженій весні.

24. II. 43

ПОКІЙ І БУЯННЯ

Завіяло сипчастим снігом
роки і пристрасті мої.
Днів і ночей страшні рої
замкнулись строгим колобігом.

І тут, на камені високім,
стрічаю вітер верховин.
І білу просторінь рівнин
час міряє спокійним кроком.

Та вартовим я не навіки
в великім царстві самоти.
Хай всюди присмак гіркоти,
та моря прагну я, як вікінґ.

Проймає знов мене жадоба
життя дать сотні поколінь.
Все, що було, це тільки тінь
того, що бути ще могло би.

Я кличу сонце, і, припале
сріблястим порохом, з долин
воно пливе, і злотий плин
ллє в кров мою гарячим шалом.

І руки, що було несила
підвести їх, знов вихор гір,

мечами ріжучи простір,
мені підносить, наче крила.

І вже перед незнаним летом
усе єство моє тремтить.
Сп'янілости єдина мить,
коли ти знов стаєш поетом!

Вбираю всесвіт у легені,
роздмухую пожежу зір.
Скрізь блискавиць вогненний вир,
і в небі розчерки шалені.

26. XII. 38

у Первозваного на горах

СОФІЯ

Проєктується знести храм Св. Софії в Києві.
З газет

Тайни тисячоліття — в Софії стрункій,
Що поблідла, але ще ясніше, ще вище
Вироста, як молитва, в блакить.
Є. Маланюк

Нехай твій дзвін заглушать літаки.
Нехай тебе знесуть і хай на місці,
що освятили літа і віки,
поставлять пам'ятник добі нечистій.
Нехай змурують чорний хмарочос
там, де стоїш ти, біла й золотава,
о лілієструнка в намисті з рос,
яку плекала мудрість Ярослава!
Нехай здере новітній печеніг
смугляве злото з бань на кінську збрую
і скрізь полишить слід блюзнірських ніг:
це лиш мара нам видива гаптує,
які триватимуть недовгий вік.
Коли спорудять зал з бетону й скла
і електричний вихор зашаліє
там, де священна сутінь залягла
й в дрімотнім сні спочила Візантія, —
то знай: це все мине без вороття.
Так само снились нам колись татари.
Тож знов чаклун якийсь навіяв чари,
і бачиш ти примари небуття.

Правдивий світ, — не той, для ока зримий, —
крилàми розтинаючи вогонь
гойдають тихо грізні серафими
на терезах своїх долонь.
Він, наче плід, важніє й дозріває,
наллятий плином невідомих лон,
і темний сік, буруючи, співає,
немов вино Господніх ґрон.
Колись усім об'явиться, як чудо,
істота кожної з земних речей.
Настане день... світ спалахне, й полуда
тобі спаде з засліплених очей.
В священнім жасі, дивно скам'янілий,
— немов хто в вічність відчинив вікно, —
побачиш ти у млі нестерпно білій
все, все таким, як с п р а в д і є воно:
хрестом прорізавши завісу дима,
в красі, яку ніщо не сокрушить,
Свята Софія, ясна й незрушима,
росте леґендою в блакить.

27. III. 35

ТЕРЦИНИ

Коли тебе сурма твоєї туги
покличе знов у рідний дальній край,
де ждуть тебе безчестя і наруга,

слова над пеклом Дантовим згадай:
«Per me si va nella città dolente!»
«Сюди йдучи, в скорботу і відчай,

Надії мусиш знищити дощенту».
Гамуй, мандрівнику, смертельний жах,
коли в душі погасиш сірий день ти

і сонце змерхне в чорних небесах.
Нехай мовчазний і сумний Верґілій
тобі підѐ назустріч у степах

і в синій край Шевченкових ідилій
нехай веде до міст і дальніх сел,
де чисті весни й нам колись зоріли.

Вважай на магію страшну чисѐл:
ось пекло, це землі частина шоста,
а край зелених верб і пишних зел,

що скрізь його покрила вже короста —
останній в пеклі круг, дев'ятий круг.
О, фабрики й кремлі з людської кости!

Не спокій лагідний, — безладний рух,
де хаос в димі чорному регоче
і вбила хемія безсмертний дух.

Скляні, напівзакрижанілі очі
тих матерів, що власних немовлят
жеруть із голоду! О бенкет ночі,

що над землею стеле чумний чад!
О, мертвих тіл багряні гекатомби!
Що звалося «душа», «зоря» і «сад»

— все втиснуто в трикутники і ромби.
До пісні кожної, до всіх думок
рука диявола чіпляє пльомби.

І ти, ти — лиш відірваний листок,
якого кружить невідома влада,
затягши в безсоромний свій танок.

В дев'ятім крузі пекла чорна зрада
реве, роззявивши сто тисяч пащ,
шматує, рве, рокує на загладу.

З лобів тих пащ рогами сотні башт
ростуть і в морок зносяться високо,
а з башти кожної крізь пітьми плащ

тебе чатує невсипуще око...
Тікай, тікай і не життя рятуй,
а душу, й вийшовши в простѝр широкий,

вітай незнану долю, як сестру, й
вдихай у себе волі вихор п'яний,
чужі кущі і камені цілуй.

Зостанься безпритульним до сконання,
блукай та їж недолі хліб і вмри,
як гордий фльорентієць, у вигнанні.

Та перед смертю дітям повтори
ту казку, що лишилася, як спомин
прадавньої, забутої пори,

як у грозі, у блискавиці й громі
колись страшну почвару переміг
святий Георгій в ясному шоломі...

І як дракон, звитяжений, поліг.

27. III. 35

МАНДРІВКА ДО СОНЦЯ

Обрій розжеврений міддю палає.
Люду обдертого зграї
з лютим одчаєм в очах,
з дітьми, з майном на плечах
обрій червоний ковтає...

Юрми обдертого люду,
гори нещастя і бруду...
В латаних торбах, мішках,
в сірих клунках
злидні й недолю несуть...
В безвість лягла їхня путь.
Десь придорожній рівчак
або байрак
дасть їм нічліг і спочивок...
Буде їм вітер співать
ритми прадавніх мандрівок,
долю, немов немовля, колисать...
Мріється: знов печеніг,
половці, обри, татари
встали,
скитським простором гудуть,
ясир женуть.
Але
де ж ті отари,
що після них
три дні й три ночі від теплої пари
ген по слідах кочових
степова
вогко диміла трава?
Чи ж не струмилось річками
ситих кобил молоко і корів,
коли степами
гуни котили веселий
свій гнів?..
Чорно зіхають покинуті села.
Що там у полі лелiє?
Де-не-де, там, де буяє будяк,
між бур'янами лиснiє
кінський кістяк.
Сонце, всміхаючись п'яно,
наче на клявішах фортеп'яна,
на білизні його ребер

виграває marche funèbre.
З рогу рясного прокляття
сипле розбещений голод.
В діри подертого шмаття
голубом лащиться холод.
«Хоч би надибати песього падла, —
мріє біляве хлопча п'яти літ. —
А як помре оцей дід,
буде він нам на обід».
Сонце, скажене вагадло,
б'ється об захід, об схід
в неба прозорого лід,
наче ним грається вітер свавільний.
Мати якась божевільна
сина гойдає,
тихо співає:
«В Бозі
десь у дорозі
вмерло у мене аж п'ятеро».
Слава тобі, о диктаторе!..
Ніччю, немов золотистий вінець,
вабить вогнями далекий двірець.
Дух його затхло-теплявий
вже на порозі
млосно-ласкаво
обвіє,
сплине на вії.
Покотом ляжуть усі на підлозі,
там, де плювки й недоку̀рки...
Хто, підіславши підтоптану бурку,
хто — своє дране ганчір'я.
Будуть у вікна світити сузір'я...
Торби з клунками,
мішками
сон їх оточать гора̀ми.
Хай же їм сниться: то сніжні Мон-Бляни
вже їх вітають крізь сині тумани.

А коли поїзд хрипкий
і хиткий,
як в Авраамове лоно,
прийме в смердючі вагони,
вутлі, розбиті,
лиштвами зшиті,
хай він, гойдаючи, людям навіє
соняшну мрію,
ніби то лебідь ясний Льоенґріна
вже їх везе у щасливу країну...
Гори лахміття,
чорні почвари одчаю
повінь страшна лихоліття
через степи і байраки
геть викидає.
Голод сурмить, як осел.
Наче великі кльоаки,
Київ і Харків, Полтава, Одеса
в себе приймають
буру блюватину сел...
Цитьте, бо правиться
чорна меса
по всій Україні...
Хай же ім'я твоє славиться,
ти, що поля обернув у пустині!
Скрізь: у степах
і мочарах,
в тундрах і тайґах, страшних, як кошмари,
і по містах,
прошитий шпилями дзвіниць,
стиснутий ребрами кам'яниць,
закоцюб
і догниває покинутий труп
велетня-бронтосавра,
що від Кури до Печори,
від Йокагами до Гавра
смородом сповнив простори...

Обрій розжарений міддю палає,
ковтає
кручений шлях,
жовті калюжі
і натовп, що плине байдужий,
(в серці минуле — як скарб),
в цей гураґан
соняшних фарб.
Як же їх стріне прадавня столиця,
та, що їх кличе, як владна сурма,
та, де у танці шалено сплелися
тиф, і холера, й чума?
Глянь!
Скрізь болото і твань.
Край твій вимер.
Вітер гасає по жертвах.
Тільки святий Володимир
високо понад Дніпром
благословляє мертвих
погаслим хрестом.

В пітьму кидає місто
ліхтарів золотаві намиста...
Вже їх впускають тополі і вежі
у зачаровані межі.
Чи ж не пророчили книги, що будуть
в літа останні знамена і чуда?
Що, коли тінь косолобого Вія
не перетне їхню путь!
Що, коли з місця зійдуть
Лавра й священна Софія!!..
Плинуть, ідуть неупинно...
Хай їх приймає гостинно
мертвий майдан,
де в летаргічному сні
на бронзовому коні
до шайтана з аулу,

до Вельзевула
в електричний туман
простяг булаву Богдан.

3. III. 34

РОКОВАНІСТЬ

Самотнє поле вік свій доживає
край міста, де гамуз і твань, —
де черепки, сміття й лахмань
приваблюють крикливих круків зграї,
що воду п'ють з його ковбань.

Драпіжне місто поле пожирає
щелѐпами голодних риштувань.

Там, де стовпилися у купи
мізерні і низькі халупи
і де дерев зчорнілі трупи
на голови їм чешуть струпи,
щороку відгризає
за шматом шмат
димучим коксом і вугіллям
годована потвора
і сповиває в чад
недоїдок великого простору.

Але в летàргії знесилля,
вбираючи пахучий гній,
ще солодко снувати пасмо мрій
і згадувати давнішнє свавілля.
Часами сняться полю білі шатра,
отари, тупіт, бій
і по ночах палахкотливі ватри.

Дарма: то лиш пашать, немов стожар,
вікòн розширені зіниці,
що ними дивляться стоокі кам'яниці,
які занѐслися до хмар.
А то, буває, раз на рік
циганський табір заночує,
і цілий день тоді моріг
від кінського тепла парує.

Не героїчний стиль, що вмер давно,
а тихий супокій ідилій
йому плекати ще дано:
квіт синій будяка, бур'ян, бадилля
і галиччю цяткований паркан,
а посередині кислиця,
де в затінку сидить чабан.
І вечір, наче ржа, іскриться
в овечій жовтій шерсті,
де сонце квітне тисячами плям.
А трохи далі, там,
перехопивши версти,
відрізавши шляхи у простір,
щоб все замшіло у корості,
заліг дощами вимитий яруг,
що поле перетяв, як чорний пруг.

2. IV. 35

БОЖА МАТІР

Йшла степами й питала:
«Де мій син? Чи не стрівся він вам?» —
(А по селах ставки — як дзеркала:
Божий простір веселим качкам). —

Чи не стрівся вам десь на дорогах
синьоокий Христос?
Волосся у нього
золоте, як осінній покос».

Все питалася знову і знову;
люди мовчки сахалися вбік
(лиш поважно дивилися вслід їй корови,
пес безхатній за нею до царини біг).

За рікою спинила на ниві
дідуся, що гнідка поганяв.
Кінь істомлений голову сиву
на плече їй поклав (бо пізнав!).

— «Чи стрічали його ви з дарами?
Чи вінчали його, як царя,
у високому білому храмі,
де у вікна світила зоря?»

— «Та невже ж тобі ще не сказали? —
роз'ярився корявий дідусь. —
На усіх перехрестях його розіп'яли,
і помер твій веселий Ісус.

Біле тіло його шматували.
Загинали над ним матюки.
І вовкам на поталу
розкидали куски».

Головою припала до гриви...
Враз метнулась назустріч зорі
(дикі гуси крикливі
закружляли над нею вгорі).

А за нею наздòгін пожежі,
диму сизого змії виткі.
Біжучи, розгубила одежі,
і махали услід вітряки.

Вдалині над житами
білим квітом гойдалась вона.
Осипалася там пелюстками...
Манячіла, щезала в ланах.

*

Бур'яном заростає дорога,
що крізь заграву днів
нас вела до далекого Бога.
Але вересом слід твій зацвів,

скорбна мати, що плачеш у небі,
і під обрієм грізних років
голубіє, мов спогад про тебе,
синя плахта лісів.

Синій пояс твій річкою в'ється...
Затаївши останній вогонь,
так тихесенько б'ється
в ніжнім тѐплі твоїх долонь

під дощами твого волосся
бідне серце землі.
І росте з нього буйне колосся,
і курличуть над ним журавлі.

19. IV. 35

ВОЛОДИМИР

1

Із Візантії посланий чернець
Страшного Суду розгорнув картину.
І бачить князь геєнну й райські крини,
що змалював вигадливий мистець.

Чувай! Надходить грізний реченець.
Над полем чорний крик сурми полине.
З могил повстануть подвиги й злочи̇̀ни,
і шлях у вічність ляже навпростець.

Як переплисти озеро солоне
тих сліз, що їх Рогніда пролила,
і крови братньої ріку червону?

Та розвівається поволі мла,
і вже в рожевім кольорі надії
незнана просторінь віків ясніє.

2

Вус золотий і срібна голова...
Як волокли його крізь бруд і порох!
Дніпро гойдав його в своїх просторах,
а дні його — мов скошена трава.

Та доля, що нещедра на слова
і лічить кожен віддих, кожен порух,
вже іншу путь закреслює у зорях,
визначуючи проріст і жнива.

Лише вві сні ввижається князеві,
що місто шле у далеч крики леві,
поволі розсуваючи свій круг.

І він, сполоханий, не розуміє,
що значе й є цей вихор світла, й рух,
і злото бань, що проти сонця мріє...

3

Пануючи над обширом ланів,
він на горі, відлитий з бронзи, станув.

Під ним хвилюються моря каштанів,
а від Дніпра доносить вітер спів.

В плащі не одну бурю він зустрів.
Пливуть роки уривками туманів.
І ось гуде під шум аеропляніів
лихий пожар червоних прапорів.

Вдивляючись весною в дальній обрій,
щороку бачить князь: скресає лід.
І згадує, як по добі недобрій

загинули, не полишивши слід,
і дикий печеніг, і люті обри.
І грає усміхом суворий вид.

1938

КИЇВ

1. Міський сад

Музика «майбутніх часів»
над Садом гуде Пролетарським.
Гуляють дівчата хозарські,
дивуючи розчерком брів.

Хтось шалом серця покарав,
затоплює повінню берег,
і світить коханцям Венера
так низько над стеблами трав.

І плеще в зіниці очей,
ще нижче схиляючись, місяць;
і руки пожадливо місять
піддатливе м'ясо ночей.

О, млосний, розпачливий дух
розжарених зá день акацій!
Колись тут розстрілював Лаціс,
і вили вітри завірюх.

Линяють «буржуячі зграї»,
міліє Дніпро за кущем;
а срібло сузір'їв стікає
в державну скарбницю дощем.

III. 38

2. Софійський майдан

Знов дише в леґендах Москва;
а понад Софійським майданом
так само на північ віддано
простерта в руці булава.

Та ні, це глузливий салют!
Вкажи нею вниз, о гетьмане,
бо рідний акрополь постане
не в дебрях чухонських, а *тут*.

Лисніє в намисті вогнів
коростою вкритий Хрещатик.
Ще довго тут буде дреньчати
музйка харпацьких часів.

Ковтаючи сажу і дим,
зіхають роздерті печери;
і небо свій строщений череп
підносить над містом старим.

III. 38

МАЙЖЕ ЕЛЕГІЯ

Дивлюсь у вікна. Темний ліс,
торкнутий подихом весняним,
зелені пагони підніс.
І знову вітром полум'яним,
пройнятим віддихом степів,
мені у вуха свище квітень.
Ще не дощенту я згорів,
коли радію вітру звідтам!
І знов мої дитячі дні
шумлять, немов весняна повінь,
і сняться яблуні рясні,
і слід від кінської підкови
на непросохлому шляху,
і знов гогочуть сиві гуси.
У кузні знов гуде міхур,
і знову дядько сивоусий
оповідає в курені
про давнішні свої походи...
Де дядько той? Мабуть, у дні
революційної негоди
життям наклав. А дядьків син
в голодний рік подавсь до міста,
бо не молов порожній млин,
а у квашні не стало тіста.
І у чоботях без халяв
він десь у кам'яній пустелі,
як пес у ярмарок, пропав.
І зрікшись рідної оселі,
праправнуки отих гусей,
що плавали у верболози
і смакували вогкий ґлей,
тепер марніють у колхозі,
бо дружньо криком сторожким
не врятували України,

як їхні давні предки Рим.
Та рік по році в море рине.
І може, розгойдавши гнів,
колись досвідчені нащадки
отих змиршàвілих дядьків
ще інші наведуть порядки...
Але хай не минає день
у міркуваннях елегійних.
Вслухайсь в уривки тих пісень,
що їх доносить вітер рвійний.
Тобі здушила душу знов
лиха хвилина і зневіра?
Ти знову з жаху захолов
і мертву муку метром міряв?..
— Глянь у вікно, де темний ліс,
торкнутий подихом весняним,
зелені пагони підніс...
і дихай вітром полум'яним...

1938

СІЧЕНЬ

Жезло залізне лютий Січень
в руці затисненій підніс.
Дивись майбутнім дням у вічі,
метай у простір ясний спис.

Крізь дим багряного пожару
вдивляйся пильно в далечінь.
Все, що ти бачиш — темні чари:
там на твою кошлату тінь,

мов пес, голодний місяць виє,
і вслався трупом чорний брук,

а Січень в образі Кощея
плете ґірлянди з мертвих рук.

Коли бездахі кам'яниці
оскірять жовті кістяки,
і буде все — мов сон п'яниці
(: громи, і струпи, й вітряки),

— ти серед хаосу і реву
з ясним, спокійним стань чолом;
мечем удар об щит крицевий,
стягни міцніше свій шолом.

Пий вихору пінливий трунок,
гамуй свій плач, гартуй свій гнів.
— О, вже гудуть у тобі струни
прийдешніх заграв і років!..

XII. 33

ЖОРСТОКІ ДНІ

Жорстокі дні із криці й люті
у багрі зроджені роки,
і сонце, з міді куте,
що в невідомі світить нам віки.

Скажені вихори, що кришать гори,
з глибинних надр — підземний грім,
і порох метеорів,
розбризканий у гніві золотім:

так нас доба вітала на порозі
ще не початого життя...
Так блиски передгроззя
серцям крізь чорний дим років жагтять.

Вітри, немов крізь спалені простори,
крізь душі гомоном гули,
та не зійшли нам зорі,
що трьох Царів у темряві вели.

Благословенні дні прокляття й кари!
Це ж ми, гартовані в снігах,
завіяні в пожарах,
загравою засвітим у віках.

Несіть гарячий попіл у майбутнє,
безсмертний жар вражінь —
і вславить *Незабутнє*
колись співець майбутніх поколінь.

1939

В ДОРОЗІ

Ми вийшли в ніч, у мрячну далеч.
Розгойдана вітрами мла,
що в пітьму гнала хижу галич,
усі шляхи нам залягла.

Дригнули хмар криваві вії,
і кожна блискавка — як вуж.
Скажено вихор шаленіє
в просторах наших душ...

Десь там горить священне місто
шпилями гострими дзвіниць,
немов троянда золотиста,
розквітла в заграві зірниць.

Ми йдем, і, може, нас зустріне
усіх церков потужний дзвін,

і браму золоту відчине
нам чорна варта тих країн.

1937

* * *

Не знаю, не знаю, не знаю,
як душу твою відновить.
Я вірною тінню буяю
над тим, що у серці горить.

Я бачу, я бачу, я бачу:
роздерли пожари страшні
провалля і сміху, і плачу,
і кряче журба на стерні.

Навіки, навіки, навіки
потахло минуле вночі,
і схрещують бурі великі
над нами блакитні мечі.

Ми танем, ми танем, ми танем,
і вітер чужої весни
розвіє нас білим туманом
і будуть густи буруни.

Ми згинем, ми згинем, ми згинем,
щоб знов відродилися сни,
і вихором дужим полинем
над полем нової весни.

26. XII. 38

УКРАЇНА

I

Зеленими горбами бовваніла,
вночі широким степом шелестіла,
молилась до Перуна і Сварога
і ще не знала, де твоя дорога.
Хозарин кликав до свого полону,
в діяспору жидівського закону,
і вабив печеніг в роздерті шатра,
де палахтіла жаром жовта ватра.
Б'ючи у мідь своїх потужних дзвонів,
звав марно Рим тебе у папське лоно,
і для вина, що серце звеселяє,
зреклась ти Магометового раю.
Аж кроком нечутним, сумна і строга,
у тьмяних ризах з золота старого,
до тебе підійшла, не звівши вії,
немов леґенда тиха, Візантія.
Вона, свята, облудна і безкрила,
тебе цісарським пурпуром покрила.

*

В варязькім панцері, в добу жорстоку
ти дихала спокійно і глибоко.
Та інколи, піднявши заборало,
вдивлялася в тривожне виноколо.
З юнацьким завзяттям, з веселим криком
стрічала половців у полі дикім
і, навалом татарських орд зім'ята,
прийняла долю хижу і прокляту...
Віки минали в темних сновидіннях.
Мов щире золото з беріз осінніх,
спадали всі твої оздоби,

і рвав лахміття ранньої жалоби
шалений вітер. Все те за тобою
пливло у безвість чорною рікою...

*

Де хвиля б'є об скелі круторогі
і шумом криє зрадницькі пороги,
де дме над островом дніпрянський вітер,
вирощувала ти спізнілі квіти
жорстокости, герйоства і посвяти
і ткала з них собі багряні шати.
Ніякий чар часи ті не відкличе,
що гураґаном прогули по Січі.
Гучним і буйним бенкетом Богдана
ти завершила коло, Богом дане.
Відтак повстань твоїх страшні заграви,
що відблисками спалювали трави,
в воді баюр московських догасали,
мов сонце стомлене і вже змиршале.
Воскреслим полум'ям старої слави
ти спалахнула в чорні дні Полтави,
коли тебе причарував навіки
король звитяжений, останній вікінґ.
І, стиснутий Петром в обіймах владних,
хрустів кістяк твій в пестощах нещадних.
Знесилена від голоду і спраги,
несите черево чухонських багон
тоді людським ти набивала падлом.
І час гатив тебе важким вагадлом.
З твоїх кісток, що в твані скам'яніли,
із тіл, що на морозі зачапіли,
складався підмурівок, на якому,
немов боліт примара невідома,
між нетрів дебряних, де мох і глиця,
повстала в чадній млі нова столиця.
Поволі брякла, мов велика туша,

ненависна киргизам і інґушам,
грузинам і карелам осоружна,
імперія зажерлива, потужна.
Росла, росла із вогких надр туманів
під свист сибірських тайґ, під дзвін кайданів,
під шум вкраїнських грабів і каштанів.

2

А Ти, Ти зріла, мов зерно,
що спіє в лоні невідомім,
щоб повернув колись стерно
керманич в грізний день залому,
якого ждали ми давно.
І він прийшов в грозі і громі,
і гніву Божого вино
плеснув із чаші ангел сьомий.
Змішались люди і вовки,
і стала кров дешевим плином.
Ніхто в ті прокляті роки
не знав де звір, а де людина.
Дихнувши хаосом ночей,
хтось сплутав постаті і форми
і стер всі зариси речей.
Завили вихори і шторми.
Зірвавшись з ланцюга, ускок
пішла задихана плянета,
в пекельний вплутана танок
(лиш крик у пітьмі: Де ти? Де ти?).
І ось, серед уламків, брил,
в клубках розідраних туманів,
в первіснім танці диких сил
неясну постать зір доглянув.
Мара укохана віків
вже прибирала образ зримий,
що вже яснів, синів, горів,

та прослизнув марою мимо.
І голубів вночі лиш слід,
який поволі в небі танув.
Летів не сніг, а білий цвіт,
і все поглинув вир туманів...
Тоді підвівсь столапий гад,
робив собі з злочинців дòбір
і, всю тебе повивши в чад,
почав кігтями дерти здобич...
Тоді ж, у час програм, конвенцій,
вітавши хмару сарани,
під шум нарад і конференцій
усі зійшлись твої пани,
твій скарб, і скот, і степ ділити.
І знов (на літа чи віки?)
зчорнілий край, дощами змитий,
і над полями вітряки...
Знов невідкличність і руїна...
О, казнь незримої руки!
о *четвертована* Вкраїно!

3

В нестямі божевілля
який страшний ясир
з Полтавщини й Поділля
стягав тоді Сибір!
Розвіявши по нивах
полову мертвих мрій,
гноїли в колективах
весну Твоїх надій.
І духом чумних лілій,
що зжерті пістряком,
пашів простір сплеснілий
порослим бур'яном.
Де порожньо і голо

сірів безбарвний лан,
шугав безчолий голод.
За п'ятирічний плян,
згадавши дні татарські,
за владу всіх рабів,
за «щастя пролетарське»
твій темний люд згорів.
Немов колоди в струпах,
що ваблять мокрих птах,
здувались чорні трупи
в некошених житах.
Жах смерти у підвалі
моторами ревів,
і кулі розбивали
коробки черепів.
І брякли мертві лиця
— пухкі опуки щік —
у смрадній сукровиці,
мов в'язки стиглих фіґ.
І був це час покосу,
бо кат потів, як віл,
і в дар богам приносив
копиці мертвих тіл.
Селянські канібали
ловили дітваків,
могили розгрібали
і крали з трун мерців.
Ночами стрекотіли,
мов коники в степах,
невтомні скоростріли
та цвів Молочний Шлях.
І, як перед віками,
в холоднім димі сел
над скорбними ланами
Плеяди і Орел...
Що обри, що татари!
Що лютий печеніг!

То ж не були почвари,
бо і Батий беріг
твої церкви й святині:
вівтар і златоглав.
А нині, нині, нині
дівоцтво розтоптав
твоє сучасний варвар
і душу загноїв.
Вже має чорна барва
над згарищем років
— понурий прапор смерти,
і вже з джерел віків
снаги нам не зачерти.

4

Прийми цілунок —
полин терпкий.
Смертельний трунок
із чаші пий.
Блукай, безвіро!
Поки страждань
не сповниш міру,
нуртуй у хлань.
Прямуй крізь муки,
крізь хирі дні,
у шал розпуки.
Гаси вогні
і в ніч одчаю
сама палай,
і біль без краю
до дна пізнай.
Простуй крізь жертви,
крізь сохлий цвіт
в простори мертві
десятків літ.

Крізь смерть і сором,
в нещадний вік,
лісам і горам
звіряй свій крик.
Прийми наругу,
влий в шал поем
і вічну тугу
живи вогнем.
В жару невгаснім
свій гнів гартуй
і долю власну
з уламків куй.
Шпурляю тричі
закляття це
тобі у вічі,
тобі в лице.
Ідучи в далеч
під звук фанфар,
що їх заграли
у громі кар
всі сурми туги,
всі труби згуб,
дійдеш потуги.
І бурий зруб
надій безлистих
повстане знов
шатром барвистим.
І свіжа кров,
одягне журби
в безсмертний міт,
в вісон і пурпур
стобарвних літ.

5

Все, що гуло
в надрах запілля,

все, що росло
в криках безкрилля:
стлумлений гнів,
що клекотів
в жерлі віків,

Розпачу рев,
марне горіння,
шумних джерел
дзвін і кипіння,
помста і сказ
вибухли враз
шалом екстаз.

Крила пожеж
там, над віками.
Простір без меж
тут, перед нами.
В блисках вогнів
колом зацвів
обрій років.

В віддалі днів
труби рокочуть.
Крики птахів
грози пророчуть.
Що це дзвенить,
що це шумить
в ра̀нкову мить?

Чуєш, іде
в громі і бурі,
чуєш, гуде,
б'є вже у мури,
дме нам у скронь
вихор, вогонь
Божих долонь!

6

Тобі, праматір, шлю привіт
з років, що час їх порохом укриє.
Та що тобі пісні цих клятих літ
і чорний жах, що вовком виє!

Це нам стерні глухий простѝр
і без кінця безрадісні блукання.
Тобі ж, тобі краса далеких зір
і злота заграва світання.

Це нам іти крізь сум років,
крізь біль наруг, крізь ніч гірку неслави,
а Ти в крилатім шумі прапорів
колись зустрінеш буйний травень.

З полів незнаних чужини
до тебе вітер долетить, мов спомин
про наші в муках виплекані сни,
і днів давно забутих гомін.

Та що Тобі, Тобі до них,
що йдеш крізь дні прекрасні і суворі
до дальніх мет, невидано-ясних,
прямуючи в нові простори!

По нас, забутих на землі,
хай пройде час важким, залізним плугом.
Майбутнього крилаті кораблі
уже стоять на рейді кругом.

Прозора височінь дзвінка,
і дужий вітер дме в шумкі вітрила,
і вже чиясь невидима рука
ворота в далеч відчинила.

Ми відійшли в глибінь віків,
ми, мов жорстока пісня, відлунали,

і чорні груди зораних степів,
що їх роздерло гостре рало,

колоссям вкрилися густим.
Благословенний дощ скропляє жито,
до сонця пнеться все стеблом тремким,
щоб жаром дихати і жити...

7

Пурпуром древнім весна одягає лани наддніпрянські.
(Верби шумлять на горбах, в полі тополі гудуть).
У багряниці старій нас вітає прадавня столиця.
(Сонце тресвітле вгорі, вітер і спів на землі).
Слава золоту бань, що крізь темні дерева нам мріє.
(Дзвоном високих церков ширше росте височінь).
Слава Тобі, о життя, що не має ні меж, ані краю.
Доля на шальки кладе муки, і щастя, і біль.
Бо, врівноваживши все, премудрий закон обертає
тугу дочасну, терпку в радість, безсмертну в віках.

XI. 1938

МИ

Ми не ходили за моря
земель незнаних добувати.
Нам шлях у Греки із Варяг
синів у піні бронзуватій.

І до індійської землі
зоря полярна крізь тумани
нам не водила кораблі
у неосяжнім океані.

Ми ще снагу п'ємо з джерел...
Не протинали ми простори
на білих крилах каравел.
Не мріло нам тропічне море.

Ні! тільки потай по ночах
в галуззі рідної кислиці
з солодким жахом у серцях
підстерігали ми жар-птицю.

Хтось щедрий нам навік віддав
широкий обрій оболоні,
де, спінені, з високих трав
трусили росу наші коні.

Не ми, що обшир мали *свій,*
шукали за морями прерій.
Не ми — в диму — з потужних мрій
вирощували сни імперій.

В хрестовий рушили похід
не ми в священнім фанатизмі,
коли, затьмаривши зеніт,
гули громами катаклізми.

Лиш на світанку наших днів
наш дух, знемігшися від спраги,
багряним жаром спаленів
в руках досвідчених варяга.

Тоді в полях, мов срібний крин,
біліли часто наші шатра,
і між розлогих полонин
палахкотіли наші ватри.

Гойдала мла нас у ночах,
черпали ми шоломом воду,

і боронив нас Мономах
від половецької негоди.

Ми не трубили з веж ясу,
колон акантом не квітчали.
Не ми безсмертя і красу
в стрільчастій ґотиці плекали.

Та часто бачили у снах
святині дальні Царгорòду...
і під загравами в степах
нову викохували вроду.

О, вам, народи, що віки
свої у славу угорнули,
вам пурпур, берла і вінки.
Ви взяли в дар собі Минуле.

А ми, ми творимо *тепер*
з хвилин і дій життя поему.
Ми п'яні барвами химер,
що з них Майбутнє ми снуѐмо.

І що для вас Перікл, Парнас,
Самотракія, Рим і Данте —
ще сон нездійснений для нас.
З висот віків униз погляньте!

На гострій грані двох світів
ми непорушно муром стали,
щоб чорний вихор вас не змів
голодним клекотом металу.

Щоб геній раси спорудив
вам храми з бронзи і кришталу,
нас затопляв страшний приплив
і смерч монгольської навали.

В запеклім герці двох стихій
ми завжди жертвами лягали,
коли неситий буревій
зі сходу дув в нестямі шалу.

Щоб ви цвіли в красі стрункій,
— ударивши у наші груди
відлине в степ не раз прибій
шаленства, розпачу і блуду.

Ще, упокорений, до ніг
не ліг нам звір, що горло душить,
і виє дикий печеніг
у наших хижих, темних душах.

Та ми татарську чорну кров
варязьким холодом остудим.
У такт рокам гуде наш крок.
Ми йдем... ми ростемо... ми будем.

СИМВОЛ

Данило-князь у пору лихоліття
молився на горі під ясним дубом,
де хрест зчорнілий з дерева стояв,
і руки, склавши чашею, угору
підносив він, благаючи: «о, Боже!
пошли мені хоч знак малий: хай вкаже,
що станеться з моєї України.
Чи віддаси її ти на поталу,
а чи судив їй дні звитяг і слави.
В годину скорбну розпачу й відчаю
схиляю голову до стіп твоїх.
Вкажи ж, яка її спіткає доля».
І, мов на відповідь, дозрілий жолудь

упав йому до стулених долонь.
Здивований, він довго міркував,
який для нього невідомий зміст
могла таїти в собі ця об'ява.
І пригадалася забута притча,
що про зерно гірчичне склав Христос.
Всміхнувся князь, бо вже в уяві бачив,
як бурий жолудь пагінці пускає,
як виростає з нього дуб гіллястий,
і як навколо згодом повстає
родина із нових дубів кремезних,
як по роках зростає темний гай,
де кубляться птахи в зеленім віттю,
а в темних логвах сплять звірі кудлаті.
У жолуді, затиснутім в руці,
відчув він, як гули роки і бурі,
як весни кільчились надії квітом,
як шарудів сторясним листям вітер,
як див кричав і стугоніла ніч.
А в день погожий соняшне проміння
на стовбурах, ронивши світлі плями,
потужно грало марш життя і сили.
Дні і віки над темним верховіттям
шуміли крилами, мов зграї птиць...
І князь побачив, як той ліс лягає,
сокирою підтятий, як зростають
з його дерев церкви, хати і вежі,
як праця там споруджує міста,
що владар обручем скує державним.
І все, чим є вагітний час прийдешній,
поразки темний біль, зневаги гніт,
звитяг потужний дзвін і рокіт слави
у собі крив звичайний, простий овоч,
життя довічного безсмертний символ,
борсанням духу — відповідь ясна.

*

Коли ти грієш між своїх долонь,
з землі піднявши жолудь випадковий,
невже крізь шелест трав і квітів вонь
не чуєш ти лісів майбутню мову,
птахів тривожний крик і звіра рев?
Невже не бачиш ти струнких дерев,
що з них збудується високі вежі,
або човни, що сміло понесуть
тебе колись до дальніх узбережжів,
де прокладе нащадок горду путь?
Коли твій нарід лихо поневолить,
не кутай скаргами твій рідний край,
сховай для засіву насіння голе.
Дрімає в темній скаралущі жолудь:
погрій в руці його, тули до чòла,
вслухайся, як росте прийдешній гай.

26. XII. 38

Юрій Клен у Києві, фото 1928 р.

РОЗВІЯНІ ЛИСТКИ

НА ПЕРЕЛОМІ

Ой, так само у присмерки давнього Риму
дикий вітер гуляв у розірваних хмарах,
лютий грім над полями зчорнілими гримав,
і грозою літав яснозбройний Алярix.

Ой, так само над світом палали багаття,
і гули-вигравали пожежі і бурі,
і лунали червоні, веселі прокляття
непотрібній, гнилій і змертвілій культурі.

У кадильному димі ідилій, елегій
неосяжно-велике, замріяне місто
догнивало, немов би сухотні легені.
Тільки крик: Спалахни, спалахни золотисто!

А як варвар з'явився, веселий, завзятий,
щоби марша на ребрах Царграду заграти,
не було вже для кого тобі, Фортунате,
про доконану славу, про римську, співати.

Хай розмаяний пломінь червоно вирує.
В дні повстання горітиме вічно ця барва...
Хай той юний живе, що руйнує, будує:
синьоокий, розхристаний варвар!

1924

ПРОВЕСНА

Згасають срібні вензелі
на плахті чорної землі!
І дише паром вогке поле...
Але роздались виднокола:

Ой, на прозорім, дальнім тлі
біловітрилі кораблі!
І мов ячання лебедине,
у голе поле туга лине.

Тече, тече в сніги блакить,
а височінь горить, горить,
немов підняв хтось тихо вії
і ніжно-ніжно золотіє.

Та срібних днів уже нема,
і білозоряна зима,
мов сніжний лебідь Льоенґріна
у синє, синє плине...

1926

СТОЛИЦЯ

Там де простір прозорий і струмистий
розцвів квітками синіми бажань,
крізь млу пісень нам мріє дальнє місто
і світить золотом вечірніх бань.

Питають діти: «Ті садки і храми,
чи то мара і витвір ваших снів,
чи, може, справді одяглися в камінь
потужний лет і творча міць віків?»

Та чи ж не бачите: палають ватри?!
Не чуєте: всі дзвони вже гудуть?!
Це ви поставите у полі шатра,
це ви проріжете крізь нетрі путь.

І Злоту Браму вітер вам відчине.
Ви в казку вступите: у древній град.
Лише віки, мов сніжні верховини,
обступлять вартою Господній Сад.

18. XII. 38

* * *

Широку далечінь, людино,
безмірно серцем покохай,
снігами криті верховини
і недосліджений ще край;

та не лише дзвінкі простори,
що стелить зорам далина,
а ще й ту далеч неозору,
ту голубу глибінь без дна,

яку з нічого дух твій творить
за видноколом неземним,
ту самоту, яка говорить
про вічне голосом німим.

І з рідним розлучись, і з милим,
бо тільки в віддалі близьке
стає чітким і зрозумілим —
безсмертно-ясне і тривке.

Не бійсь пустелі і безмежжя,
що перетне його твій шлях.

Хвилює вітер і бентежить,
тобі співаючи у снах.

І кличе й владно вабить туга,
все розгортаючи простір;
ні жінки стрінеш там, ні друга,
лише холодний спокій зір.

Та той, хто доконавши обіг,
ту пустку пройде навпростець,
дізнається, що є *по той бік*
і де самотности кінець.

21. IX. 45

ПОТОП

I

Коли, Господнім гнівом вщерть налита,
перекипала чаша, яку мав
пролити ангел кари, наказав
Бог Ноєві ковчега спорудити.

Дощі нещадні день і ніч неситий
поїли глиб. Круг сонця пригасав.
Все скрізь було — як рівний, плаский став,
і щезли гори, хвилями розмиті.

А корабель у тріскоті грімниць
спокійно плив, зберігши від негоди
в осмоленім нутрі звірів і птиць,

що мали, стрівши в дні нової вроди
відродження благословенну мить,
життям безсмертним землі запліднить.

2

Так ми над мертвими просторами років
пливем. Затоплені міста під нами
із замками, воротами, церквами.
Багряний вечір їхній догорів,

а незнищенна спадщина віків
під мертвими, скляними небесами
кудись пливе порожніми морями
в ковчезі, гнанім подувом вітрів,

в якім ми бережем скарби забуті
і крізь добу страшних, великих кар
ми несемо нащадкам вічний дар,

дар невмирущої краси: всі чуті
і нами бачені дива століть,
щоб людську думку вдруге запліднить.

Інсбрук, XII. 45

1941

Присв. Ор. Городиському

Ще спогади такі чіткі і свіжі:
повитий курявою шлях,
над Бугом сонний і брудний Ладижин,
ясні заграви по ночах.

Походи дальні, тоскна позолота
в багрець одягнених лісів;
тумани осени, й гливке болото,
і часті струмені дощів.

А там жорстокі і дзвінкі морози,
забута Богом Лозова,
якісь загублені в степах колхози
і вкриті снігом дерева...

Все відійшло... Все, як мара, минуло:
розриви бомб, пожарів чад,
лагідні вечори й розмова чула
ледве знайомих нам дівчат.

Як місяць над просторами рівнини,
спливає в спогадах отих
смутне-смутне обличчя України
з ланів пожовкло-золотих

і тихе світло ллє на ті дороги,
які лягли у далину
і нас ведуть крізь радощі й тривоги
у недовершену весну.

11. XI. 1946

БАЛЯДА ПРО ПОМСТУ

1

Там, де хвиля полоще пісок узбережжя,
де рибалки щодня розкидають мережі,
де солоні вітри над простором гудуть,
де маяк небезпечну указує путь
і скипає, шумуючи піною, повінь,
вечорами співають жінки колискову:

Має туманом
в морі мара нам.

Спи, о дитино!
Крізь хуртовину
в бурю і сніг
ген без доріг
далеччю плине
десь бриґантина...
    Є то голляндців
лютий нищитель,
німців і данців
ґрізний губитель
Ґеде Міхель.
    Мчить корабель,
темні вітрила
наче ті крила.
    Ґеде Міхель!
Все він під чорний
прапор свій горне:
срібла скарби,
зброю і бранок.
    Спи без журби!
Мирний світанок
зрине тобі.
А немовлятку,
що не йде спатки,
з'явиться в блиску
Ґеде Міхель,
жаром і приском
бризне з-за скель,
в димі спливе,
геть із колиски
доню порве.

Оту пісню, як море ревло крізь тумани, тиха мати співала маленькій Ерк Манніс, підкидаючи хмизу в розжарену піч, і тривожно вслухалась в розбурхану ніч.

Стукав дощ, наче перлами кидав у шиби,
і лисніли лускою розпатрані риби.

Та минали за днями мережані дні,
ще таїло скарби свої море на дні
для Ерк Манніс, дівчатка з ясними очами,
що на березі гралося вже камінцями.
І згадавши, як мати гойдала малу,
вона долі незнаній співала хвалу:

Має туманом
в морі мара нам.
Спи, о дитино!
Крізь хуртовину
в бурю і сніг
ген без доріг
далеччю плине
десь бриґантина.

Та мережаться знову роки за роками,
буйна хвиля шершавий підточує камінь,
і красуні сімнадцять минуло вже літ.
Владно вабив за морем незнаний ще світ.
Як розчісувала гребінцем свої коси,
золотисто-жовтаві, мов літні покоси,
від солоного вітру морів вологкі,
то наспівувала призабуті рядки:

Є то голляндців
лютий нищитель,
німців і данців
грізний губитель.

Гордовита була вона, гарна на вроду.
З брязкотливими відрами йшовши по воду,
з молоком запашним біжучи від корів,
все назустріч вітрам вона кидала спів:

Мчить корабель,
темні вітрила
наче ті крила.
Ґеде Міхель!
Все він під чорний
прапор свій горне:
срібла скарби,
зброю і бранок.

Сиве море повив повечірній серпанок.
Десь Ерк Манніс блукає, сама не своя.
Заспокоєне море немов сулія,
у яку вона влила дівочу жагу,
замережане море у білім снігу.
І зухвало слова тої пісні, як звикла,
в вогкий простір шпурнула вона, наче виклик:

З'явиться в блиску
Ґеде Міхель,
жаром і приском
бризне з-за скель,
в димі спливе
геть із колиски
доню порве.

З-поза сірих ґранітів, мов птах гострокрилий,
з тума̀ну випинаються хижі вітрила,
і на хвилях гойдається чорний фреґат...
У ту ніч не вернулась Ерк Манніс назад.

2

Знов мережаться млою роки за роками.
Буйна хвиля шершавий вигладжує камінь.
Рік по році вже сім проминуло років.
Манніс, батько старий, від турботи змарнів,

сивиною позначилось темне волосся.
О, недобре йому у роки ті велося!
Не пасуться стада ні корів, ні овець,
бо добробуту тому поклав вже кінець
буйний Ґеде Міхель, розбишака зухвалий:
душогубцю пішло все добро на поталу;
гнав на палубу, гнав через хвилі товар.
Що не знищити встиг, те донищив пожар.

Старий Манніс, вертавши під морок і зливу,
у годину непевну морського припливу,
на порозі до хати чужинку зустрів.
Із плаща їй стікали змійнки струмків.
І зирнувши на жінку, струнку, незнайому,
розчинив він їй двері гостинного дому:
«Відпочинь і погрійсь!» Ясноока, смутна,
увійшла, зупинилась поодаль вікна
і занутила пісню, яку лихоліттям
перед сном бережанки наспівують дітям:

Має туманом
в морі мара нам.
Спи, о дитино!
Крізь хуртовину,
в бурю і сніг
ген без доріг
далеччю плине
десь бриґантина.

Стара мати сиділа за прядкою, пряла.
Як почула слова ті, то нитку урвала:
«Це ж Ерк Манніс! То ж донька моя дорога!
Привела тебе, доню, додому тугà!»
Мов не бачила жінка нікого, не чула
і до вогнища зблідле лице обернула,
так неначе нерідним їй рідний був дах.
Грало відблиском полум'я в мертвих очах.

І ступивши на попіл, на сірий ногою,
наче з долею стала вона до двобою,
понад полум'я руку міцну простягла
і рекла: «Присягалась я демонам зла,
що з людей таємниці не зраджу нікому.
Лиш тобі, жарке полум'я отчого дому,
я звіряюсь тепер: За дружину мене
мав сім літ той страшний, що його не мине
люта кара у пеклі й що Ґеде Міхелем
його звуть, те ім'я повіряючи скелям.
Тому нелюдові за сім довгих років
породила я сім винозорих синів.
Під мечі йому край весь паливоди збили,
і під кіль корабля йому стелються хвилі.
Килимами й шовками вкриває він піл,
під нагарбаним сріблом вгинається стіл.
Та була в його лігві я здобич найкраща.
Тож моліться, благайте за душу пропащу!
Він, як бранку, мене у ясир свій забрав;
не питаючи згоди, в уста цілував.
Ой, на лихо собі я у тузі зорила
в тумані, виглядаючи чорні вітрила!
Ненавйділа цілих сім довгих років
я того, кому сім породила синів.
    З побратанцями Ґеде Міхель бенкетує
і що помста зближає свій крок — не почує.
Бистрий човен мій мчиться на острів, в чагар,
і на ньому горітиме жовтий ліхтар.
    Слухай, рідний мій пломеню скарги страшної!
Буду свідком жорстоким в останньому бої».
    Відступила і попіл струснула з одеж.
А за вікнами ніч без границь і без меж.
Відійшла, як прийшла: ані слова привіту, —
тільки двері затряснув за жінкою вітер.

3

Кораблик летить. На нім жовтий ліхтар.
Попереду острів, і ніч, і чагар.
Дванадцять вітрильників вслід, наче птиці,
мигтять і мигочуть у блиску зірниці.
Вслухається в темряву Ґеде Міхель:
«Чого це чайки сполошились між скель!
Вони ж не лякаються нашого люду:
бодай чи не ворог їх поночі будить?»
«Ей, що там, — гукає весела братва. —
Де ступиш ти, там не росте вже трава!
До чаш ми спрагніло припали вустами.
Нехай же живе наш відважний отаман,
потужниий володар, король отих скель!

Віват голляндців
лютий нищитель,
німців і данців
грізний губитель,
Ґеде Міхель!»

Враз вибив хтось двері. Скотились без ден,
розхлюпавши вина, бочки, і знадвору
той приспів веселий, той дикий рефрен
юрба підхопила розлюченим хором.
Столи перекинуті, чаші на діл,
і штурман гукає: «Отамане, зрада!»
І тісно в навалі засапаних тіл,
де гострим ножем лиш даси собі ради.
Скло брязкає бите, і криця, і мідь;
зчепившися з ворогом, котиться ворог.
Ерк Манніс там, руки схрестивши, стоїть,
а очі їй світяться ясно й суворо.
Одного лиш ворога в тій метушні
шукає вона, а знайшовши, свій погляд
не може відвести. Вже нáвал борні

отамана хилить, мов вітер ту щоглу.
То Манніс, то батько підносить стилет.
Покайся, Міхелю! На суд бо Господній
ти станеш. Не в небо спрямує свій лет
душа, а порвуть її духи безодні.
Враз сполотніло у жінки лице,
а очі їй стали страшні і великі.
Немов зачароване трісло кільце,
зненацька стрибнула вперед вона з криком,
майнула, немов блискавиця з-за хмар,
вхопила обіруч отця за правицю, —
і схибив скерований в горло удар,
а супроти Манніса стала тигриця.
«Сім довгих років він мене милував,
стискав він в обіймах — аж кості хрустіли,
і плечі він пестив мені, цілував.
Йому віддала я і душу, і тіло,
за вірну дружину була сім років,
під чорним вітрилом я з ним засинала
і семеро ясних соколів-синів,
мов пристрасти квіти, йому дарувала.
Хай спільним струмком потече наша кров.
Кохала його я без тями, без краю,
і як за життя нас єднала любов,
хай смертна година тепер поєднає!»

З погордою глянув і рік отамàн:
«О, хто є та жінка, яку я не знаю?
Мара то, чи вітер вечірній туман
у сні передсмертнім мені коливає?
Кому ти несеш непотрібний твій чар?
Що спільного з Ґеде Міхелем ти мала,
що радо приносиш себе йому в дар?
Тебе я лишаю життю на поталу!
О, друзі-соратники давніх боїв,
що вірні зостались! Горніться до мене,
хто гинути хоче під співи мечів!

А жінка, якої забув я наймення,
хай звіється млою між рифів і шхер.
До мене, всі горді, і вірні, і вперті!
    Хто зрадив Міхеля, не годен тепер
геройською смертю з ним разом померти!»

ВДОВИЦЯ
[Пародія на однойменну поему Тодося Осьмачки]

Приходьте до мене, смутна я вдовиця,
навколо постелі моєї висять
три морди ведмежі, альпійські лисиці
і лютих вовків сірохвостих аж п'ять.

Приходьте, приходьте, мов бажані гості,
до ліжка нікого із вас не пущу,
хропіть кабанами з-під лав на помості,
а я над проваллям верствою стирчу.

О милий, о муже незнаний, навіщо
ти з серцем, роздертим від нелюдських мук
в казармі ночуєш на вогкім горищі
і слухаєш пісню, що крякає крук?

Прийди, о зухвальче, візьми за дружину,
здери з мене, любий, усі спідниці,
ламай і згинай мене, наче лозину,
рожеві лиши мені тільки штанці.

Тонка то матерія і не звичайна,
отож не дери її, любий, як вовк,
її не дістану тепер я по «шайну»,
бо є то заморський чистісінький шовк.

На шкури шпурнувши мене, як поліно,
не слухай ти крука, що кряче в журбі,

коли я гнучкі і гарячі коліна
на хутрі ведмежім дарую тобі.

Приходь же мерщій, о мій жданий Тодосю,
щоб, наче портретові з тріснутих рам,
у прірву скакать мені не довелося
і в жасі містичнім загинути там.

Скажи ж мені, любий мій муже, навіщо,
коли я чекаю на шкурах лисиць,
лежиш ти в казармі на вогкім горищі,
ні разу не крикнувши крукові «цить».

Як міг би, забрався б ти, певне, ще вище,
щоб тут я тужила у білий рукав,
а вітер в проваллі регоче і свище.
Не йдеш ти? О, де ж ти, бояне, пропав!

* * *

[Пародія на Юрія Косача]

Могутній демон мого шалу
реве над нашою добою
і з буреломною снагою
ламає опір матер'ялу.

Я, цар озарений від багру
всіх обріїв, вітрил і вітру,
везу лякрицю і селітру
в чудесну балку аргонагрів.

Ноктюрн бе-моль, черлень-затока,
корсарів гострі бумеранґи,
і Сан-Домінґо, і Сіпанґо,
Бомбей, Сагара і Марокко!

Кигичуть чорні кордовани
вже насклесь, наруч на сильвети
моїх вітрил; гнучкі корвети
пливуть рахманним караваном.

Тремтіть, поети серафічні,
бо з бомбастичним каталогом
всезнаних критиків і доґм
крокую в дні катастрофічні.

Коли Еразм із Роттердама
всіх друзів зрікся, не закинув
ніхто на світі Аретіну,
що він ще гірший Мопассана.

Гюґо писав усім за плату,
а славою рівнявся з сонцем,
і хоч спочатку був бурбонцем,
але пошився в демократи, —

то хто, хто зважиться картати
поета, що хамелеоном
цвіте, горить, ґуркоче дзвоном,
лункий, стобарвний і строкатий?

ПОРФИРІЙ ГОРОТАК

ДИЯБОЛІЧНІ ПАРАБОЛИ

ПРО АВТОРА

Порфирій Горотак народився 17. 7. 1917 на Зеленому Клині в селі Горотаківці над Амуром. На український Далекий Схід прийшли його предки ще першими переселенцями зі Сквири на Київщині. Ще не маючи вісімнадцять років, хлопець був перебрався до Манджурії, по деякім часі до Кореї, де прожив рік. З Кореї він був дістався до Японії, а звідтіль перебрався до Гайдерабаду в Індії.

На чужині заробляв здебільшого малярством, до якого змалку мав великий хист. Перебування в Кореї та Японії дало йому змогу засвоїти тонку й химерну техніку малювання на шовку. Тому з Гайдерабаду він на деякий час їздив до одного магараджі в Мадрасі, який дуже цінував його талант і доручив йому розмалювати стіни свого палацу.

Та непосидюща вдача юнака не дозволила йому жити довго на одному місці в розкошах. Незабаром опинився він у Тегерані, а звідти доля закинула його до Смірни, де він був зголосився до турецької армії. Туга за рідним краєм і палке бажання побачити колись Україну, про яку він чув з оповідань діда, змусили його податися до Европи.

По деякому перебуванні в Італії, в одному з манастирів Сієни, він, перейшовши Альпи, опинився в Австрії, серед земляків. Мрія його ніби почала здійснюватися...

Але про свою подивугідну Одіссею Горотак приправляє окрему книжку, що, мабуть, буде відкриттям для нашого книжного ринку.

Вірші Горотак писав ще змалку. Стиль його вироблявся під впливом Рембо і Маллярме, особливо цього останнього. Не обійшлось, здається, без впливу російських символістів. Але сучасні українські поети, особливо неоклясики, допомогли йому цей стиль відшліфувати й, так би мовити, «українізувати».

Крім французької й англійської мови Горотак володіє ще корейською, японською, китайською та трохи клясичною маляйською. Він мав багато перекладів з цих мов, але в його бурлацькому житті не було можливости їх зберегти.

Читаючи його плинні, звучні вірші, читач не раз спиняється перед питанням, чи має перед собою першу бурхливу поезію, перший Sturm und Drang молодої душі, що з півсвіта назбирала вражінь і знаннів, та не встигла ще їх упорядкувати, чи, може, тонку Гайнівську іронію досвідченого мандрами поета, намножену на барвистість образів і несподіваність стилістичних зворотів. В кожному окремому випадку читачеві самому доведеться рішати це питання.

Ця ж збірка являє собою цікаву появу, що їй досі немає прикладу в нашій літературі. Вона містить у собі вірші з різних років, отож є між ними незрілі юнацькі, є й цілком досконалі формою, які свідчать, що поет на шляху остаточно знайти себе і самовизначитися.

Леонід Мосендз

МОТТО

Лякати буржуа, назвавшись людоїдом,
Що хтів би скуштувать малесеньких дітей,
Впиватися гірким, самотнім, тонким мідом
Нездійснених бажань і неживих ідей,
І бачити в вині безстидної таверни
Вино причастія, єдину кров Христа. —
Хіба таке життя, потворне і химерне,
Не зветься красота?

М. Рильський

ЧИТАЧАМ

Хто Маєра не знає і Ляруса,
кому чужий Брокгауз і Єфрон,
хто на Брітаніку не мòргнув й усом,
не заглядав в Оксфордський лексикон, —
до позему таких я не схилюся!
Заліпить туманỳ синдетикон
ту мозгівню, що пробує без Канта
розшифрувать моїх поезій канти.

Лиш енциклопедист і ерудит,
мій друг і брат на ексклюзивні рими,
лише йому оце я у кредит
філософічні звіршував максими
і на котурнах, у трагічнім ґримі,
йому признався: «Так, я той піїт,
що в доби римових дефенестрацій
і вихаращаних алітерацій

знов закохавсь у срібнотонний рим,
в солодку міжнародню струнність слова,
як той краси і молодости мім,
безумний і надхнений Казанова,
що посила мені благальні зови
іти шляхòм закоханости з ним...»
Тому на того я й не подивлюся,
хто Маєра не знає і Ляруса.

13. 7. 44

1. НЕОЗІРНІСТЬ

ТІРОЛЬСЬКА ОСІНЬ

Осінній пурпур п'є віддàль
і рветься далечінь.
Чого тобі, мій друже, жаль?
Яка на серці тінь?

Чом плаче десь Бодлерів сум?
Чом п'єш його? Чому?
А вітер свище скельний глум:
тобі це одному!

Пощò прийшов у скельний край,
як вйгнанець Назон?
Тепер рубай, складай, пиляй
модринистість колон.

Тепер мовчи та мрій в кутку
про твій Зелений Клин.
Чужинну пісеньку шорстку
тобі булькоче Інн.

І зчетвертує на дошки
твою снагу тартак,
але він вільний, як пташки —
Порфирій Горотак.

30. 4. 45

ШАБЛЬОН

Куди не глянь — усе те саме,
так само спить Ескоріял,
так само диха тиху гаму
під Гімалаями Непал,

так само знялися колхози
в розлогість українських нив,
і пахнуть смертю туберози
в нічний єгипетський розлив.

І ти все тая ж. Чи не в Сквирі
тебе я вперше був пізнав?
Чи в маракешськім темнім вирі
підслухав такт твоїх октав?

Чи, може, десь в Олександрії
над мутним плесом нільських хвиль
юнацькі пригадала мрії
на розмежів'ї сквирських піль?

А, може, тут, під тин кордонів,
тебе зустрінув я вночі?
Ні! Та ж однаковість шабльонів,
пісень, зідхань і передзвонів
У близині і далечі.

1. 7. 38

РОЗЛУКА

Стежить липневе проміння
Форнаринин слід;
тишиною під склепіння
шлю тобі привіт.

Тишиною. Тільки звуків
громоносний спад.
Чом, о Кітсе, стіп розлуки
не вернуть назад?

Чом в едвардовськім спокою
залишився сум?
Від розлуки тишиною
не зібрати дум.

Ах, яка тремтить тривога
в рисах де-Лянкло...
А мені — мені дорога
мов ґаґатне скло.

А мені — від Монтесуми
ніж-обсидіян...
Геть же, геть розпуки й думи
морок і туман.

Хай знова новітній Кеплер
створить нов-закон!
І знова у серці теплий
повороту тон.

2. 5. 26

МОЇЙ ЄДИНІЙ

Синій промінь парком затріпоче,
синій промінь свисне геть стрілою,
як но глянеш ти в розкриті очі,
що без втоми стежать за тобою.

Десь задзвонять коси передліття,
десь запахнуть травами покоси,

як у серця свого злотну нить я
заплету твої злотисті коси.

Не дивись на мене, чарівнице!
Не дивися, як колись Цірцея!
І луна десь відбиває крицю
змореного мандром Одіссея.

І луна десь повторяє зови
чарівного без останку ґрота,
де за синім променем на брови
тінь лягла від паркового плота.

А ти знов на мене подивилась
в золоті розкрапленім і сині...
І я знаю, що тепер згодились
наших душ останності єдині.

19. 4. 39

СПІЛЬНІСТЬ

Ах, сині,
мов тіні
в широкій країні,
поклались дороги
під ноги
єдиній.

Пороги
ревуть за межею
тривоги,
і бо̀ги
нас кличуть з собою.

Широкий
цей простір

глибокий,
і гострі
притишені кроки.

А ми із тобою
все тою ж межею
прямуєм без тіні
(ах сині, ах сині!)
в широкій, безмежній країні.

31. 5. 34

ІМПЕРАТИВ СОНЦЯ

Майстерно видовбай калину,
змісти в ній серце і думки,
а розум хай туди полине,
де машуть крильми вітряки.

Хай, як сердегу Дон-Кіхота,
його на січку посічуть,
щоб не блукав з доньками Лота,
не ліз розпусно в каламуть.

Як гарфи гра в душі Саула
будила радісну луну,
нехай з грузинського аула
він тиху слухає зурну.

О, де ж чабан мого дозвілля,
смугляво-соняшний Давид,
що виведе із божевілля,
як промінь лілій білий квіт

на соняшний виводить простір
із надрів темної ріллі,

дарує сливам, вишням брості,
а соняшникові брилі?

Ні, він прийдѐ! Чекай уперто,
і злоть думок збирай, щади!
Він ще прийдѐ і прийме жертву
новітнього Сковороди.

7. 12. 38

АСТРАЛЬНА ФУҐА

Я прагну дальніх обріїв астралу,
де скрізь рояться духи добрі й злі,
де, як забуті Богом кораблі,
ще мріють риштування ідеалу.

І в гострі рифи купчаться корали,
криваві мрії мертвої землі —
закрижаніла прозолоть у склі —
яку блискучі риби покохали.

О, безмір безглибу неосяжнѝй,
де часом, як вигнанець із едему,
сновиддями і муками рясний
спливає той заклятий сонцем демон,
що чвари нам несе, війну і кров
та розпинає пристрасть і любов.

15. 3. 41

АСТРОЛОГІЧНЕ

Канали синьої Венеції,
відлитий з бронзи Колеоне,

та очі злі Лукреції,
та веж осінні тиходзвони,

де, зачароване лягунами,
тріпоче серце, наче птаха,
вже зачакловане бурунами
в солодку терпкість жаху,

щоб заспівала камертонами
віків, леґенд і сонцецвіту
твоя душа над моря лонами,
над цими скелями з ґраніту,

щоб серце впало, сонцестрілами
жагучих променів прошите,
туди, де світять неба виломи,
сузір'їв пломенем обмиті.

10. 6. 38

ЛІДІЙСЬКА ПІСНЯ

Ліді Г.

Ніколи, ніколи, ніколи
не схилю голови
я перед тиранами волі
до низької трави.

Нікому, нікому, нікому
не сплачу я данину пошан
в годину нещадну залому,
у якій запанує тиран.

О, звідки, о звідки, о звідки
ця снага, що оснажила дух?

Бо серце палає, мов квітка,
замоторене в соняшний рух.

Он деспот піднесену лапу
вже підніс, щоб розчавити край.
Життя, як розмаяний прапор,
я несу у розсміяний май.

О, дмухай же, Лідо, вітрами
і любови Твоєї й смаги,
щоб він лопотів у нестямі,
щоб мій шал затопив береги.

11. 8. 35

ЖЕРТВА

О, розрий мені груди, стожаро!
Опромінь, опромінь сонцеяро!
Дай напитись вина височин,
що впивався ним цар Саладин.

Приглуши мою тугу стогромами
і жагу, заколисану втомами,
розпали, наче ватру рясну,
у яку я душею впірну.

І з купѐлі святої, аж тричі
перемитий в сльозах Беатріче,
я полину, немов метеор,
у розспіваний зоряний хор.

17. 9. 36

ОСТРІВНА БАЛЯДА

А. Островському

Пахне вітер безмежним простором,
Чуєш боцманів посвист? Під мол
підпливає човен. Міо cuore!
І король покидає престол!..

У твоїх я обіймах пекучих
у страшноті жаги спопелів.
Прощавай! Прощавай! До сліпучих
і непевних спішу островів.

— Ну ж, як хочеш... іди... та вертайся...
Де ти знайдеш обійми такі?
На Гаваях, Тагіті згадай все:
як у днях прожили ми віки.

А на доказ, що в пам'яті, леле,
ти мене побіч іншої мав, —
привези ти мені укелеле
і гавайську запону із трав.

А на знак, що в останнім екстазі
ти не зрадив перлистий мій сміх, —
привези у нефритовій вазі
мені очі коханок твоїх.

18. 10. 38

КІПЛІНҐІВСЬКЕ

Задимлений хмарами обрій
в нестямну шарлатність далин,

де плавко хитаються кобри
над грузами давніх руїн,

де крапле сльоза Дамаянті
на твердо-ґранітний Декан,
де вгортує крилами мантій
істоту нірванний туман,

де свисти вогкого монсуна
співають засніженість гір,
де в порох розметують руни
прадавність браманських офір,

де друг мій, де брат мій Моуґлі
проходить незбиті стежки.
де слонячі хоботи круглі
підносять перлини важкі, —

там в лотоса білій троянді,
високо над світом облуд,
вдивляється схилено Ґанді
в безмежну повтореність Будд.

Гайдерабад, 18. 5. 41

ОДА ДО ТРАКТОРА

Яка це многошрубна сила
здіймає цілину степів?
І м'язність Гната чи Кирила
Петра, Павла або Данила —
усіх минулих батраків —

намножує на мертву масу
підойм і ґум сталевий чин?

Це в просторінь глевкого часу
веде нову побідну расу
одухотворений бензин.

Це він, непереможний трактор,
здолав коня і чумака
і чорноземні катаракти
рівняє невідкличний фактор,
залізний внук Залізняка.

Там, де ходили над Уссурі
лише джень-шеню шукачі —
протне він борозни, як мури,
й пшеничне розводнить Міссурі,
Зеленим Клином ідучи.

А потім впнеться в розмежів'я,
в нову кордонність Україн,
що встане з блисків поножів'я,
і за стерно до вільних жнив я
засяду, степу вільний син!

15. 11. 35

КИТАЙ

Дай мені забутись в тебе на колінях,
Дай мені втопитись в твоїх віїв тінях,
дай мені пристати до твоєї дельти,
де на якір вже дала свій корабель ти,
дай мені!.. О, дай же тихого спокою,
що мигтить у тебе над Янцзи-рікою!

Та вона не чує закликів благальних,
простягає руки до сторін метальних,

де палають печі жаром Бессемѐра,
де спокій і тиша вже лише химера,
і де сипле іскри в простір піч висока,
Молоха Европи невсипуще око.

Сінґапур, 7. 2. 39

ЗАЛІЗОБЕТОННА ЕЛЕГІЯ

Розчереплені коробки мурів,
павутиння здерте риштувань
в макабричних сплетах арматури,
і життя затовчене у твань, —

ось, бетоне, це твоє сьогодні,
це з залізом гордий твій союз:
у Ніщо незміряна безодня,
у Безглуздя вимулений шлюз.

Там, де пахло лісом і сосною,
ти прийшов, піску й цементу брат,
і підніс ген-ген над кружиною
поіржавленість сталевих ґрат.

І загув бряжчаннями металю
твого гімну переможний тон:
«Стане з космосом на прю ордалій
богорівний залізобетон...

Що вам тільки в Вавилоні снилось,
що замріяв давній Валтасар, —
в мені все і мною все здійснилось!
Перед мій схиліться всі вівтар!»

Але ось кінець — у грузах муки
доспівався твій гучний псалом...

Ах, які падіння ще й розпуки
принесе нам Сатана-Атòм!

5. 3. 43.

НАФТА

Був я в Джонставні. Там земля
просякла нафтою і потом,
там по кутках, під кожним плотом
лежали дібра короля.
А вколо знищені поля,
і помпи сталевѝм фокстротом
гойдали веж сухе гілля.

На всім олія і бензин,
усюди танки, помпи, рури,
тонкий ажур апаратури
на тлі небесних височин,
і людської дитини син
цілком загублений у бурі
цих розпристраснених машин.

І пригадав я ліс садків
в своїй далекій давній Сквирі
та розтактовану, у мірі,
дзвінку подрібленість підків...
І в цій химерності рядків
ще ув'язнив трагічність віри
в атòмну простоту віків.

4. 7. 44

БУДУЧНІСТЬ

Такі до дзвінкости тихісінькі
ці розпорошені слова,
що десь за ґратами, як пісеньки,
спадає під косу трава,

спадають квіти зачаровані
як Ніяґарський водоспад,
а ми, за ґрати заґратовані,
не знаєм, як прийти назад.

Не знаєм як прийти, вернутися,
який Кортес нас поведе,
коли прийдеться нам забутися,
в якій розлогості і де...

Співає спомин переливами,
бринить широкий унісон,
а серце втомлене вже зривами,
лісами пройденими й нивами,
де загартований був сон.

А серце втомлене й розбризкане
мов свіжа кров із свіжих ран;
і десь за обрій у відзискане
малює плямками і рисками
нову будучність грізний Пан.

8. 10. 37

ГАРАКІРІ

Потік гуде, пливе в простори шумно,
а я сиджу і мрію многодумно

про Альпи, прерії та Лянґедок
і числю тут годин повільний крок.

О, шкода, що нема вина-фалерна!
Тверезий, я шпурляю в космос зерна
моїх змагань, і поривів і туг,
а скарги переслухає мій друг,

самітний сум незрушеної тиші.
Проміння на лиці поеми пише,
минулі дні хай зубрами ревуть,
нехай тугà важку колише ртуть,

а я, зодягнений у мрій пурпуру,
плекаю Міссісіпі і Міссурі
в неторкнутих сокирою лісах,
що сплять у мху, як у міху папах.

Та змовкне лють завзята самурая,
коли тебе сповняє тиша рая,
коли, — вітрам і тиші в унісон, —
полинеш ти в солодкий, синій сон.

Коли душею злинеш ти у вирій,
твоя скорбота зробить гаракірі,
і сонце видме, як достиглий плід,
її ножем розпоротий живіт.

27. 8. 38

ARS AMANDI

Хай пильно студіює ars amandi
в минулості туманний Альбіон,
але пильнує ще замовклий Ґанді
душі східної замкнений кордон.

Стою й не знаю я: хто підпереже
мій дух — Магатма чи Рабіндранат?
Кому розсунуть смію я мережі,
де спить мій дух, жадний святих принад?

Чи, може, я візьму іздаля Будду?
І вклонимось разом Сковороді?
Чи, може, Калі грізно-многогруду
ми приймемо, надхненні і раді?

Ні, страшно, страшно! В безатомнім світі
прийди, Мінерво-сестро, в мій курінь!
Старі думки давно вже пережиті,
а де ж нових гладка, блискуча рінь?

Старих світів, що знищились, вже кат-ма!
Що їм до мене і мені до них?
Де ж той новітній праведний Магатма,
щоби з душі моєї зняти гріх?

7. 5. 41

ХРИСТОФОРІВ УЧЕНЬ

Твоя минулість довга поза вік,
твоя будучність — як гучні літаври.
Минулося, що стрінулось торік
на перехресті з Риму аж до Лаври.

Зустрінулось, спинилося на мить:
«Прощай, мій друже, учню Христофорів!
Хотів на барки всесвіт ти зложить,
схилитись під священність омофорів,

але забракло, друже любий, сил!
Пощо хотілось велетням рівнятись?

І сміхом-плескотом широких крил
прийшлося знизитись — не підійматись»...

Та залишилися уже навік
на барках всесвіту важкого тавра:
була твоя минулість понад вік,
твоя будучність буде як літаври!

3. 3. 39

МЕЦЕНАТ

Дайте мені мецената!
Дайте розпіненість дум,
дайте від хати й до хати
жаль позбирати і сум!

Дайте плекати мій геній
в ритмах очарених строф,
у запахущій вербені
між катакомб катастроф!

Дайте зібрати врожаї
злотно-засіяних нив,
щоб королівські звичаї
відсвяткувать після жнив!

Дайте зібрати все злото
жита, вівса й кукурудз,
дайте усе це змолоти,
зсипати в сховища муз!

І запросити на свято
метра мого Маллярме!..
Гей, Меценате багатий!

жду із палати чи з хати,
хто мене в друзі приймѐ.

5. 5. 41

ТАЄМНИЧА МІЛЕДІ

Вона мене зустріла коло моря,
світились очі їй, мов темні зорі,
а груди надимались, як вітрила.
У береги шумлива хвиля била.
І запитав я: «Звідки ви, міледі?
Чи не про вас співалося у Едді?»
І відказала діва ніжнотонно:
«Прийшла з щасливого я Авалону,
з-понад озер шотляндських Оссіяна».
І підняла вуальку тонкотканну,
і заспівали в голосі акорди,
коли вона додала: «О, мілорде,
де ви родилися, шановний сере?»
І сумно мовив я: «В СССРі».

7. 8. 45

Джемс Двайт Купер

ЗУСТРІЧ

На скельний рант Великого Каньйону
мене занѐсли раз останні мрії
Там, у кутку, де стратив ліс корону,
я притулилась в тихій безнадії.

Він підійшов. На шатах пілігрима
лежав тонкий, столітній сірий порох,
з-під мертвоти обмаскленого ґрима
блищав лезо̀м очей одвічний морок.

«Хто ви, міледі?» — він спитав учтиво
і зняв бриля у нѝзькому поклоні.
Пізнала враз я. Що бо це за диво
його тримає в новосвітнім лоні?

«Пробачте, сер! Я тільки Навсікая
з близької новоземської Ітаки.
А ви? Ви ж князь Загубленого Раю
Мілтонових одчаїв і подяки...»

Він одчахнувсь. Майнули поли-крила
і долі зник, де пінить Кольорадо..!
Ах, чом його була я перестріла
та не пішла з ним разом на загладу?

14. 5. 44

НАСЛІДУВАННЯ ГОРАЦІЯ

О, не питай, Левконоє, про долю нікого
і у ворожок ти таємниць не випитуй,
О, не питай, чи зима ця остання в горах
чи ще багато їх буде, чи ще не раз
жертву приноситимеш ясноокій Діяні
та Аполлонові ладан закуриш в лісах.
І не питай, чи до рідних пенатів ти завтра
мирно повернеш із кодлом крикливих дітей.
Може, за місяць чи два хиткий корабель
вже повезе тебе в лоно канадських ланів,
або у хащі страшні австралійського бушу...

Тож не питай, Левконоє, і не вивідуй
тайн, що безсмертні боги мороком криють.
О, не випитуй долю-недолю із карт,
а розкладай в мирнім кутку пасіянси.

9. 4. 46

ІЗ ЯДЗУМІ ІШІДЗУ

* * *

Над Бівським озером місяць.
Виховзнув лук самурая.
Тихо. Тихесенько. Зорі.
Струни співають.

* * *

Сакури над Еддом
кращі, ніж над Окінавою.
Чайки прокинулись дзвінко.
Ліс під загравою.

* * *

Зів'яла мімоза у вазі.
В далеч знялись журавлі.
Вщухла в кутку черепаха.
Сосни. Дух з ріллі.

* * *

Твої задзвонили струни.
Крикнув павич.
Легіт. Блищить Фудзіяма.
Тихо. Ніч.

4. 6. 37

2. МЕГАЛОСТРОФИ СОБІ

* * *

Я — поет священних пасій,
п'ястуками відбиваю марш
на моєму тулумбасі,
і життя моє — клясичний шарж.

Спролетарені буржуї!
Пощо кажете ви, що я міт,
що я навіть не існую?
Сонце, що муркоче, як той кіт,

я шпурну вам, наче бомбу,
у радаризоване кубло,
в ваші кляті катакомби,
щоб усім вам в вухах загуло,

щоб розсипались в атòми.
В світі найпрудкіша птаха — струс,
тож будуйте струсодроми,
бо будѐ великий неба струс,

скаламутить море в каву,
і щоб завчасу вам утекти,
треба мати добру вправу
і швидкішим бути, ніж хорти.

Коли душі, мов солома,
спалахнуть, повірите тоді,
що я — вічна аксіома,
втілена у форми молоді.

2. 2. 47

АВТОПОРТРЕТ

Крізь вії довгі і зірчасті
зорять зіниці божий світ,
а під волосся попелясте
обличчя спадистий повіт.

Дугасті підпирають брови
широку царину чола,
де довга зморшка думи ловить
в промінезбірний фокус скла.

І простий ніс — як горда вежа —
поміж двома горбами щок,
лиця простори ясні стежить;
з вершка до вуст — короткий скок

в те межигір'я коралеве,
з якого линуть тумані̀
проклять, любови й крики леві
у тугу вічної весни.

7. 9. 40

СИМПОЗІОН

Часом одвідують мене,
щоби попить зі мною чаю,
Рембо, маестро мій, Мане,
Фан Гог, і Ґоя, й Гокусаї.
І поки приятель Артюр
читає нам про океани, —
то креслить Ґоя «морт натюр»:
на гір тірольських гострі стани

сухий настромлює кістяк,
дає йому палітру в руки...
І бачу я: це Горотак,
що дотерпів на творчі муки.
Підходить опісля Фан Гог
та примальовує дівчйну,
і смерть пригадує шинок,
де був зустрів її єдину.
Бере пастель старий Мане
та сполучає землю й небо.
І знаю я: все промине,
все часу гострий зуб стеребить
та через триби переймѐ
мене до вічности безкраю...
Глядить, замисливсь Маллярме,
і похилився Гокусаї.

2. 11. 45

ДИТИНСТВО

Васалі — графи і барони —
мою уяву полонять.
Чому ж то, як у врем'я оно,
мені тепер не років п'ять,

коли я мріяв вечорами
у Конґо бути королем,
коли я бився з бахурàми
і мазав лиця в чорний крем?

Чому ж не воїн я великий,
який веде до бою рать?
Чому не готтентот я дикий,
що міг би тигра розірвать?

Чому я хлоп такий лагідний,
що і метелика щадить?
Ну, що ж! Нехай я дуже бідний,
та думність гонором горить.

З Зеленого прийшов я Клину,
прибивсь до дальніх берегів
і на чужйні не загину,
бо скрізь лунатиме мій спів.

Васалі — графи і барони —
в залізних масках заборол,
я не прийму від вас корону,
яку несе мені креол.

Бо кров моя, як гарфа, грає.
Ні Совнарком, ні РКК
уже тепер не залякає
самотню душу східняка.

3. 8. 45

З ДИТЯЧИХ СПОГАДІВ

Коли мене Килина Дрок
вночі ошпарила окропом,
я став зненацька мізантропом,
зненавидівши всіх жінок.

Була Килина Дрок невинна,
бо виховзнув із рук баняк,
а я ще був мала дитина
і розуму мав на п'ятак.

Дитина горе переплаче,
дорослому був би капут.

Тому почав жінок гарячих
я уникати там і тут.

Тепер із них уже ні одна
не звабить дух до чорних мес,
— хоч би й звалàсь вона Холодна,
як от одна із поетес.

Гарячі, теплі чи студені —
у всіх є в горщику окріп,
із лагідних стають скажені,
хоч кропить їх кропилом піп.

Щоб досвід цей узять до тями,
вам треба вже з малечих літ
крутитися під баняками,
як неошпарений ще кіт.

9. 7. 46

ПАМ'ЯТІ ПРАДІДА МОГО

Коли мій прадід галушки їв
і запивав їх молоком,
спогадував він рідний Київ,
де жив безжурним байстрюком.

А я, Порфирій, їм консерви,
душею рвусь на Манґишлак,
щоб заспокоїти там нерви,
думки зцідивши крізь друшляк.

Були у прадіда собаки,
коти, корови і кнури.
Моя ж худоба — чорні раки й
недогодовані щури.

Були у прадіда і бджоли,
і з пасіки янтарний мед.
А я, немов той бубон, голий
і скрізь гуляю без штиблет.

Були у прадіда барила,
а у барилах тих вино,
а тут нам кельнер тупорилий
в тарільці піднесе — багно.

О, дайте, дайте мені крила,
злечу в той час, як жив Нечуй.
Та ні! живи тут, мов ґорила
і десь на дереві ночуй.

Або подайсь в унрівський табір,
живи там на галай-балай
і у плянетному маштабі
купуй, міняй і продавай.

Мій прадіде, що галушки їв!
Печу в Тіролю хліб із сой.
Коли вже не попав у Київ,
волію жити, як ізгой.

15. 9. 46

НОСТАЛЬҐІЯ

В майські грози, в літні спеки,
із Варяг корейських в Греки,
крізь розбитих міст стадà,
без рапіри і без стека
мандрував я в край далекий
Капулеттів і Монтекків,
як Сковорода.

Літаки мене бомбили,
в темні сховища гонили;
зойк розпачливий сирен,
невеселий і немилий,
витискав із серця сили,
але був я сонцекрилий,
як поет Верлен.

Гордо зрікшись Асмодея,
йшов шляхами Одіссея;
на сирени співний дзвін
відповів я: «Геть, Цірцеє!»,
щільно кутався в керею,
милу згадував Корею
і Зелений Клин.

І прибув я в УНРРи лоно
бо я рідний син Бурбона
і кажу тепер «bon jour»;
але серце чує дзвони
у Софії й б'є поклони,
хоч рідня мені Війони
і Рембо Артюр.

28. 2. 46

АВТОБІОГРАФІЯ

Шляхи від Сквири до Амура —
з вкраїнських піль під океан,
шляхи в батьківщину Тімура
через Урал і крізь Саян...

Де над потоком синім Ганґа
факір мережить Будди сон,

чи там, де посвист бумеранґа
не зустрічає перепон.

Або в траві високій прерій,
де простір перетяв канал,
вступив я в темний ліс містерій,
у їх саванно-тихий шал.

І десь лунав мені джаз-банда
страшний розхристаний мотив
і вабив острів Сан-Фернанда,
мов Робінзона дальній спів.

І десь топив я у лікері
свій сум, заблуканий моряк,
в красу чужих мені Ликерій
давно залюблений маньяк.

Тож прощавайте сарабанди,
пантери, негри і містраль,
всі Генрієтти, Мері, Ванди,
Нью-Йорк, Каїро і Версаль.

Вертаюсь знов на води Ґанґа
мережити факірів сон
і слухать посвист бумеранґа,
де простір перетяв каньйон.

Пускаю душу знов у мандри,
в тіла звірів, птиць і рослин,
щоб арабесками меандрів
до горніх дертись височин.

Мадрас, 25. 6. 41

ПАМ'ЯТІ СКОВОРОДИ

Я був би комісар,
коли би жив під Чигирином.
Мене манджурський цар
хотів зробити мандарином.

Запрохував на чай
до себе в Токіо Мікадо,
та втік я у Китай,
а звідти до Гайдерабаду.

Там магараджа мав
мене забрати до палацу,
та я зрезиґнував
з його шовкового матрацу.

Подався в Тегеран,
де міг би жити як ефенді,
та в мене не талан
так одягатися, як денді.

У Смірні, місті фіґ,
зістав би я напевно беєм,
алеж і звідти втік,
по морю поблукав Енеєм.

До Риму почвалав,
і в Вічнім місті з мене мали,
покликавши конклав,
Вкраїні дати кардинала.

Тоді перемахнув
я через Альпи до Тіролю,
де (як ти, певно, чув)
я грати мав високу ролю:

мене іменував
там головою УНРРи табір,
щоб слави я зазнав
у міжплянетному маштабі.

. . . .

Та я ся знову змив,
зрезиґнував...
Так світ мене ловив
і не спіймав!

23. 4. 46

РАХАТЛУКУМ

Kennst du das Land?
Goethe

Я з Европи геть полину!
Тут не хочу більше жити
і смоктати сталагміти
замість доброго ландрину.

О, як ваблять мою думу
злоті вежі Царгороду!
Там панує тиша-врода,
є то край рахатлукуму.

Із халви там хати-мури,
смірнські фіґи на базарі
а туркеньок очі карі
обіцяють шури-мури.

У Туреччині є парні,
є мечеті і гареми.

Та не товстобедрі Емми,
а дівчата файно-гарні.

Я криву візьму шаблюку
та й піду у яничари.
Буду пити східні чари
і муллі я стйсну руку.

Я не хочу жерти миші
і чужих котів ловити.
Я піду в Анкару жити,
де дадуть мені кишмишу.

Я живлюся тут травою...
Їдьмо, кумо, їдьмо, кумо
у краї рахатлукуму
об'їдатися халвою!

3. 9. 45

ЕЛЕГІЯ СОБІ

З країни у країну
блукаю викрутасами,
дивлюсь очима ласими
на соняшні вітрини.

Не сплю я десь в постелі,
не сплю під простирадлами,
де дзиґарі з вагадлами
нам ронять імортелі.

Ночую просто неба
під зорями-наметами,
деревами-скелетами,
й чого мені ще треба?

Вночі часами плачу,
коли зачую здалека
млинарський скрегіт валика
і гавкотню собачу.

То кличе знов Ітака
голодного, невзутого,
безродного, забутого
вигнанця Горотака.

1. 1. 46

ОСТРАКІЗМ

Пам'яті Клістена

Довгенько вештавсь я по світу
і добирав собі еліту
між наших добрих земляків.
На місці всидіти не вмів.
Минувши Сціллу концентраків
в Харібду УНРРи я потрапив:
щоб не тинявсь, як неборак,
по білім світі Горотак, —
рішили в генеральнім штабі
його посадовити в табір.
Він не попав в загальний тон,
бо не шанує самогон,
не нявкає, мов кіт у марті,
не грає з паскарями в карти...
Женіть приблуду за кордон!
Бо не співає в унісон!
Хай їде у свою Корею!
З руїн розбомблених Помпеї
на нас він зиркає мов лорд,

немов ми люди інший сорт!
Хай їде між свої японці
і вигрівається на сонці.
Замість ґалет їдять там торт!
Хай геть його повіє чорт!
Хай ходить у своїй пурпурі
в далекім соннім Сінґапурі!

17. 4. 46

ЗІПСОВАНЕ ЛІТНИСЬКО

В гір високих барабани
патиками ніг луплю,
молоко небес з тюрбану
у кишки тихенько ллю,

із садків краду ночами
черешневу я шрапнель
і димлю, як Фудзіяма,
у горлянковий тунель.

З оселедцями в кашкеті
із крамнички я іду
і мене, як Марінетті,
знає кожен какаду.

Добре жити на літниську,
що як справжній Целебес,
не вклонятись гепам низько,
продавать зірки з небес.

Жовтий місяць як банан там,
і ось я, змінивши фах,
став небесним спекулянтом
та ходжу по крамарях.

Ті палаци, що у хмарах
фантастично збудував,
що не знищаться в пожарах,
людям я розпродавав.

Та не є вони естети:
у світлиці золотій,
де метуть хвостом комети,
де бринить зірчастий рій,

на блакитному паркеті
навалили в купу гній...
І не можуть жить поети
в атмосфері тій страшній!

1. 8. 46

ВИСВЯЧЕННЯ

Лютує вітер горовий,
і дурять пахощі акацій,
а я, такий ще молодий,
повз мій тартак іду на шпацір.

В моїй руці — важкий колун.
Мов дзвін, гуде весняне сонце
і, наче лісовий чаклун,
мене золотить на японця.

Загублений у цих лісах,
жеру найбільшу насолоду,
коли я з розмаху (чах-чах)
колю ялинову колоду.

Тут я спогадую Амур
і не піду до міста жити.

Мене не зваблює «амур»,
мене не зможуть одружити,

бо я закоханий в березу,
яка в розколині росте.
Вона — як та свята Тереза,
і вколо неї все святе.

Дуби, модрини і каштани
мене обрали в комітет,
і з ними від самого рана
я щодня граю у крокет.

Не поминаю Бога всує
і, нашим світом голубим
не нудячи — горотакую
і скоро стану сам святим.

Форарльберг, 7. 5. 46

V 2

Я йду, збиваючи ногами гори.
В зеленім Інні неба малахіт,
і видуває вітер термідору
мені з кісток розстуканий рахіт.

Дивлюсь не Робесп'єром, не Маратом,
як козирне мені француз солдат;
лише фотографічним апаратом
фіксую цвіту білий летопад.

Коневі стрічному на тлі природи,
в очей зирнувши кару глибочінь,
в ній пізнаю озер спокійні води
і рідних верб далеку шелестінь.

Коли, збагнувши всіх істот єдинство,
чужого пса хапаю я за хвіст,
я знаю: це до днів мого дитинства
такий тонкий, тонкий, тендітний міст.

І мчу я геть, геть від мого барака,
хвіст не урветься у моїй руці,
бо — знаю — пес не ящур, а собака,
що на зелені гонить манівці.

Повз нас манячать дерева і гори,
і вже зрослися ми в прудке V 2:
моя просвердлює дзвінкі простори
і гостроморда псяча голова.

Форарльберґ, 19. 5. 46

МАРКІЗІ ПОМПАДУР

Була маркіза Помпадур
достойна рококо-кокотка,
а я п'ю каву несолодку,
покинувши мій Сінґапур.

Прибивсь до дикого Тіролю,
не до Людовіка, а до
вола звертаюсь: «Мій королю!»
і маю в скелині гніздо.

Нащо̀ палаци рококові,
коли над кожним байраком
мені берези ажурові
химерним сяють рококом?

Нащо̀ мені та папійотка,
ота маркіза Помпадур,

достойна рококо-кокотка?!
Сховавсь я за скелястий мур.

Нехай Европа помпадурить,
та світ мене вже не пійма,
хай іншого когось обдурить...
Я зник, я щез, мене нема.

7. 8. 45

НА ШПИЛЯХ ГІРСЬКИХ

Я на Цуґшпіце високо,
згадую лани Китаю,
в стратосферу, наче окунь,
кожен день тепер пірнаю.

Ні скарбів Чіян Кай-шека,
ні ланів мені не треба,
бо роззявила пащеку
наді мною прірва неба.

Гріє сонце, наче квочка.
В теплій цій температурі
я смаглію без сорочки,
наче ґранд Естремадури.

Не страшні тут стрептококи.
По стрімчастій серпентині
горній дух мій робить скоки,
тоне в синій самотині.

Тут горять крижин карати,
тут я не складаю пакти,
а, проклявши бюрократа,
на шпилі росту, мов кактус.

І простором сотні Францій
муза нашої плянети,
що шанує голодранців,
обдаровує поета.

Весна 1947, Баварія

СХІДНЯЦЬКЕ ФУРІОЗО

Так, я східняк! З Зеленого десь Клину
мене тайфун завіяв у Тіроль,
щоб виспівать тугу̀ свою єдину
між гір чужих, як темний Атта Троль.

В мозолях руки з пилки і сокири,
смолою й димом одяг мій просяк,
але душа так рветься в синій вирій,
що висміху й не чує: «ось східняк!»

Так, я східняк! У пахощі вербени
занурюю лише віршо̀вий рим,
а чим же ви, духовні ґалічмени,
в зеніт знесѐтесь над буттям моїм?

Маґістри темних ви кооперацій,
тверді, м'які, ліричні паскарі,
яким вагадлом вищих творчих рацій
мене з моєї скинете гори?

Ні, я східняк! Для мене сходив обрій,
і захід обріїв мене приймав,
коли я йшов сюди і в сірій торбі
беріг ямбічну музику октав.

І з ними знов верну на грань Амура,
схід з заходом у грудях — два брати —

щоб в батьківщину хромаля Тімура
повнòту сил вкраїнських принести.

Тоді! Тоді ви прийдете покірні,
на кожнім запобігливости знак,
і схилитесь порожні і манірні
із рабським кличем: «Хай живе східняк!»

Тіроль, 16. 7. 45

БАВАРСЬКІ СТРОФИ

Пізнавши жабомишодраківку
між племенами «бе» і «ме», —
од самих п'яток аж по маківку
зівота й інша «ота» йме.

Нажився я між бандуристами,
попідпирав плечима МУР,
реферував скрізь із маґістрами,
з майстрами всіх літератур.

Запорошився від мірошників,
начувсь вождів і вожденят,
пізнавши ошустів, збитошників,
кнурів великих і пацят...

Втомилось серце всіми «івцями»
і переїлося вже фраз
про згоду між вовками й вівцями,
що має здійснитися враз.

У ресторані з уенерами
ковтав не раз гарячий ром,
впивався їхніми химерами,
носив принцесам їхнім бром.

Шуміла осінь листопадами,
а я в теплесенькім кутку
конспірував зі скоропадами
і говорив: Merci beaucoup!

Як вірний друг автокефалії,
читав батярам, здирачам
прекрасні лекції моралі я,
щоб вийшов в люди вічний хам.

Ах, не годуйте меценасами
із Де-Пі-зованих палестр,
бо зголоднів я за ковбасами,
їх прагну в життьовий реєстр.

Тому здружився я з аліянтами:
вивчавши кодекс їхніх кар,
то обкладався фоліянтами,
то в небо линув, мов Ікар.

Стомоторовими фортецями
я захопився серед хмар,
але втомився тими гецами,
де править небо за бульвар.

Ні, краще вже помчать ракетою
в радаризований простір,
щоб закрутитися кометою
круг найкраснішої із зір.

Вгорі був холод, був там голод,
і я там жер самий етер.
Було в пустелі неба голо,
і я з одчаю хмари дер.

Вгорі я враз замарив шинкою,
забагши з кита знов ікри,

і за бронзòвою чужинкою
без косметичних мімікрій.

Затỳжив знову за просторами
заокеанських безбереж,
за людожерами і зорями
над кільцями атольних меж.

Adieu, adieu! Европо з УНРРАми
де грек Москві став впоперек
і здуру в дибу вліз вертун-румун.
Я полечу шляхòм лелек,

щоб там, де океан коралями
поріс, мов квітами моріг,
знов побрататися із далями
поет-блукар нарешті зміг,

щоб там, де Пацифік атолами
підперезав свій синій фрак,
міг знов засісти над престолами
порфирородний Горотак.

3. I. 47

ІНДЕСТАНСЬКИЙ ГІМН

Як покину я цей край,
табором десь інде стану,
запроваджу рідний рай
на незнаному баштані.

Виплекаю кавуни,
жовті кабаки і дині,
Будуть жирні каплуни
у моєї господині.

Хай ногою лиш на ґрунт,
на твердий десь інде стану,
то родзинок цілий фунт
на бенкет собі дістану.

Родзинкàми з капшука
буду кури годувати.
Для собаки, для Жука,
постіль постелю із вати.

З мене тут не буде пан,
паном я десь інде стану.
Де ж той арґентінський лан,
де оттавські ті майдани?

Може, вирій зацвіте
мені в соняшній Ґвіяні,
бо там справжнє вар'єте:
на деревах павіяни,

жовті леви в чагарях,
довгі гади, хижі кобри.
Хай живе мисливський фах!
Буде там нам дуже добре.

П'ють там вина з бурдюків.
Не піду на Інн до стану
наших милих земляків,
табором десь інде стану,

де цукровий очерет.
Хрін дістану, кмин дістану
і збудую мінарет,
може, в нетрах Індостану.

9. 10. 46

Я

Не розгадає ідіот
мою істоту триєдину,
бо справді склавсь я з трьох істот:
одна бере усе на кпини,
а друга пестує ліризм,
і третя олівцем і тушем
страшний малює катаклізм,
що рівновагу всю порушив,
мій неподільний організм
мечем натроє розщепивши,
вложивши в нього вампіризм
і неозірністю прикривши.
Отак на захід, південь, схід,
у трьох керунках цього світу,
щоб склали ви про мене міт,
я душу змушений троїти.
Мене, читачу мій, не лай,
бо я не триголовий Цербер:
сорока, ящур і бугай
красуються в моєму гербі.
І в триєдиності моїй
тобі явлюсь, як у порфірі —
трьох різних постатів носій,
ніким не збаданий Порфирій.

17. 3. 46

3. МЕГАЛОСТРОФИ ІНШИМ

МОЄМУ ВЧИТЕЛЕВІ МАЛЛЯРМЕ

О, Маллярме, мій лебедю співучий
з Драй-Хмариних озер пісень!
Твоя поезія — не ясний день,
а темрява, яка покрила кручі.

Мій темний стиль мене з тобою лучить.
Не слухаймо критичних теревень,
бо критиків статті, дурних як пень,
прислужаться папером на онучі.

Нехай п'ята їх душить, мов змію,
що хоче славу стратити мою,
нехай повільно розітре на порох.

Один крила твого сріблястий порух —
і не загавчить нас ні ȯдин пес,
о, лебедю дзвінкий парнаських плес!

7. 3. 43

ЕЛІТНІСТЬ

Дмитрові Донцову

У джунґлях вікових традицій,
як український ти Ньютòн
з падінь і злетів одиниці
могутній викресав закон.

Де без оаз була Сагара
на твань розмулених еліт
і гидко шкірилась почвара
бунтарства, крізь віковий пліт, —

там апофтегмами закону
колись розгублений наказ
ти вклав у мужній спад канону
для етносу вкраїнських мас.

Тепер в річище реґуляцій
ввійшли і замір і слова,
бо мус твоїх логічних рацій
кайданність черні розрива.

І не блукатиме без керми
із вас ні одна й ні один,
кого веде повз вічні герми
Деметри божеської син.

9. 9. 44

АРХИСТРАТИГ

Є. Маланюкові

Ще й досі ти бурхливий кратер,
що мечеш ляви лютий жар,
о, строф залізний імператор,
у небо зваблений Ікар!

Налитий соком беладони,
закутий в панцер золотий,
земної зрікся ти Мадонни
і в похід вирушив святий.

Прокляв Петрову Приську свійську,
полинув простором ген-ген
архистратиг самотракійський,
перстом відзначений Євген.

Незрушний стане Капітолій,
із лаврських виросте руїн,
і сяде Рюрик на престолі
і в мідяний ударить дзвін.

Вночі твій привид фосфоричний,
розтявши дим височини,
вливає фарби феєричні
в мої безбарво-темні сни.

Тебе, безсмертного навіки,
тебе, зневажувача стад,
провадить безголова Ніке
степами скитськими Геллад.

9. 12. 45

ЛЕОНІДУ МОСЕНДЗОВІ

Нарікшись сином зодіяка,
без крил полинувши в етер,
руками ти повітря дер
і віршем присмиряв макака.

Шукаючи до зір моста,
ти цілував прекрасну музу,
не безсоромну, а безпузу,
у нецiловані вуста.

Суворіший, ніж Робесп'єр,
духовного прокляв ти ланця,

що сів на корабель голляндця,
який чужі простори жер.

Свербкий загострюй свій язик.
Нащò тобі земна кльоака?
Лишайся сином зодіяка,
плекай турецький молодик.

Переповзай, мов таракан,
Молочний Шлях. Дурний нащадок
доробок твій візьмè у спадок
і скаже він: «Канітферштан!»

Пий у висотах неба чай
(хай місяць буде за цитрину)
і ґалаґанами шпурляй
у нашу прокляту долину.

10. 6. 46

АРХИСОНЕТ ЮРІЮ КЛЕНОВІ

Шляхòм уславленим конкістадорів,
що розбишаків ним повів Кортес,
подався ти, шукаючи принцес,
в країну мавп, і лям, і помідорів.

По всіх морях носив тебе твій порив.
На щоглу буря гавкала, як пес.
Чому ти не поплив на Бенарес?
Чом за новою Січчю не нишпòрив?

Але в козацьку Січ — клич, чи не клич —
віддавна не пускають Беатріч.
Стирчати їм на грані периферій

с
т
о
в
п
о
м.

Як ти спрагнів, залізний скинь шолом,
кенґурячим налий 'го молоком
і відпочинь на попелі імперій.

11. 7. 46

МИРОНОВІ ЛЕВИЦЬКОМУ

З великим казаном коштовних фарб
(від індиґо до кольору морелі)
мандруєш ти, як давні мінестрелі,
по всіх світах тягаючи свій скарб.

Стань, друже, графом графіки, як Нарб-
ут; головою бий об мур Растреллі,
проціджуй молоко на акварелі,
а Вацмана — за сніжну шапку шарп!

Для недокінченого натюрморту
часами позичаєш ти у чорта
кобàльт і охру, руж, цинобру, крем.

На барви спектра розщепив Сезанна
і глянь: живим трояндовим кущем
вквітає Дон Жуан у донну Анну.

24. 1. 47

ДІЯМЕТРИЧНА ПОЕЗА

Присв. Н.

Скажи, скажи мені, хто ти єси?
Із ґаври ти потрапила до Гавра
і стала здобиччю іхтіосавра.
Плекали молодість твою ліси,

і ґвалтували в давнішні часи
тебе силени, Пани і кентаври.
Пощò ж стрибнула ти в обійми мавра,
що стереже спізнілий дар краси?

Скажи, скажи мені, о bella donna,
навіщо мавр об'ївся беладони!
Минаючи Париж і Амстердам,

я з іншого кінця діяметралі,
простуючи по рівній маґістралі,
прийду у твій заклечаний віґвам.

5. 9. 45

ФЛЬОРІДСЬКЕ ДЖЕРЕЛО

Присв. музі Юрія Клена

О, днів моїх карбовані медалі,
юнацтва килим золотий,
суворі іспити ордалій
і в далеч порив голубий!

О, ні сучасности не стерти
ваш вогняний іскрястий слід,

нема загину вам і смерти,
прозорі ви, як перший лід.

Вам віють лагідні пасати,
вас не помчить палкий самум
в пустелі простір пелехатий,
вагітний випарами дум.

Дорога проста і строката
веде крізь бурі і вогонь:
юнацтва джерела шукати
і пити воду із долонь.

З твоїх долонь, Кассіопеє,
що будиш відгомони днів
і загортаєш у керею
своїх весельчастих ланів.

Все, що минуло — нам поверне
ковток чарівний із криниць:
сніги, первоцвіти і тѐрни,
вечірні виблиски зірниць...

І мартовські не стрінуть іди
того, хто, мов конкістадор,
в садках розквітлої Фльоріди
забув скелястий Лябрадор.

1. 3. 46

ДАВИД
(Сонет)

Коли Давид недужий став літами,
йому дівча привів придворний маг —
гарненьку недолітню Авісаґ,
щоб та старого гріла тілесами.

Хоч як вона крутилась у нестямі,
марнодаремним кожен був зигзаґ.
У рай жаги, довершень і виснаг
йому не відчинила пристрасть брами.

Мораль цієї повісти така:
коли кохання ти пізнав всебічно,
коли ти вже не вартий п'ятака, —
втішай себе любов'ю платонічно.

Коли зварився на червоно рак,
тоді йому на думці не гопак.

5. 9. 42

ЛОТОВИМ ДОНЬКАМ
(Сонет з зайвим рядком)

О ви, розпусти темної донькѝ,
що батькову увагу вдвох приспали
і на гріховнім ложі зґвалтували, —
не простягну ніколи вам руки!

Не вам конвалій весняних вінки!
Мітлою гнати б вас у храм Ваала,
у темні капища Сарданапала!
Куди поділись ваші байстрюки?

Нащадки їхні, люті і нечисті
тепер, мабуть, пішли в енкаведисти,
і зброя їхня — мавзер і наґан.

О, батьколожниці, прелюбодійки!
Занапастили плоть старечу вдвійку!
Її смакуючи, як марципан,
за неї гризлись ви, мов за банан!

25. 9. 42

ЗНЕКУЛЬБАЧЕНИЙ ПЕГАС

Вона дрімає, полум'ям зорі
вечірньої залита,
на адамантовій горі
у вежі з хризоліта.

На подушці, що пухом із кульбаб
набита, спочиває
голівонька, яка могла б
моделлю стать для Гокусаї.

Прикрита шерехом легких повік
очей блакить озерна.
О, що тепер земний твій вік,
і що життя твоє мізерне!

Вдивляйся і поволі кам'яній
у радіснім полоні.
Все, що ти вимріяв, у ній
співає, наче у канцоні.

То муза спить лагідно-чарівна
незаймана і чиста,
така погожа і ясна
в прозорім світлі аметиста.

Вона, у Косача шукавши тем,
поринула у сплячку,
і хаос первісний з поем
їй закрутив вві сні Осьмачка.

Хвицнувся переляканий Пегас,
не стравив баляндрасів,
чкурнув і бродить самопас
десь аж в околицях Мадрасу.

4. 2. 47

ВІРЮ І НЕ ВІРЮ

Я вірю: лев родився від левиці
і буйний тигр від буйної тигриці,
а від мудрихи мудрої мудрець,
бо від самиці родиться самець,
тож від Самчухи родиться Самчук,
а від Маланки тільки Маланюк.

І віри лиш мені не йметься,
що родиться осел від оселедця,
що народивсь Наполеон на полі,
і що де-Ґолі родяться не голі,
що барбар народивсь від барбарису,
що партизан не мав в колисці кріса,
і що Осьмачці скрізь живеться смачно,
та що йому не страшно і не лячно,
що він за вірші виміняє яйця,
і що, скидаючися на китайця,
з довженною косою ходить Косач
і мудрости три коші нам накосить,
що Ситник тільки ситнім хлібом ситий,
коли поеми нам почне трусити,
що буряком живиться Буряківець,
і що Манило всіх зведе нанівець,
що вірш Холодної бував холодним,
і що Гординський випестить город нам,
та що Багряний є багрянородним
і не настрочить одіозних од нам,
і що не є Славутич хлопцем славним,
або Державин критиком державним,
що генієм не оголосять Барку
(бо хто не вірить — хап того за барки),
і що за мурами усіх mon cher-ів
не візьме під високий захист Шерех,
що, заробивши на Канітферштані,

купити можна Мосендзові штані,
що заклене нам Клен Лілі Марлен
і попелом засипле весь терен.

Але я вірю у сокиру,
у мій тартак,
я, дон Порфирій,
ідальґо Горотак.

31. 1. 47

4. НА ТУЛУМБАСІ ГІР

ХОЧУ БУТЬ ОРИҐІНАЛЬНИМ

Хочу буть ориґінальним!
На вершку Мон-Бляну
ставлю фортеп'яно
Хочу жить пірамідально!

Добуваю з гір опали.
Засідлавши зебру,
мчу у чорні дебрі
і полюю на шакали.

Я рубаю сикомори.
Купчу для еліти
всюди копроліти,
метеори й мандраґори.

Щоб додати зайцям росту,
дав я білогузим
пити білу будзу, —
стали зайці довгохвості.

Виробляю я чорнило
з шкіри темних негрів.
Славлю Аду Неґрі
і Оленочку Курило.

Я нашлю на Франка маврів
і махну за Альпи.
Позбираю скальпи
допотопних бронтосаврів.

Я пірну шляхо̀м парабол
геть у стратосферу.
(Кажуть лорди й сери,
що оговтатись пора би).

Вирублю я ополонку
десь на Нілі в кризі,
а як буде криза,
в ній уто̀плюсь, як болонка.

Хочу буть ориґінальним,
не люблю повтори
і піду в тореадори,
щоби жить пірамідально.

В мур вростаю головою.
Вріс уже по плечі
і на злу малечу
грізно дриґаю ногою.

4. 5. 46

ПОЕЗОМАХІЯ

Коли хочеш ти в поети,
щоб у римів дзвінкосилети
для Параски чи Одетти,
Приськи, Муськи, Ванди, Ґрети
майструвати тріолети,
дитирамби і сонети,
канцонети і нонети
(та альбомні вірші detto)
приправляти вінеґрети
і коктейлі та паштети
на парнаські буфети, —
мусиш мати всі прикмети,
за якими ось ґурмети
вин оцінюють букети,

не зирнувши й на віньєти.
Мусиш знати про гамети,
спірохети і пурґети,
ґалеоти і корвети,
хто були Соксклети й Сети,
що росте у горах Крети,
як їдять даяки й рети,
який припис етикети
на акулячі котлети,
що пили апологети.
Мусиш жити як естети
(боронь Боже, не аскети!)
знать субрети і ведети,
та носить тип-топ штиблети,
цвікр, колети і берети,
і льорнети та лянцети,
пістолети і стилети, —
взагалі ж усі предмети
манікюри й туалети.
Мусиш вміти піруети,
вольти, браси і курбети,
танцювати мінуети
як колись перипатети,
не боятися лабети
личаківської вендетти.
Мать в Америці три тети,
діставать від них пакети,
де долѐри і песети
(не макети, а монети), —
ось тоді за ці арети
(а по-нашому кебети)
з прозаїчної ти Лети
перейдѐш до Ґльоріети,
де, як ті анахорети,
лавром живляться поети.

19. 3. 37

НЕ ХОЧУ

Не хочу знати скоморохів,
плясців, гудців і мавок-дам;
хай граються самі потрохи,
не пхаючись у мій віґвам.

Не хочу мати і гарему,
жінок бездушних і пустих,
що пожирають стільки крему
і плітки в'яжуть в акростих.

Не хочу ховзатись в сальоні,
в етикетальнім парнику;
вже краще спати на вигòні,
в автокефальному кутку.

Не хочу мати чорних фраків,
брильянтів пригоршні й монет,
писати хочу для бурлаків,
що їх не звабиш на паркет.

Складайте голови на блюда,
а я свою кладу в кашкет,
бо, може, в середу вже буду
з чортами грати у крокет.

Тегеран, 15. 7. 42

НЕОІМПРЕСІОНІСТИЧНЕ

Замаєний блахман палітри,
софізми «ізмів», музи сон
та ембріон, що сохне в вітрі,
забарвлений в пірамідон.

Картонові насіяв фльору,
топографічний ставить храм,
метеликує метеором;
чи діямант — не знає сам.

Кобальтосірі плями фарби,
м'яка топазова емаль,
мов сталь — гнучкі фактури карби,
індійський руж, шпаркий кораль.

Та знову хромове обличчя
макаброю зорить із рам,
устам твоїм цілунок тиче
чудних перверсій, діяграм.

14. 5. 38

ПИЯЦЬКА ПІСНЯ

Не на острові я Балі,
а під Сквирою живу;
мене ловлять канібали,
і жеру я тут траву.

Хоч не б'ють у тулумбаси
при вогні священних ватр,
але ловлять на ковбаси,
будуть патрати між шатр.

Не втечеш тоді нікуди,
бо засмажать на вогні,
печінки складуть на блюда,
буде, буде по мені...

Утечу я з цього краю,
керувати буду путь

на заклечані Гаваї.
Хай у жертву принесуть

дикуни богам незнаним.
Там загину, як поет,
а не в полі між бур'яном,
для ковбас і для котлет.

Чом я не на дальнім Балі,
а у Сквирі, там де бруд
і де рідні канібали
без ґарніру смажать люд!

31. 5. 35

АСИРІЙСЬКА ОДА

To UNRRA

Дав колись закони мудрі
асирійцям Гаммурабі,
а тепер ні пер, ні пудри,
ані навіть ґумірабік..!

Де дістати в біса-чорта
полотняного паперу,
щоб рядків моїх когорти
брали в бран мої химери,
щоб папір не дерли пера?

Бо на все наклали тàбу!
О, покину я цей табір
і піду в той край далекий,
де панує Гаммурабі,
де літав каліф-лелека.

Бо нема того закону,
щоб на світі не бувало
чаю і синдетикону,
ані навіть ідеалу...

2. 12. 45

ЛЯЙТЕНАНТСЬКА МІСТЕРІЯ
(Баляда)

У темноті підранній порта
дрімає Чигирин.
П'янка невиспана ескорта
чекає ще відвідин чорта
і допиває джін.

«Так ніч що ніч... — бурчить старшина, —
чекай... прийдѐ, чи ні...
навіщо здалась Україна
для цього бісового сина
відлюдка сатані!..»

Аж двері рип. Фантом столиці
світòвої імли
стоїть у дверях. Блиском криці
стріпнулись гостеві зірниці,
мов степові орли.

«Gut Morgen, пане наш! Хоч зрана
ще не піднісся край.
Але очікувати пана
така нам вчора була дана
путівка у відчай».

Чорт засміявся тихо-дзвінко:
«Ану, налий мені!

Ти ще зелений, любий синку,
щоби вислухувать водинку
пекельнії пісні.

Я знищив тільки то атòмів
на кілька тисяч тонн,
а ти від мене хочеш громів
на чигиринських сонних сомів!
Кинь краще щось на кон!

Дай засмальцьовані ці карти!
Ось тут атòмів жмут.
Насип мені й собі півкварти,
мішай, здавай! Хутчій! Не варто
вже озиратись в кут.

Бери! Давай же, ляйтенанте!
Хай підійдỳть бійці!
Дивись: на цім кладу я канті,
що дав мені на спомин Данте
в останньому кільці».

Тремтить юнак. Тремтить колода
в розтрясених руках.
Втекти? А де знова нагода
зустрінуть Асмодея з роду,
що сіє смерть і жах?

«Тож добре, пане! Проти жаху
пекельних ваших сил
прийміть у заклад цю папаху,
а з серця мого ці ось шахи
на цей картярський стіл».

Беруть. Шурчить в руках банкіра
майбутність поміж карт.
Стоять бійці без диху. Міра

стискає серце командира,
бо дійсність — це не жарт.

Король, десятка, туз і краля...
Юначе, зупинись!
Чуть, як зідхає митна заля,
а з-за дніпровської віддàлі
гудки враз ізнялись.

І скочив чорт, як навіжений:
«Ти грав лише на час!
Тут маєш атомів імена,
що їх енерґія шалена
чекає вже на вас.

Не хочу ні землі, ні пекла!
Давно позбувсь раю̀!
Нехай вогонь Миколи Текла,
немов розплавленая Гекла
приймѐ назад струю

моєї знѐнависти, злоби
і програних ночей!
На, ляйтенанте! Ти для проби
сьогодні виграв. До вподоби
тобі цей блиск очей!»

Він зник. У сутінку світанку
Чигрин кидàє сни.
Біля розіграного банку
збирає вигру до останку
побідник сатани.

4. 4. 35

ПОЛЮВАННЯ

Пішли ми з дядьком раз Свиридом
на полювання в сопки дальні,
ущерть просякнуті Майн-Рідом,
як ті ґльобтротри ідеальні.

Старого ми зустріли тигра —
шайтана тàйґи, людожера —
його був програш, наша вигра,
як обскубли йому ми пера.

Я витяв серце в звіря крісом
та з'їв із коренем джень-шеню
і, опанований злим бісом
істоти тигрячої, в жменю

вхопив небогого Свирида
і проковтнув, як тигр рекіна...
Візьміть, візьміть від мене Ліду,
аж апетит мене покине!

17. 5. 35

МАЙЇНЕ ПОКРИВАЛО

La vida es sueño
Calderón

Там де царствує Озіріс,
де цвіте блакитний ірис,
де палкі сплетіння тіл,
де тече повільний Ніл, —

я плекаю білий лотос.
Цілий всесвіт — orbis totus —

порошинка то мала,
наші мрії — біла мла.

Покривалами Ізіди
вкриті люди, мов сновиди.
Тіло — для душі ґараж,
а земне життя — міраж.

Може, ми лише акриди,
непотрібна саранча?
Чи кокони-хризаліди,
де під бганками плаща

сплять метелики майбутні?..
В нільські води каламутні
я дивлюсь — не бачу дна,
бо водичка то брудна.

І вилазять крокодили,
зуби шкірячи немило.
Та не вір своїм очам,
як і іншим глядачам.

Все це покривало Майї,
що у порожнечу має:
крокодилячий конклав
є ніщо як плід уяв...

Там де царствує Озіріс,
Лідо, мій блакитний ірис,
зануряймо сплети тіл
в небезпечно-жовтий Ніл.

31. 5. 44

ТУГА ЗА РОБІНЗОНЩИНОЮ

Пам'яті Данієля Дефо

Я хотів би бути Робінзоном
і виховувати лям;
пальмі, що не стала ще вазоном,
стиха мовити «Madame!»

Сиром лям'ячим мою печеру
догори б я загатив;
пальмове вино, мов із патери,
із долонь би просто пив.

Не читав би я газет ніколи,
полював би цілий день
і на спеці тій ходив би голий,
наче той обдертий пень.

Рибу я б собі ловив помалу
та зі звірми мав би стик,
а піймавши злого канібала,
з нього смажив би шашлик.

Там були б кокоси і банани,
а в кокосах молоко,
— не консерви в коробках бляшаних,
що їх дістає Грицько.

Не ходив би я тоді до кіна,
закруглив би черевце,
бо ковтав би тільки вітаміни,
вітаміни В і С.

Та життя свавільне і жорстоке,
бо загнало у куток,

і не зробиш на Гаваї скоку:
маєш унрівський пайок.

Алеж я хотів обнять олѐня,
чоколяду дарувать
не Парасці, Присці чи Олені,
— нею ляму годувать.

Я хотів би бути Робінзоном,
хочу жити, як Адам,
пальмі, що не стала ще вазоном,
мовить пошепки: «Madame!»

Тіроль, 9. 9. 45

НЕ БУДЬ СВИНЕЮ!

Коли мудрий Одіссей,
повертався у Морею,
звабила його Цірцея,
як і інших всіх гостей.

Хоч вітала як людей,
гнала потім їх до сажу,
до свинячого ґаражу
й обертала на свиней.

Там чаклунка чарівна
не поїла бідних ромом,
годувала тільки жомом,
не була вона дурна.

Хоч мене удар прибою
аж на твій закинув пляж,
та не буде тут блямаж:
не натопиш з мене лою!

Одіссей був многомудрий,
не скрутив його «амур»,
бо лиця собі не пудрив
і не був звичайний кнур.

Не сажай мене до сажу,
не роби мені масажу!
Може, справді ти і фея,
та не піду я у хлів,
щоб нажертись буряків,
бо не хочу, о Цірцеє,
буть подібним до свиней я!

3. 4. 44

* * *

Ночь тиха, пустыня внемлет Богу...
Лермонтов

Під променем Альдебарана
в Сагарі я перегортав
священні сторінки Корану,
пророцтва ті на віру брав.

Вино я виплеснув з бокалу
і прислухавсь: у далині
джунґлисто гавкали шакали
і бедуїн співав у сні.

Верблюди спали десь в оазі,
хропли у пальмовім гаю,
а місяць у лазурній вазі
промінність розсипав свою.

Враз лева крик роздер ту тишу,
що у пустелі залягла...

Тобі листа, о Лідо, пишу:
чом ти зо мною не була?

Ти теж би скрикнула в екстазі,
мені стрибнула б до колін,
і ми зблукали би в оазі
в рясну екзотику рослин...

Схилившись мовчки над Кораном,
листаю тихо сторінки,
дзюрчить джерельно жаль фонтаном
на спрагнені сухі піски.

Хроплять під пальмами верблюди,
дрімає у кущах баран,
що завтра на шашлик нам буде,
і світло ллє Альдебаран.

7. 8. 44

ТУГА ЗА РОМАНТИКОЮ

На мотив Г. Гайне

Я стою на кучугурі
і питаю: «Де ви, де ви,
королі і трубадури,
що у ґербі мали лева
або вовка чи медведя?
Де ідальґо у сомбрері,
де мілорди і міледі
і шляхетні горді сери,
Куніґунди, Есмеральди,
де Брунгільди і Сіґурди,
що про них співали скальди?
Де священні всі абсурди?

І мовчить навколо простір,
тільки серце мовить стуком:
«На безлюдний плиньмо острів,
заночуймо там під буком.
Бо самі тут фармазони,
спекулянти і батяри,
що торгують самогоном,
продають вино, сиґари,
чоколяду і консерви,
та з азартом грають в карти,
і всіляке інше стерво,
що романтики не варте».

19. 41. 46

КОРОНАЦІЯ
(Нічний кошмар після рицини)

Мені сьогодні снився сон,
що мали принци і маґнати
мене в цю ніч коронувати.
Я вийшов, гордий, на балькон:

Внизу прапòри, ліс колон
і полк мій імени Чупринки.
Заграли марша катеринки,
та не прибув мій фаетон.

Дарма зревів я, мов циклон,
що я ніякий узурпатор,
а справжній, справжній імператор
і строф залізний камертон.

Ввійшли до мене сер і дон
і мовили: «Усе відомо,

і не врятує вас від грому
шпіцберґенський пірамідон».

Були ті двоє — сер і дон —
Бабій і Балка, два поети,
втягли мене до кабінету
самотнього, в тісний полон.

Я сів на двохвилинний трон.
Відтак, щоб докінчить бурлеску,
в порожню прірву з тихим плеском
нутро знетяжив афедрон.

5. 11. 46

ТАЄМНИЦЯ

Ой цитьте та мовчіте
та нікому не кажіте!
Цитьте!
Народна пісня

На зрадь нікому, Лідо люба,
того, що врешті мусиш знать:
я правнук злобного сукуба,
прапрадід мій — інкубин зять.

Маґістер я демонологій
і доктор бісових всіх прав,
любови й кабали дороги
давно я простудіював.

Ще досі корінь мандраґори
на шиї нòшу у вузлі
і на баварські Лисогори
на чорнім часто мчу козлі.

Вирує там вже тарантелла,
чека рогатий Бефарот
і обіймає Сатанелла
мене — нащадка Астарот.

У переверть, немов колеса,
ідуть бісиці і біси,
розпочинає чорна меса
на всі пекельні голоси,

гримить безстидна сарабанда,
я заклинаю з чорних книг,
і падає пекельна банда
мені підлесливо до ніг.

Коли підношу пентаграму —
усе німіє і тремтить,
як я у жертву Білу Даму
розпочинаю приносить...

А потім знов сюди вертаю,
як звичайнісінький студент.
Ніхто, ніхто, ніхто не знає,
що я Люциперів доцент!

Якщо не зраджений я буду,
у тайні здержиш ці слова, —
то будем ми в страшному Вуду
для всього, Лідо, з пекла люду
Мамалюа й Папалюа!

5. 6. 46

ПЕРЕВЕРТЕНЬ

Вночі я обертаюсь на собаку,
рябого, куцого Жука

і, підбігавши хвіст, біжу у мряку,
як хтось підійме патика.

Нема мені ні вогнища, ні друга.
Як вийде місяць із-за гір,
а морду задеру і вию з туги
і сумно гавкаю до зір.

Часами повз ти плинеш, мов комета,
моя кохана і ясна;
ідеш і не дратуєш крізь штахети
затурканого гавкуна.

А, може, ти мене тоді й не бачиш;
бо що тобі, моя струнка,
любов, і туга, й залицяння псяче
хвостомахального Жука?!

ЧОБОТИ

Три чоботи купив я в діда,
Два чоботи на ноги вдяг,
а в третім я ношу обіди,
сливки, грушки та черепах.

З криниці воду ним тягаю,
скрутивши шельки в мотузок,
а часом коні напуваю
і в нім ховаю мій «пайок».

Три чоботи купив я в діда.
Два чоботи є на ногах,
а третій чобіт, мила Лідо,
вночі стоїть у головах.

Бо двом ногам, то й досить пари
(аби підметки ти підбив).

Я з третього зроблю акварій
і розведу в нім щупаків.

Три чоботи купив я в діда,
та лиш на два з них трачу крем.
Нікуди в третьому не піду —
і жадних тут нема проблем.

Смірна, 21. 7. 44

* * *

Пам'яті Ґетца фон Берліхінґена

Є різні колекціонери —
аматори до всіх дурниць,
Значки, відзнаки, бонбоньєри,
панчохи, защібки спідниць,

зірок фільмових автограми,
підметки визначних людей, —
збирають це на кілограми,
тьму витрачаючи грошей.

А я збираю (без пристріту
і завжди свіжа голова!)
на мовах із цілого світу
Ґетц Берліхінґена слова.

Хоч, може, збірка ця не в моді
і не ввійшла ще до манір,
але стає мені в пригоді
серед чужих гостинних гір.

Бо часом вжити так приємно,
тамуючи подяки крик,

слова магічні, потаємні —
тібетське «нгаї ркуб лдог-чіг».

Бенарес, 19. 12. 41

VENIT MORS VELOCITER

Плине синьою сагою
ніч.
Пітьма падає габою
з пліч.
Тихо на горі шепоче
ліс.
Вирячив на скелі очі
біс.
Зануряє у болото
пуп,
і з'їдають готтентоти
труп.
Мчить у простір Леонору
чорт,
дивиться в страшні повтори
морд.
Обливає місяць кров'ю
схід.
Мертвий Стікс перѐйду знов я
вбрід.
Німець гаркає з вагону:
«Links!»
Ліг у тінь Тутанхамона
сфінкс.
Серце жахом налилося
вщерть,
і блукає, мов та осінь,
Смерть.

«Є тут Горотак?» — питає
в мряк,
і луна відповідає:
«Так!»

Тегеран, 1. 1. 42

ИЗ РАННИХ СТИХОВ

Юрій Клен, фото прибл. з 1909 р.

1913

* * *

Моя тоска, как крыльев черных трепет
ночного мотылька,
над чашею цветка
уснувшего под ветра сонный лепет.

Моя душа — цветок дрожащий, белый,
налившийся тоской,
отравой огневой...
Моя душа — как зябкий сон омелы.

Моя тоска — что взмахи крыльев птицы
с тревогою немой
застывшей над волной,
моя душа — предсмертный зов орлицы.

Моя тоска — поток тысячеструйный,
но в каждой струйке той
один лишь образ твой,
дрожа, горит волной светло-чешуйной.

Киев. Лето 1913

1914

* * *

Сиреневые утра!
Как бледен их рассвет
в венце из перламутра...
Жасминовый расцвет

весна осеребрила.
Сирени аромат!
В нем радостная сила...
Весной мне солнце брат,
цветы земли мне милы,
и ветра шумный вой,
и ветхие могилы,
поросшие травой...
Любовью вдохновленный
так ярок жар лучей
и светом напоенный,
прозрачен звон ключей...
Воздушны и прекрасны
черты девичьих лиц
и шумны, и так ясны
полеты белых птиц.
Люблю я осиянный
весенний, мерный ритм...
Звенящая Осанна,
ликуя в нем горит...
Сиреневые утра
пусть славит нам поэт:
в венце из перламутра
так нежен их расцвет!..

Киев. Весна 1914

* * *

Улыбкой утренней, как воды
лучистой, раннею весной,
встречаю я расцвет природы
и с каждым годом я иной.

Повсюду нежные просветы
сплелись в затейливый узор,
и сказке зимнего навета
уже не верит пьяный взор.

Вот, радостно прильнув к оконцу,
вдыхаю розовый апрель.
Душа поверит снова солнцу,
в душе весенний хмель.

Когда-же, небо опрокинув,
воспримет луч прозрачный щит, —
лазури глубь и дрожь жасминов
зеркальность моря отразит.

А если в шумной пляске ветер
смеясь, ударится в лицо,
замру в улыбчивом привете,
увижу звездное кольцо.

1914

* * *

Опять я вижу солнечный Кучаков,
весь потонувший в золоте лучей,
весь опоенный негой красных маков,
здесь песни иволг поутру звончей.

Атласно-шелковый расцвет жасминов
и прошлых весн летучий аромат
кусты, зелено-синий плащ накинув,
в лазурных урнах бережно хранят.

Еще не рдеет янтарями яблонь,
а на аллее ветер след замел.
Осока, в озеро смотрясь, озябла,
и пряней ночью запах матиол.

Вот на столе растрепанный Новалис...
Все так же пуст мой утренний балкон...
Здесь чьи-то мысли с дальнею сливались...
Здесь грезил я так часто, утомлен.

И календарь хранит былые даты,
где все — хмельное, старое вино,
и вновь пьянит и мучит как когда-то,
в душистый сад раскрытое окно.

Свежи, как встарь, лучистые печали.
Но сквозь туманно-синее кольцо,
за кисеею облачной вуали
не улыбнется мне ничье лицо.

Кучаков, 1914

ВЕЧЕР

Кто ты в короне чугунной,
пурпур тяжелый низринувший с плеч?
Тихо, устало роняешь в лагуны
пламенный плащ свой и меч.

Кто-же твой плащ окровавил,
щит уронил ты в погасший закат.
Ты как под жертвенник брошенный Авель,
братом поверженный брат...

Кто на щите океана,
словно на огненном блюде несет
в жертву, как голову Иоканаана,
солнце туманных высот.

Много-ли Иродиаде
темных осталось ночей танцевать?
Много ли в пьяной дано ей усладе
солнечных жизней срывать?

Жадно при звуках фанфары,
вторящей пению яростных труб,
в пурпур завернутый лижут пожары
чей-то беспламенный труп.

Лето 1914

1915

* * *

Белые ночи
налетели, как белые птицы, на грудь...
В голубой оторочи
сребробелые ночи... О, как трудно уснуть!

Белые весны,
и у Белого моря в созвучиях дум
так опутавшнй сосны
белый шелест вершинный, немолкнущий шум.

Как сребозарны
вечера расплескавшие крылья зари...
Этот шелест янтарный,
что над гаснущим солнцем поет: «воспари»!

Веющим зорям
легкозвонные песни расцветшей земли
все о том, как над морем
две зари золотистые крылья сплели.

Марьина Гора. Арханг. Весна 1915

* * *

Лишь океан — чье имя Ледовитый,
морозной мглой пахнёт на бор,
рядится он охотно в сталактиты,
свой сребро-солнечный убор.

И по ночам играет феерия,
холодных жемчугов моря,
и пышна пирных красок литургия —
полярных отблесков заря.

Пылают в горнем небе изумруды,
зелено-красные лучи
и странен облик птицы златогрудой,
чьи крылья — черные плащи.

И долго шьет пожар золото-сизый
лилово-шелковая нить,
чтоб этой ярко-огненною ризой
взор очарованный пленить.

Да по ночам играет феерия,
холодным жемчугом горя,
и вижу красное крыло зари я
с отливом ярким янтаря.

И кажется, что в небе кубки лилий
цветут во мгле из серебра,
иль вдруг снопов своих нам уронили
дрожащий свет прожектора.

Безмолвно движутся цветов уклоны,
как в зеркале полет грозы.
но чаще всех встречается зеленый
с просветом нежным бирюзы

Свершают светлый праздник сатурналий
от вихря пьяные лучи...
Скользя, уж их другие перегнали,
скрестивши тонкие мечи.

Но каждый раз к рассвету выцветали
роскошно-пирные тона,
и был оттенок голубой в эмали,
что в чаше неба нам дана.

Там по ночам играет феерия,
холодных жемчугов моря,
и пышна пирных красок литургия,
над снежной россыпью царя.

Всю ночь букет изящных среброцветов
не гаснет, палево горя,
пока дыша туманной мглой рассветов,
другая не придет заря.

Марьина Гора. Арханг. Осень 1915

* * *

Пришла издалека, из мглы среброокой
бессолнечных стран,
где в пенистом соке, как ночь, одинокий,
поет океан.

И словно преданье звучало сказанье,
про снежную даль,
где в белом тумане ютятся зыряне,
где пляшет печаль.

Но вот зазвенели вокруг нас метели.
Мелькая в глазах,
цветы их летели, их звезды блестели
у вас в волосах.

Снежинка упала... о, танец усталый
снежинок-цветов...
О, белые шквалы! О, звон Калевалы!
О, праздник ветров!

Быть может, на юге, в дневные досуги,
в ночной тишине
вы зимние вьюги на северном круге
пригрезитесь мне.

Марьина Гора. Архангельской губ. Зима 1915

1916

* * *

Не севере дальнем весною свершают
веками завещанный древний обряд,
на празднике первого мая
костры на откосах высоких горят,

под небо взмывают из дыма колонны,
по ветру откинув султаны назад,
и стелется медно-зеленый,
чуть тронутый огненной ржавчиной чад.

День прячет забрало горящего шлема
меж красных, меж сизых, меж дымных клубов,
и звонко венчают поэмы
весеннюю пляску цветных языков...

Одни лишь багрянцы, одни лишь червонцы,
заклятием пламенным мир весь заклят,
а солнце, полярное солнце —
медлительно празднует поздний закат.

И красные змеи, и дымные арки,
и пляшущий пурпур закатных порфир
вплетает в свой яркий и жаркий,
свой чадный, свой майский, свой огненный пир.

1916

* * *

О, вы, далекая, туманная...
Ушли года... Я вновь один...
Вы, как сиянье сребротканное
снегов заутренних вершин...

Как много звонких гроз — симфонией
над сердцем темным пронеслось,
но вижу вас на смутном фоне я,
и ту-же землю, ту-же ось...

О, вы, красу туманной осени
мне заплетавшая в венец...
Река зеркалит неба просини...
Уж лето... грезам всем конец..

Я обхожу свой сад тревогою
последних жарких дней объят,
цветы воспоминаний трогаю,
и вами розов мой закат...

1916

* * *

Золотилась закатная осень,
вы, казалось, все та ж и не та:
лишь печаль зеленеющих сосен,
никогда не бывает желта.

Наше прошлое только преданье,
золотистая леса листва.
Я в глазах ваших видел сказанья
все о том, как цвела синева.

Но в венце затуманенных кружев,
улыбалось не то уж лицо...
Я жалел, что не все обнаружив,
разомкнулось так рано кольцо.

В день осенний вы в шутку одели
синий с белым весенний костюм,

и в нем запахи ландыша пели,
шелестел в нем березовый шум.

Эта осень теперь далека мне...
О вы, рощи, курганы и рвы,
о, упавший на влажные камни
желтый блеск золотистой листвы!

Отчего ж неразлучна мне память
о закате угаснувших дней,
и так красно пурпурное пламя
мечет красные искры о ней?

1916

* * *

Дыша туманной свежестью ветров
и первыми снегами,
влила в меня октябрьскую любовь
пурпурными струями.

И в вьюге злой — сама, как танец вьюг,
взвилась передо мной...
Кольцо снегов замкнуло тесный круг,
взметнувшись белой мглой.

Пришла ко мне — было уже темно —
в глухой октябрьский вечер,
и снежный вихрь, ворвавшийся в окно,
задул, ликуя, свечи.

Марьина Гора. Арханг. 1916

* * *

С метелью первой, с первым снегом
идет к нам зимний Дионис,
предавши мир мечте и негам,
роняет блестки с белых риз.

В кудрях пушистых серебрится
покрытый инеем венец...

Объяла белая зарница
лугов брильянтовый ларец.

В руке воздетой факел белый,
как кубок пенный снежных вин,
повитый веткою омелы...
За ним дыханье льдов, лавин.

Обмерзлым тирсом чертит круги,
безумьем белым сам объят,
и в снежном вихре вьются вьюги
толпой мелькающих менад.

То Дионис идет к нам зимний,
одетый снегом и плющем
и ночь поет в метельном гимне
под бело-пламенным плащем.

Марьина Гора. Арханг. 1916

1917

* * *

За окнами, тая
свой шум, пушатся хвои,
а в комнате лишь двое:
мой силуэт и я.

И ночь рассказ о ком
в квадратах чертит блеклых
там на морозных стеклах
серебряным клинком.

В дрожащих проводах
глухая ночь хохочет
и вечно петь мне хочет
о прожитых годах.

Чуть тлеющий камин
давным давно уж золот...
Я здесь, влюбленный в холод
и в снежных вьюг жасмин.

Я распахну окно
навстречу буре, снегу,
и только эту негу
приять мне суждено.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Когда сквозь зимний сон сосна
стряхнет последний след снегов,
и протрубит в свой рог весна
хорал увенчанных лугов,

когда у диких лопарей
вновь зацветут стволы берез,
и дрогнут в зеркале морей
пучки зажженных в небе роз, —

Я буду здесь один, ничей,
как уж прошел за годом год,
чтоб в белом таинстве ночей
глядеть на вешний ледоход.

О, каждому — пусть он и стар —
я твердо знаю, суждено,
и колдовство весенних чар,
и жизни пенное вино.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Я в темной пещере своей...
Туманною сказкой морей
ко мне постучалась в окошко весна,
но мне не восстать от тяжелого сна.

Зеленую ткань подняла,
и пела в кудрях ее мгла...
Стояла, манила в напевную даль,
и зябко клубилась лесная вуаль.

Кричала всю ночь напролет
залетною птицей болот.
и бились о стекла два белых крыла,
и в сумрак полей она молча ушла.

И снова в пещере темно,
и мне лишь осталось одно:
все помнить вот эту заветную грань,
все помнить, как ветер клубит ее ткань.

Молю, чтобы снова пришла,
зеленой косой оплела,
чтоб тихо заря истлевала до тла,
чтоб пела над нами вечерняя мгла.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Над землей, огнекрылое, вея,
мое сердце, о Солнце, огнем напои.
В бледном небе сквозят, розовея,
в сером небе распластаны крылья твои.

Там на севере ночью видны нам
два крыла: крылья ранней и поздней зари.
Там, где светишь песчаным пустыням,
гордо высятся в небо твои алтари.

Дай, чтоб в сердце победно звучали
тихострунные арфы закатов твоих,
чтоб всегда из лучистой печали
и смеющихся струй сочетался мой стих.

О, скрижали души белоснежны!
Начертай на них, Солнце, твои письмена,
чтоб горели в душе они нежно,
как горит твоим блеском закатным волна.

Марьина Гора. Арханг 1917

* * *

Белые весны з серебряных дремах...
Речка — отточенный нож...
Запахом диких и вольных черемух
ты меня жжешь...

Ночь проплывает в серебряной шкуне,
белое чешет руно...
Всею душою лишь в светлом июне
жить нам дано.

В час сребротканный меня ты споила
чарой полуночных зелий и трав...
Выла весны чародейная сила
в кубке отрав...

Я умираю... теперь опоенный
запахом сосен и смол...
Сумрак в серебряном блеске короны
тихо доцвел.

Марьина Гора. Арханг. Весна 1917

* * *

В тусклых зарницах и громах
грезился мне твой приход...
В запахе диких черемух
мыслей моих хоровод.

Вспыхнули белые ночи...
Будем, как грезы цветка...
Жизнь с каждым днем все короче,
лето, как жизнь мотылька.

Верь лучезарному чуду,
чуду горящей весны...
Я никогда не забуду
песни вечерней сосны...

Ночью в серебряных дремах
только для нас расцвели

в гроздьях душистых черемух
грезы зеленой земли.

Марьина Гора. Арханг. Лето 1917

* * *

Опять вскружился первый снег,
взметнулся в белых танцах...
Воздушен дум моих разбег,
созвучен в ассонансах.

Опять цветет простор лилейно,
в оврагах белый сон,
и в снежной буре легковейно
ласкает унисон.

В душе опять на дальнем фоне
меж зарев звучных зим
неясный звон ее симфоний,
преданий белых дым.

И мы, как в бабушкином сказе,
когда горит камин,
плывем, куда нам путь заказан,
на лебеде лавин.

1917

* * *

Отдайся мне.
Ты вся — весенний цвет.
Ты в радостном огне...
Не надо «нет».

Приди с зарей.
Все будет как во сне...
Откинь свой плащ ночной...
Отдайся мне...

Лишь ты, да я,
да древняя заря

и тайна бытия
взойдет, горя..

И ты поймешь,
(красней чем тот закат),
и в миг всю жизнь вольешь,
в бесстройный лад..

Но ночь сгорит...
Уйдешь во мглу, и — глянь —
лишь ветер заклубит
седую ткань.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Отдаться...
раз навсегда...
Признаться...
слышать бессвязное «да».
В кружащейся пляске
руки сплести...
В сказке
в вечность уйти,
только ресницами
тихо касаясь,
только зарницами
над рекой загораясь...
Тесно сплетенные
поясами туманов,
заглянуть, опьяненные,
в зрачки, в безконечное канув.
Запястье звезды, ярко-белой
сорвать...
И душу, и тело
отдать.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Нет мученний пламенней,
как глядеть в твой взор.
Стань на веки каменной.
Будь прохладней зорь.

Ты окрутишь змеями
смуглых рук меия...
В вихре не сумеем мы
погасить огня...

Жги мгновенье алое.
Оплети косой.
Замирай, усталая,
очи призакрой.

Отчего бездонное
в глубине тая,
ты, огнем крещенная,
не сожжешь меня.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Я пожар догоревший заката,
я — лишь тень уходящего дня,
над долиной печалью объятой,
в истлевающем нимбе огня.

И душа, словно вечер устала,
и душа только прошлым полна,
и, угасом пылающим ала,
заплеснет, заморочит волна.

И в душе утомленная ласка,
тихий шелест неясных чудес,
предзакатно-вечерняя сказка
озаренных тревогой небес.

Загорелись мечтой не о нас ли
солнца дальних, забытых миров?

Эти звезды давно ведь погасли,
это искры сожженных костров.

Так и я вижу прошлого рденье,
знаю, свет уходящий красив,
и влюблен в погасающий день я,
только отблеском дальнего жив.

Марьина Гора. Арханг. 1917

* * *

Закатов марево,
щитов закатных звон,
закатов зарево
и солнца поздний сон.

Как Илиадою,
покоем дышет даль,
и взоры радует
нам солнца светлый Граль.

Мы пьем причастие
из чаши голубой:
все наше счастие
в той тучке золотой.

1917

ЗАКАТЫ

День бликов бледных, страстных
медяно догорел
в огне настурций красных,
и розов горный мел.

Но, коронуя ели,
венцы закатных крон
в вершинах дозвенели...
Ржавеет блеск корон.

И блекнет небо ало,
где солнце и луна
два пламенных бокала
контрастного вина.

И встретясь в пирном тосте,
они сольют свой звон,
в честь ночи, бледной гостьи,
забрызнув небосклон.

1917

* * *

Над алтарями вечер хмурится,
в зарницах пылкий горизонт,
а даль закатная пурпурится,
гроза раскрыла красный зонт.

Зарницы золото уж матово,
рядит поля в пунцовый сон,
а в выси темной, чуть агатовой,
поет созвучный унисон.

Как пред античною трагедией,
зарницы занавес соткли
и явлен в алом цвете меди ей,
туманный атриум земли.

1917

* * *

Ночь сочетает в диадемы
созвездий светлые венцы,
где словно хризантемы,
Арктур, Капелла, Близнецы.

Холодных звезд каменья
роняет в темень черных струй;
дрожат их озаренья,
не гаснет звездный поцелуй.

Горящие девизы
она созвездиям дарит,
чьи смелые эскизы
зеркалит моря темный щит.

1917

1918

LUNA

На легком облачке причаливая
к покинутой сосне,
дарит она мне розы палевые
в серебряном огне.

По зыби темных рек разгуливая,
как по морям Христос,
одета только в ризы тюлевые,
меж теплых бродит рос.

И не боится в легкой шали выйти,
и в пруд упасть ночной,
где видишь только свод эмалевый ты
над темной глубиной.

Курск 1918

* * *

В ожерельи из красной брусники
быстро шла через топи болот,
где кустарник царапался дикий...
Устремляла на юг свой полет.

Растеряла все гроздья морошки,
бледно-желтый посев янтарей...
Через бор уж пошла по дорожке
золотою мечтой сентябрей.

Сонным солнцем был бор раззолочен,
завершал свой последний обряд.
Белым ягелем был оторочен
развеваемый ветром наряд.

В ярко-алом своем сарафане
улеглась под березовый пень,
на шелковой шуршащей поляне,
где качался еще голубень.

Там на куполе выпуклом горки
три березы белели в парче,
и роняли лимонные корки
в темный мех на зеленом плаще.

Догорали на ветках червонцы,
было ало пыланье луча.
Вот и выглянул хиус в оконце,
заклубил бурый бархат плаща.

И вспорхнул, разорвал свою ветошь:
видит алое пляшет пятно,
словно пламя колышет там светочь,
полетел, но все дальше оно:

только смех разливается звонкий
в озареньи озерных зеркал,
вдоль дорог, где задорной хваленки
золотой сарафан замелькал.

Но в беспламенных, тлеющих золах,
там за полем, под пологом туч,
тихо дрогнул сверкающий сполох,
уронил свой блистающий луч:

это латник в пылающем шлеме
над морями светильник зажег...
Это латник в лапландской поэме
затрубил в свой серебрянный рог

Вслед за красным пришел сарафаном
через тундры далекий пустырь,
с полным пива пьянящего чаном
седовласый, глухой богатырь.

Сел угрюмо на пень обгорелый,
разбросавши налет серебра,
отточил смертоносные стрелы,
отогрел свою мощь у костра...

Разметалися бусы брусники,
и все гулче стучал дровосек,
только óтгулье сеяло клики
в перепутьях туманных просек,

где гуляла затейница-осень,
и упавший на мшистый сафьян
догорал у подножия сосен
золотой, огневой сарафан.

Курск Лето 1918-1920

1919

* * *

Я надену скрипящие лыжи,
ах, как ярок лоснящийся снег!
Ты же
жди зачарованных нег.

И в крещенскую ночь без туманов,
и в снегов голубые края
канув,
тихо скользну — твоя.

И не страшно меж прорубей черных
темно-скользких чиликунов злых,
проворных...
Вынырнет шалый и — шмыг...

И не снежная ль, нежная россыпь
мне милей, чем девичий уют,
где розы
дней одиноких цветут.

Мне ведь только и зори остались,
что огни твоих окон вдали,

алость
солнц моих в снежной пыли.

1919

* * *

Вечер измаялся, маю внимая,
в башню устало затем заглянул:
знал, что к лицу золотая кайма ей,
в кузнице пламя поярче раздул.

Вынул затем из венца изумруды,
в окна их бросил небрежной рукой.
В розсыпи рдяной на ржавые руды
ставил курильницы с душной смолой.

Сжег, уронивши — не в огненый круг-ли? —
душного дня недочитанный том.
В кудри запутал дымящие угли,
в алый свой плащь завернулся потом.

Мечет он цвет истлевающих маков,
на море лег он, повитый в угар,
и в изголовьи, как камень Иаков,
солнце кладет он, обугленный шар.

1919

1920

* * *

Среди серебряных метелей
гляжу я в даль весны напевной...
Я опьянен дыханьем елей,
я весь пленен моей царевной,

царевной в зелени и сказках
чьей синей тканью дали веют.
Уж вечера в чугунных касках
все ярче, ярче розовеют.

И серебро кладут на сани,
и серебро, спеша, увозят,
нам оставляя звон сказаний
о соснах, солнце и морозах.

И над моей душой заклятой
в огне метелей, лун и сказок,
трубит февраль весной распятый
в свой рог последние приказы.

И до краев все наполняют
амфоры, кубки, урны, вазы
и в даль везут — куда не знаю —
сребро, шелка, парчу, алмазы.

1920

* * *

Шалая стая над тайболой талой...
Медленно тает, чернея,
там, где весна, коченея,
плясала.

Северный день, ясноокий,
белый метущийся конь,
ноздрями, дрожа, раздувает огонь
на востоке...

Молча в томительной лени
бродят олени,
влажными мордами снег разрывая,
ищут весеннюю зелень...

Мгла заревая...
пар из отверстных расщелин...
Солнце, бессонное солнце высот
льет
словно из сердца пылающих сот —
желтый, искрящийся мед.

Белые ветер полотна
тихо снимает с откосов,

соснам лохматые, влажные косы
сплетает дремотно.

Киев. Май 1920

* * *

И опять мое сердце пронзили
твоих солнц золотые мечи.
Снова сумрак закатных вигилий
и ночей голубые плащи.

И лампаду вечерней печали
я опять зажигаю — Тебе.
Мои дни и в конце, и в начале
я дарю непреклонной судьбе.

Не тебе-ли прощальных горений,
вечеров златотканная грусть?
И в кусты недоцветшей сирени
пусть сойдет несказанное... пусть....

И ведет золотая тропинка
не к твоей-ли лазурной весне,
где забытым цветет, как былинка,
мое сердце в зеленой волне?

И когда вечерам твое имя —
легковейное — ветры дарят,
то в тиши осеняюся им я,
завершая закатный обряд.

Киев. Весна 1920

* * *

О, никогда мне не прозреть
и не исчерпать сердца мира.
Мне только суждено гореть,
как алый пламень Альтаира.

Могу я жизнь мильонам дать...
Я сам не то, чем я вчера был...

Но никогда не разгадать
путей несомкнутых парабол.

Один нам всем сужден конец:
носиться в вихре звездных танцев,
глядеть на солнечный венец,
следить игру протуберанцев.

И в небе искорки горят
не от потухшего костра ли,
когда, верша ночной обряд,
земля по длинной магистрали,

на лунный, тусклый глядя щит,
что молча всходит из-за леса,
свой неуклонный путь стремит
к созвездьям дальним Геркулеса.

Киев. Весна 1920

* * *

Шуршит на повети
ветер
ветхой соломой...
Бледен и тощ,
косым изломом
в стекла стучится
дождь...
Снится...
И в углах,
затаивши страх,
тенью огромной,
печалью года
неуемной
шуршит непогода...
Косыми мечами
бьет под плашами
плачущей ночи.
И трепещущий флаг
плещет в очи
мрак.
За окном только помнится

печаль листопада,
а в комнате
светом лампады
вечерний уют
горит на иконе,
и под навесом лениво
сено жуют
кони...
Живо
сердце земли.
Внемли:
ветхой соломой
шуршит на повети
ветер...
Снится:
бледен и тощ,
косым изломом
в стекла стучится
дождь...

Киев. Весна 1920

* * *

Окропив леса и горы,
в шитом золотом кафтане
из лазоревых скитаний
к нам идет святой Егорий.

Путь зеленый мохом устлан,
а в руках сосуд в братине
влага дымная не стынет,
золотое брызжет сусло.

Дальние луга и горы
он широким взмахом крестит,
с каждым малым зверем вместе
радость разделит и горе.

Из серебряной братины
напоит он луговую
братью: твари пусть, ликуя,
помнят об Отце и Сыне.

Речкам шалостным, веселым,
течь велит по старым руслам,
щедро золотистым суслом
по лугам кропит и долам.

1920

* * *

Когда последний луч погас,
когда пришел последний час
исторгнуть из земного плена
поэта нежного Верлэна,

и темный круг был завершен
земных страстей, заветных зон,
тогда, приявший жребий горький,
в своей убогой он коморке

всю мебель начал покрывать
(и стол, и стулья, и кровать)
с улыбкой жалкой идиота
сусально светлой позолотой.

И, как промытая руда,
вся рухлядь ветхая тогда
по воле странного каприза
оделась в огненные ризы.

И мы, наивнее детей,
весь мир обыденных вещей,
как запыленные предметы
в мансарде выцветшей поэта,

влюбленные в минутный грим,
с усердьем редким золотим,
с мечтой бессмертною в союзе,
сусальным золотом иллюзий.

Киев. 1920

* * *

На горной паперти снегов
горит, возжен рукой заката,
чьим волшебством вся даль заклята,
костер холодный льдов.

И плещет пламень золотой
в закатной мгле горящих танцев
цветной пожар протуберанцев
метелью заревой.

Алмазной паперти парча
и звон серебряных запястий
горят, горят на снежном насте,
как колдовство луча.

Душа сгорит закатной мглой,
метелей звонких вьюжной негой,
в ветрах, в пожарах поздних снега,
как пламень золотой.

Киев, 1920

1921

* * *

Когда дошел последний шквал
веками затаенных гроз,
уже никто не призывал
венчать чело венками роз.

Пурпурный диск качался тускло,
погас протуберанцев след,
рука зажгла — не дрогнул мускул —
кровавых зарев жаркий цвет.

Померкло Солнце в высоте
от зарев крови и огней
и звал к жестокой красоте
в закат последних дней

поэт какой-то исступленный,
в шумящем пламени костров
один безмерно восхищенный
картиной гибели миров.

1921

* * *

Алый пламень над далью вечерней
зажигает кровавый венец
и пророчит он urbi aeternae
роковой и проклятый конец.

И толпа устремительно-ярых
повелела вселенной сгорать
и ведет многоликий Аларих
новоявленных витязей рать.

Снова готы и гуны, авары
(как песчинок морских их не счесть).
И вершат над землею пожары
золотую, шумящую месть.

И не надо роскошнее дара
лучезарно-горящим кострам,
как античный папирус Пиндара
и Дианы пылающий храм.

Кто-то кинул слова над толпою,
что не надо над прошлым рыдать:
Вифлиемскою алой звездою
над землею взошла благодать.

В красном зареве дымных прелюдий,
где земля так пьяна от вина,
говорят исступленные люди,
что когда-бы пришел сатана,

превратил эти камни он в хлебы:
«Снизойди, лучезарная смерть» —
но жестоко нависшее небо,
но бездушна усталая твердь.

Сердцу дар — роковая утрата.
Полыхает поруганный мир,
воплощенной мечтой Герострата
низвергающей древний кумир.

И поют роковые фанфары,
звонко бьется трепещущий час,
где венчались с землею пожары
дымно стелется черный угас.

Только смерть на пылающей меди
высекает свои письмена —
ты — свидетель последних трагедий,
осушающий чашу до дна.

1921

* * *

Над миром, как десять египетских казней,
проносится огненный смерч,
и заревом красным пурпурово дразнит
в высотах распятая смерть.

И даже закаты, сойдя без участья,
сгорая в потухшей золе,
дарят обагренные кровью запястья
холодной и тусклой земле.

Внизу — эти толпы молящие хлеба,
без веры, надежды и сил,
вверху — это ясное чистое небо
и хоры спокойных светил.

И что ему вихри, и что ему грозы,
и бури дышащие мглой,
ведь белая вьюга, как снежная роза,
цветет над убогой землей.

1921

БРУНГИЛЬДИН УТЕС

В долинах сумрак безначальный
томится в тусклых берегах,
и только солнца шар хрустальный
горит в нетающих снегах.

И только вихорь озверелый,
окутав мглой вершинный склон,
колышет пламя вьюги белой
и охраняет девы сон.

Ты спишь на снеговой вершине,
одета инеем и льдом, —
внизу расплеснут сумрак синий
туманно-зыблемым шатром.

О вьюги дольние, склонитесь!
Не ветер-ли веками пел
тебе о том, что вступит витязь
в твой зачарованный предел?

1921

* * *

Мне те часы давно знакомы,
когда, заслыша зов волны,
душа, неведомым влекома,
живет предчувствием весны.

И в ней одно цветет томленье —
прохлада сонных лепестков,
как предрассветное свеченье
зарей залитых облаков.

Моей душе тогда желанны
верхи далеких, снежных гор.
Предвешний день еще туманный,
темно-лиловый дальний бор.

Люблю топтать в лесу я свежий,
в еще не тающем снегу,

слегка заметный след медвежий
и хрупкий лед на берегу.

Когда же бросит горстью снега,
встряхнув ветвями, деревцо,
целует ветер вешней негой
разгоряченное лицо.

1921

* * *

Полгода солнца не видали
снегов хрустальные дворцы,
но заалели гор зубцы
под легкой поступью сандалий.

И подаривши алый пламень
венцам пылающим высот,
нам возвестив зари приход,
она взошла на горный камень.

И долу опустив ресницы,
прошла... и лишь одежды край
прошелестел про дальний май
в лучах негаснущей денницы.

1921

* * *

Еще в душе не доцветало
очарованье зимних дней,
и снег, скудея, метил тало
узор чернеющих ветвей.

И как хрустальные флаконы
еще не тронутых духов,
белел прозрачный и наклонный
в обломках лед у берегов.

А над скалой седой и чахлой,
где воздух бел, медвян и чист,

уже весной и снегом пахло
и шелестел засохший лист.

1921

* * *

Вот оснеженные деревья
повил предутренний туман,
ловлю торжественный напев я
сокрытых мглою стран.

И словно стелющимся хмелем,
мой сад туманы оплели,
и я дышу еще похмельем
веснеющим земли.

Когда-то в первый день творенья,
земля, клубок кипящих лав,
дарила первый жар горенья,
в вселенной запылав.

На все, как солнце расточая
животворящий, древний свет, —
так я зарей мой день венчаю
и жизни шлю привет.

Пускай земля давно остыла,
покрыта черною корой,
я знаю, в недрах темных скрыла
она пожар весенний свой.

Я знаю сердце Диониса
не гаснет тлея под золой,
и пламя жизни Озириса
есть пламень золотой.

1921

* * *

В моей душе всплываешь ты, как лебедь белый.
Я бережно сокрыл

в той песне, что волна пропела,
влюбленный трепет снежных крыл.

И знову, теперь, в весеннем мраке белой ночи
высок и строен гул,
и хто-то там во мгле прозрачной
крыла два белых развернул.

И снова плеск и шум, и над рекою крики,
и песни на заре:
то выплывает лебедь дикий
в передразсветном серебре.

1921

* * *

О, ушедшее вдаль мне милей
очертаний родимого брега,
и светлей озаренного снега
на просторах закатных полей.

Зачарованный круг я черчу,
я шепчу вековое заклятье,
но вернуть роковое об'ятье
не могу, хоть люблю и хочу.

О, я знаю, из дальних ты мест,
и страна твоя в тающем небе,
где созвездием огненным лебедь
начертал свой пылающий крест.

1921

* * *

Много лет его искала,
и глаза мои ослепли,
в дверь я каждую стучала,
не печальный, хмурый склеп-ли,
черный, блещущий гранит
милый прах его хранит?

Вслед за вьютой исходила
снежно-пыльные дороги
и молитвы дым кадила
пред мечтой в глухой тревоге.
Скоро ль скроет все на век
пеленою нежной снег?

Средь полей на перекрестке,
где лишь ветер перелетный
шевелил вербою жесткой,
сердце страх мне безотчетный
из груди моей исторг,
но сменил его вострог.

Подошли к одной черте мы,
а вокруг нас — царство ночи,
но глухи мы, но мы немы,
но не видят наши очи,
ослепленные пургой...
Ты-ли это, дорогой?..

Взялись за руки и смотрим
яблоками глаз незрячих,
а в полях безумный отрок,
ветер северный маячит,
оплетая синей мглой
нас обоих, нас с тобой.

1921

* * *

Приходит день осиротелый,
попрежнему нам жить и ждать
и дня беспламенное тело
годам утекшим предавать.

Любить, страдать и вновь томится
и в песне воплотить печаль...
Пред нами все еще клубится
седых времен глухая даль.

Но только в брызгах белой пены
вскипая вновь, морской прибой

вам ожерелий драгоценных
не вынесет на брег пустой.

Мы расточительно, нелепей
последний тратим жар углей,
но нам былых великолепий
не воскресят закаты дней.

1921

РАЗДРОБЛЕННЫЙ ХРУСТАЛЬ

Опять в пустынном поле
разбита тусклая скрижаль,
и в тишине его раздолий
звенит раздробленный хрусталь.

Летят во мглу осколки,
их мечет ветер средь полян.
качая сонно в ветках елки
молочно-выцветший туман.

И в красоте чеканной
стал бледный сумрак, нем и строг,
покрыт парчею белотканной
на перепутьи трех дорог.

1921

* * *

У грани всех своих стремлений
я опускаю звонкий щит,
у грани зреющих свершений
меня заря не опалит.

Манил как край обетованиый,
меня вдали заветный миг,
и шел я в запад осиянный,
где жданный час зарей возник.

Но не запел архангел славу,
когда мой час, как черный раб,

в глухую жертвенную заводь
свой утомленный ввел корабль.

О, все, что было так желанно,
что в зорях дальних расцвело,
в душе ненужно и так странно
наброском выцветшим легло.

О, вечер мрак моих томлений
уже огнем не одарит,
у грани всех своих стремлений
я опускаю звонкий щит.

1921

* * *

Уже скользят лучи наклонней
по скатам пирамид
и дышит полдень раскаленный
в квадратах темных плит.

И тишина, как одалиска
почила, на песках,
и только тень от обелиска
растет, как смутный страх.

Необозримыми песками
все тот-же вьется путь,
о, сердце призрачными снами
хочу я обмануть.

Есть где-то край, где вечер дышет
у лотосов в плену,
и Нил в волнах своих колышет
холодную луну.

Миража тщетно жду как чуда...
Все пусто вдалеке,
и мерно пляшет тень верблюда
на золотом песке.

1921

* * *

(Из цикла «Тангейзер»).

Когда Тангейзер покидал,
разочарован, грот Венерин,
над тем, что рай земной потерян,
он не рыдал.

Он прозревал: в его очах
еще качался сумрак синий,
но горний путь, ведя к вершине,
тонул в лучах.

Еще в душе не воскресал
Елизаветы профиль тонкий,
и только в высях ветер звонкий
напев слагал...

Прикосновенья чьих-то рук,
и белой ткани легковейной
хранились памятью лелейно
в часы разлук...

Теперь свой сон, всю сладость сот
он, долго шедший по долинам,
доверит горным лишь вершинам,
снегам высот.

1921

* * *

По полям и по лугам
бродит беленький ягненок;
голос резвый звонок, тонок,
травка ластится к ногам.

Уронил он на луга
клочья шерсти мягкой, белой,
и над ним, свистя, запела
вьюга снежная пурга.

И гоним — не знаю кем —
обскакал он все курганы,

шерстью крыл луга, поляны,
бедный вылинял совсем.

Вот и март пришел с ножем:
грозный, светлый, ясноокий,
склал костер он на востоке...
Вот и жертвенник зажжен.

Полоснул — и в миг луга
алой кровью озарились,
и разросся амариллис,
там, где прыгала пурга.

И забризгав мир вином,
над багряными клубами,
над шумящими кострами
вдруг запел весенний гром.

1921

* * *

Страстной четверг и ночь глухая...
Из мрака улица растет.
И в этот час, вся залитая
о таинстве поет.

И стелет сумрак звон протяжный,
и нежит вишен белый цвет.
И вам в лицо фонарь бумажный
струит прозрачный свет.

И кажется, что сон, видеиье,
людской поток, и я, и вы...
В глазах мерцает озаренье
сияньем синевы.

И зарево в ней доли нашей:
все в жизни будет: власть услад,
моленье скорбное о чаше
и Гефсиманский сад.

29. IV. 1921

* * *

Пройти по нерастаявшему снегу.
по темной улице глухой,
узнать сверкающую Вегу
в созвездьи лиры золотой.

Почуять близость легких очертаний
в шумящем платье в час ночной,
почувствовать в ночном тумане
как пахнут улицы весной.

И знать, что жизнь, в предвешний канув вечер
растает медленно, не вдруг,
как мягкий воск церковных свечек,
в тепле ее зажатых рук.

1921

* * *

Чья одежда взвилась предо мной,
не твоя-ли?
Вот ты в сумрак уходишь ночной,
Илаяли.

И я следом во мглу и ненастье
пойду за тобой.
отыскать запоздалое счастье
за серою мглой.

Я ловлю золотой силузт.
Не спьяна-ли
огневой мне мерещится бред,
Илаяли?

Тихо теплится, словно преданье
в безценной резьбе,
в фонарей одиноком мерцаньи
мечта о тебе.

О, ти бред, ты преданье ночей,
призрак сонный

озареньем фонарных лучей
порожденный.

И куда в безприютные дали
за серой зарей,
за тобой я влекусь, Илаяли,
в туман городской?

1921

* * *

В темном шелестном платье вечерней и стройной
ты вошла в мой весенний обряд,
где в шумящей толпе так спокойно
тонкостволые свечи горят.

В складках темных одежд аромат лоригана
шумом черных шелков заглушен.
Над землей, как напев урагана,
колокольный колышется звон.

И давно, перешедши кострами мучений,
я надежды былые отверг,
но огней золотые свеченья
мне страстной зажигает четверг.

Только прошлого тени ложатся длиннее,
только весны уже не томят,
и во тьме предвечерней пьянее
твоих тонких духов аромат.

1921

* * *

О ней с веселыми глазами
в церквях поют колокола,
о ней, молившейся во храме,
где опочила в высн мгла.

А город спит в вечерней сени,
такой как был, и улиц сеть

заполонил туман весенний
и будет до зари висеть.

Но не звенит о ней река мне
воспоминание свое,
не сохранили эти камни
и отпечатка ног ее.

А тени пыльных, сонных комнат,
храня молчания обряд,
уже давно о ней не помнят,
и лишь попрежнему горят.

В пустом, холодном храме свечи,
и опочила в выси мгла...
О ней в весенний тихий вечер
в церквях поют колокола.

1921

* * *

В бокал воды вливаю шумное вино,
и сердце заревом его озарено.
По черни выцветшей моей душевной ткани
пишу я белым серебром воспоминаний.
И зная в прошлом много встреч, и много лиц,
тревожу часто мрак я вспышками зарниц.

И тихо вдаль, как острова, что ясной мглой одеты,
плывут обрывки ослепительного света.
Но выступаешь ты отчетливей, ясней
на этом тусклом фоне темных, прошлых дней
в стремлении готическом к лазурной выси
как церковь белая средь черных кипарисов.

1921

* * *

Заря нисходит по утрам
за димкой голубою

в нерукотворный храм,
воздвигнутый тобою.

Прожгут холодную ступень
твои протуберанцы.
У входа рыцарь-день
покинул златный панцырь.

Еще душа озарена
глубоким взором темным,
торжественна весна,
и вечно сердце помнит,

как плещет в купол золотой
певучее контральто,
и холод вековой
старинного базальта.

1921

ТАЙНАЯ ВОЛЯ

Волновать меня снова и снова
В этом тайная воля твоя.
А. Блок

Волновать мою душу без краю,
без конца мою душу томить
ты на веки вольна. Я не знаю
где найти путеводную нить.

В лабиринте твоих волхований
мне не дан Ариадны клубок.
На путях безрассудных скитаний
вещий сумрак и синь и глубок.

И жестокая сердцу отрада
созерцать как из мрака растет
крутизна недоступной ограды,
словно тени вечерних высот.

О, я знаю, я знаю, я знаю,
в звездном танце ты будешь кружить,

волновать мою душу без краю,
без конца мою душу томить.

1921

* * *

Устремительный бег корабля
укачал твою легкую тень.
Ты поверила: в далях земля,
золотой и сверкающий день.

И доверившись пляске ветрил,
об иной ты забыла судьбе,
где лишь ветер золою кружил
в прогоревшей, каминной трубе.

И остался я мрак сторожить
в обветшалой мансарде моей.
Поскорей только жизнь бы прожить,
осенив ее тенью твоей.

Там ты с палубы смотришь в закат,
так пытливо глядишь ты в туман,
и глаза твои сухо блестят,
не увидевши сказочных стран.

1921

* * *

Так нежно о любви мне пела
        твоя свирель.
А за окошком вечерело,
и таял девственный апрель.

И свет зари ложился ало
        на тихий лик,
когда к губам ты приближала
печально ропщущий тростник.

Но ты ушла, свирель оставив
        в руках моих,

закрыл лениво ветер ставни
в ушах дрожа, как скорбный стих.

В руках моих рыдая пела
 свирель твоя,
и о любви твоей звенела,
твоих признаний след тая.

1921

* * *

Только синее платье твое
прошумело далекой весной,
только сонное сердце мое
полыхнуло туманной зарей.

И внезапно исчез, как возник,
в тишине заревой, голубой
золотой, огневеющий миг
затепленный нежданно тобой.

И над прошлым, что кануло в ночь,
вспоминая тебя и зарю,
и не в силах огней превозмочь,
я, шепча, заклинанья творю:

снова бред мой и сердце мое
в ярый пламень бросаю — сгори.
Лишь-бы синее платье твое
прошумело в багрянце зари.

1921

* * *

Дарит опять меня цветами щедрими
твой синий сумрак в сонном гроте,
а за далекими, родными кедрами
играет солнце в водомете.

А за родною далью в пляске утренней,
под голубыми небесами,

где колокольный звон зовет к заутрене,
клубится ветер над лугами.

Тревогой странною стою охваченный.
— а зов далекий, властный манит,
неотвратимою судьбой иазначеииый,
передо мной мой путь в тумане.

Я знаю, что пойду крутыми склонами,
но, серебрясь в холодных росах,
ие зацветет побегами зелеными
мой страннический посох.

1921

* * *

Судила доля неизбежная
иам жизни путь пройти
и лишь случайно имя иежное
в колосьях спутанных найти.

И рвем цветы мы придорожные;
касаясь лепестков,
с поспешиостю иеосторожною
вскрываем венчики цветов.

Расцвет ускорив, забываем мы
(прощенья нет вине!),
что имя то, никем не знаемо,
покорно зреет в тишине.

Так судеб строгие веления
мы исполнять спешим,
и чашей скорбною моления
к высотам плач наш возносим:

Мы тайио молим неизбежное,
чтоб не свернуть с пути,
чтоб нам случайно имя нежное
в колосьях спутанных найти.

1921

* * *

> Шли годы. бурь порыв мятежный
> Развеял прежние мечты.
> И я забыл твой голос нежный,
> Твои небесные черты.
>
> Пушкин

Вошла ты в жизнь мою случайной.
Искал я звездное кольцо.
Но мне не доверяло тайны
твое забытое лицо.

Мелькали дни однообразно
(как телеграфные столбы).
Цвели в окне снега алмазно
игрой причудливой резьбы.

И в сменах радости и страсти,
томя огнем и жаждой мук,
кому серебряных запястий
я не снимал с дрожащих рук.

Поток времен в мои досуги
пролил шумящее вино...
Вода сомкнула тихо круги,
упала камнем ты на дно.

Но жизнь, влюбляясь в повторенья,
одной стезей свела нас вновь,
как золотое озаренье,
ты, беззакатная любовь.

И внемлю я раскрытым тайнам,
и все, что деялось в тиши,
туманным маревом случайным
всплывает в омутах души.

Как в первый раз ты не сказалась,
что ты едннствинной была,
ты, что случайною казалась,
когда в туманы увлекла.

Осень 1921

* * *

Я шел с мечтой о Беатриче
и в небе отблески ловил
пятиугольником Возничий,
край горизонта золотил.

Мне душу смутную томили
и неразгаданные сны,
и верный спутник мой Вергилий
расплылся в вечере весны.

И вышла ты ко мне навстречу.
И раскаленный мак в руках
твоих горел, как этот вечер
на розовеющих волнах.

Свое пылающее сердце
в руках навстречу ты несла,
чтобы тоскующих бессмертий
душа не приняла.

Душа в раю не стерпит блеска:
ей дорог ада круг второй,
где любят Паоло с Франческой
и видят прежний сон земной.

Осень 1921

ДЕВУШКИ

Еще в детские годы
кто-то рассказал золотую легенду,
и мы смотримся в тихие воды
и вплетаем голубые ленты
в смуглые косы печали.

В наших светлицах
в каждом углу цветут ожиданья,
и по нашим лицам,
как тени, скользят преданья
непостижимой дали.

А к утру мы пьянеем
от ароматов,
и цветет, пламенея,
под тканью белой
каждый атом
нашего тела.

И никто не узнает
(даже на нашей тризне)
что руками неослабными
возносим мы чашу жизни
в ночном серебре...
И никто не узнает,
как пахли яблони
весной на заре.

1921

* * *

Еще чуждались страстной ласки
ее девические плечи.
Она ждала, как в синей сказке
и зажигала свечи.

И он принес всю жажду юга
под голубой витраж томлений
ее души. Но узость круга
сжимала ей колени.

Казалось страшным в детском платье
пройти в траве по поздним росам.
Шло непривычное объятье
к ее волнистым косам.

Когда ж в ее глазах раскрытых
его весна вся отразилась,
она как ритм стихов забытых,
в его крови струилась.

И вдруг настигнутая счастьем,
похожая на алый вечер,
как ива под дождем шумящим,
росла ему навстречу

1921

* * *

Дым от костра струею сизой...

А. Блок

Под небо алое взмывая,
клубится пламя яркое костра.
Кто ты? Жена или сестра,
не знаю.

Но в честь твою
на том костре сжигаю
я жизнь мою.

И в высь кругами золотыми,
взойдя, растет и ширится печаль,
и заревом колышет даль.
Одни мы,
а в звоне тризн,
тоской неопалимой
клубится жизнь.

Что жизнь, мечта иль плод обмана?
Иль пламя яркое костра,
что прогорит от ночи до утра,
туманом
уйдет в лазурь,
промчится ураганом
и вихрем бурь?

Не все-ль равно. Пускай кругами
над нами алыми горит
и ярким золотом зари дарит
над нами,
как грозный враг,
пускай подымет пламень
свой дымный флаг.

1921

* * *

Цветы, весна и спелый злак,
и пламенеющая просинь

не опьяняли сердца так,
как эта огненная осень.

Чтобы обряд был завершен,
то все, что в мыслях было ало,
и все, что в сердце было звон,
в листве багрянцем запылало.

Как будто кто-то, небесам
даря последний пламень ласки
рукою щедрой по лесам
рассыпал золото Аляски.

Вино торжественных разлук,
заря последнего причастья...
Ряды берез роняют с рук
свои горящие запястья.

1921

* * *

Помниш вечер, стекла алые,
Блока нежный стих,
и лицо мое усталое
в рамке рук твоих.

И лучами словно лентами,
заплелась печаль,
и опять цвела легендами
нашей жизни даль.

Только зори отдаленные
гнали синих птиц...
Только крылья утомленные
в трепете ресниц...

В жизни, сказке недосказанной
вдруг отрывок взят,
с остальным ничем не связанный:
снится мне закат.

Вечер кинул пятна алые,
и багрян, и тих,

смотрит он в лицо усталое
в рамке рук твоих.

1921

1922

* * *

Воспоминанье
еще не умерло
и снежной тканью
мне память облекло.

И легок иней
крылам моей души,
и вечер синий
еще поет в глуши.

И все запело,
горит в кострах снегов
пожаром белым
жасминовых кустов.

Весной шумящей
зима, сгорев до тла,
взойдет над чащей
спокойна и светла.

1922

* * *

Душа на веки предана ветрам.
Пестрят под их дыханья негой
средь нерастаявшего снега
чернеющие пятна по лугам.

Как тушью тронуты, лежат поля
недорисованною картой,
когда под первым всплеском марта
ресницы движет сонные земля.

И все свежо, как первая любовь,
как северные ночи ярко,
когда не смеет лаской жаркой,
обжечь весна нетронутую новь.

1922

* * *

Я иду в предвесеннюю даль,
осыпается тихо хрусталь;
под снегами, как струйки вина,
золотая клокочет весна.

На распутьи забытых дорог
кто-то трубит в серебряный рог,
ветерок налетает, звеня,
обступили деревья меня.

Это ранней весной голубой
я пошел за своею судьбой,
и не знаю, быть может, волной
она лижет песок золотой,

или водит печально вдали,
в тихом море свои корабли,
иль у зеркала сонного вод
одинокой березой растет.

А быть может ручьями шумна,
о весне запевает она?..

Я иду... неизменная даль...
На деревьях оттаял хрусталь,
под снегами, как струйки вина,
золотая клокочет весна.

1922

* * *

Ты отвратил шумящие знамена
и правишь путь к иной весне.

Любимый мной, упорный, непреклонный,
мою печаль оставил мне.

Тебя, покорного весны законам,
в глухую даль иных времен
зовет набат торжественного звона
под чуждый дальний небосклон.

Ты зорь, моей рукой воспламененных,
не отразил в своем щите.
Что сумрак ив, над озером склоненных,
моей ненужной красоте?

Я в терему закрою глухо ставни
и буду тишину стеречь:
пускай пригрезится мне путь твой славный,
пускай разит твой тяжкий меч.

Иди. Ты будешь светлым и далеким.
Я буду ждать, любя, горя,
и над моим простором одиноким
взойдет желанная заря.

Сон о тебе мне снится чаще, чаще...
Вот ты идешь и даль ясна,
и на шелках твоих знамен шумящих
почила зарная весна.

Весна 1922

* * *

Под холодные своды собора
отошел я искать голубую весну.
На холодную бронзу притвора
я закатную грусть расплеснул.

Озаренная пеньем вечерни,
ты ушла в золотое мерцание свечей,
о, я знал, что в корону из терний
я вплетаю последние кольца лучей.

Только с тверди холодной и блеклой
ночь сметала последние звезды крылом

и роняла их в темные стекла,
устилая твой след золотистым дождем.

Весна 1922

* * *

Расплетши косы,
во мглу я вышла, в сердце страх.
и стынут росы
на длинных стебельках.

Дремучим бором
передо мною жизнь встает.
Я верю зорям,
внимаю шуму дальних вод.

Боюсь я тайны,
меня средь тихих, сонных вод
никто случайно
по имени не назовет.

И, словно долю,
прияло сердце тишину.
Сквозь лес я в поле
иду искать свою весну.

1922

БЕЗ ДАТ (1922 ?)

НА ЛУГУ

Там вечер стройный и высокий
траву весеннюю растит
и в непритоптанной осоке
свой золотой покоит щит.

И конь его в высоких травах
бредет, кусая удила.

Туда выходит месяц плавать
и с плеском падать в зеркала.

Там, отдыхая на цезуре,
в строфах зеленых берегов,
размером правильным лазури
течет река моих стихов.

И нижет рифмы звезд в мониста.
И вдруг, как вспугнутый олень,
сверкнувший шерстью серебристой,
в глаза блеснет мелькнувший день.

* * *

Взволнованными облаками
весна плывет с далеких гор,
и на душе моей простор
нисходит белыми клубами.

И высь поет, кружится небо,
и слышу я сквозь песнь и звон:
бежит, шумит река времен
и ставишь ты в волнах свой невод.

* * *

Бывает, что тоска великих городов,
тоска по небесам и радуге лучей,
вдруг устремляет в высь, сквозь сердце облаков,
остроконечия готических церквей.

Но тихим зеркалом всегда спокойных вод,
их устремлениям чужой, молчит затон,
и только сам сиянье синевы он пьет,
пока не отразится звездный небосклон.

Так воплощаем мы тоску своей земли
в могучих зданиях симфоний и поэм,
чтоб те же самые печали в них цвели,
что в лепестках архитектурных хризантем.

Но иногда, устав творить и создавать,
мы — как вода среди высоких берегов,

и там дано нам отражать, из книг впивать,
впивать пыланье белое чужих мозгов,

что, как созвездия, которых больше нет,
струят в сознанье наше тихий, ровный свет.

* * *

Отдавши душу голубую
на растерзание ветрам
в пространствах звездных закочую,
незнанный гость чужим мирам.

И от земли навстречу зорям
я устремлюсь как белый дым,
и, может, облаком над морем
взойду туманно-золотым.

И мглой всплыву в часы ненастья,
когда осенний день трубит
о недостижном, дальнем счастье
иных времен, иных орбит.

Но, словно синь с листвою леса,
с родной землей на век я слит,
и нас к созвездью Геркулеса
один и тот же вихрь стремит.

СОНЕТЫ

ПРОМЕТЕЙ

Там на скале воспет он вьюгой белой.
И, как алтарь, приял его гранит.
Пурги дыханье воздух леденит,
и острый клюв орла терзает тело.

И ночь времен, которой нет предела,
бросает пламя снежное в зенит:
тысячелетьями метель звенит,
и над скалой поет обледенелой.

Глубоко тайну он зарыл в снега...
Глядит: где в скал пустынных берега
эфира море бьется голубое.

Дрожа сквозь мерзлый пар, как вечный сон,
над недоступной страшной высотою
скользя, встает блестящий Орион.

1921

ЭГЕЙ

Он сторожит вечерние туманы
на одинокой сумрачной скале,
где грезит море об иной земле,
и каждый день влюбляется в обманы.

Вот альбатрос мелькнет и луч нежданный
на ослепительном блеснет крыле, —
ему-же кажется, на корабле,
белеет парус, солнцем осиянный.

Но там, где море выгнуло свой скат,
и ставит фон медлительный закат,
где Эос золотом даль одарила,

торжественно, как бы возстав со сна,
вдруг выступают черные ветрила
так долго, долго жданного судна.

1921

АНТОНИЙ

Бокал стоял еще до дна не выпит.
На позолотах чаш, распылено,
росою стыло розовой вино,
и сонным лотосом дремал Египет.

Давно закинул в море ты свой скипетр:
все то, что в честь Паллады сожжено,

вихрь, с алтарей сметая, все равно,
лишь пылью золотой в веках рассыпет.

Что Акциум, что гибель всех галер.
Ея дыханья розовый размер
тебя колышет в солнечном затоне.

Свой гордый Рим забывший триумвир,
в единый, цельный миг ты спил, Антоний,
все наслаждения, что создал мир.

1922

ГИБЕЛЬ РИМА

Немолчный гул от топота копыт,
весь край в опустошительных пожарах,
и по ночам на капителях старых
кровавый отблеск зарева дрожит.

Еще устало ненависть кипит
в час мятежа, в тех кликах черни ярых
и снится детям: яростный Аларих
на склонах Альп поднял блестящий щит.

А ночью мутно на пустынный форум
глядит с высот ущербный лик луны,
истекший кровью день сошел с позором.

И в час, когда встает прибой волны,
и скалы черные лобзает море,
забыв про Рим, беспечно спит Гонорий.

1921

* * *

VI глава Бытия

О, был прекрасен первых волн разбег,
и раскаленней солнце в тверди ясной,
но девушек, чьи зовы слишком властны,
в час роковой не приютил ковчег.

В часы вечерние призывных нег
они цвели в одеждах ярко-красных.
Сжигал огонь, и под стопою страстной
был ал вином воспламененный снег.

Сходили ангелы с высот алмазных
и вовлекались в дивные соблазны,
и отдавали грешницам весь пыл,

весь жар зарниц, желаний златотканных,
сливая с пурпуром одежд багряных
молочность снежную слепящих крыл.

1921

ХРИСТОС

В толпе юдеев Он идет согбенный
под непомерной тяжестью креста.
Улыбкой строгой сведены уста,
и вьется путь заране предреченный.

И вспоминает час Он незабвенный,
когда, вечерним светом залита,
(казалось ей то сон, или мечта)
предстала грешница в красе нетленной...

Его ль ступни, омыты влагой роз,
тонули в волнах спутанных волос?
Глухой, не внемля кличу: «Царь Юдейский»,

Он вспоминает ясно, как — давно —
на шумной свадьбе в Кане Галилейской
в сосудах пело белое вино.

1921

ГОЛГОФА

Все это не было лишь тяжким сном,
и уксус, десна кислым омывая,

не стал, как в Кане влага ключевая,
во рту его запекшемся вином.

Когда-ж на миг Он возникал крестом,
от проходящих солнце закрывая,
Он там, где даль текла, вся золотая,
казался только выцветшим пятном.

Когда же тьма дохнула вдруг ветрами,
и даже занавесу в пыльном храме
передался неровный ритм земли,

у двух других, что кровью изошли,
в глазах раскрытых широко и кругло,
уже всходило солнце черным углем.

1921

ОЛЕГОВ ЩИТ

Давно мои царьградские святыни
твоими веснами покорены
и буйной волею сокрушены
мои несокрушимые твердыни.

Мой скорбный град — далекая пустыня,
на алтарях все жертвы сожжены,
лишь море пьет ущербный свет луны,
и там у ног моих недвижно стынет.

Но вот порой доносят брызги пен
ко мне слова забытых кантилен,
и в прошлом сердцу сладкая отрада,

что в знак побед твоих над ним висит
на незапятнанных вратах Царьграда
твоей рукой прибитый медный щит.

1922

ИВАН ЦАРЕВИЧ

Ее под яблонею раз я подстерег:
златые яблоки, как от огня зарницы,
зажглись, когда слетела к дереву жар-птица,
и даже побледнел немного лунный рог.

Но лишь одно перо на память я сберег,
и по ночам, когда от радости не спится,
оно в руке моей, мерцая, золотится.
Ложится зарево на дверь и на порог.

И слышу я: бранят меня, проснувшись, братья,
кричат, чтобы не смел, глупец, с огнем играть я.
И на груди перо я прячу поскорей.

И в сердце мне сиянье тихое струится...
Я сплю. Крылами что-то бьет в груди моей:
зарница? птица? или это только снится?

БЕРНАР ДЕ ВЕНТАДУР

С дождем и ветром прибывает счастье,
и песнь моя — зимы звенящий дар,
и раздувает солнечный пожар
в моей груди шумящее ненастье.

Дарит зима холодное причастье
вся в белых гиацинтах снежных чар...
К чему мне плащ. Любви созревший жар
горит и грудь мне греет сладкой властью...

О, так в плену, у розовых преград,
не требуя торжественных наград,
Нормандии прекрасной герцогине

всегда покорный верный трубадур
в Провансе солнечном под небом синим
воспел любовь Бернар де Вентадур.

1921

ЖОФФРУА РЮДЕЛЬ

Порой трувер, придя из дальних стран,
о красоте ее слагал канцоны,
а ты внимал, певец и принц влюбленный,
и устремлял свой взор за океан.

И был тебе прекрасный жребий дан:
любовью к дальней ты горел и донна
в предсмертный час, свиданьем озаренный,
на корабле к тебе склонила стан.

Как ты, скитанья жаждою палимый,
я взял бы плащ и посох пилигрима.
И, может быть корабль, мой дар морям,

вечерним пламенем зари объятый,
в заветный час румяного заката
причалит к триполийским берегам.

1921

ЖОФФРУА РЮДЕЛЬ МЕЛИСАНДЕ

Моя мечта, далекая принцеса,
с морского берега во мглу глядит,
моих-ли песен зарево горит
и серебрится тайно из-за леса.

Меж нами бархат ночи, как завеса,
но в честь твою и день и ночь звучит,
и плещет в берегов твоих гранит
моих канцон торжественная месса.

В волне, что бьется там о берега,
звенят заветных песен жемчуга.
Еще глаза мои тебя не зрели,

но я навек пленен, навеки твой:
тебе на брег бросает ожерелья
моих стихов бушующий прибой.

1921

ТАНГЕЙЗЕР

На все лишь облаком сребристой пыли
ложится прах пережитых годов.
Твой взор и запах пламенных плодов
уже давно мне душу истомили.

В твое затишье страстных роз и лилий
доносит ветер звон певучих льдов,
и снова сны туманных городов,
и снова мрак торжественных вигилий.

Весь аромат Аравии из кос
я пил волною тонких благовоний,
но ветер властный зов ко мне донес,

и вся душа в далеком строгом звоне:
там в лабиринте спутанных дорог
всплывет мой черный путь и нем и строг.

1922

ОТЕЛЛО

Под балдахиином мирно спит она
и грудь покров взволнованный колышет,
и ткань шелков арабских ровно дышет,
во сне томит подушек белизна.

В венецианское окно луна
прозрачный свет струит, скользя все выше,
и на полу узор дрожащий вышит.
В каналах плещет сонная волна.

Но две руки, как бронзовые змеи,
сгибая кисти черные как шеи
в немом узле отчаянья сплелись.

Застыл клинок лучем осеребренный
и клонит мавр, как черный кипарис,
тень темную над спящей Дездемоной

1922

* * *

Поэта труп был возвращен волной,
и на скале, над морем вознесенный,
вином, душистым маслом напоенный,
положен друга нежною рукой.

И ветры шумные, придя толпой,
раздули вмиг костер воспламененный,
и долго цвел он, в море отраженный,
вметенный к тверди дымно-золотой.

Но пламя вздув шумящие ветрила,
истлев, поэта сердце сохранило
нетронутым, в чьей темной глубине

еще звенели, пели, трепетали
те песни, что он звездам пел, волне,
морским ветрам и необъятной дали.

1922

КОРОЛЬ

С собой носил он царственный свой холод,
чье зарево металось в зеркала,
а голова в корону так вросла,
как в чашечку свою вростает жолудь.

И от цитат его был воздух золот,
как ночь зимой, что звездами светла.
И лишь на площадях в колокола
звонил свирепый, безголосый голод.

Когда же зарево окрестных сел
ложилось мутным блеском на гардины,
в венце, что был ему как ореол,

тревожно вспыхивали вдруг рубины.
Но в блеске загоревшихся камней
он был еще спокойней и пышней.

АСКЕТ

Так медленно пускал он в небо корни...
Глухих молитв расплавленный металл
он долгими годами накоплял
в своей груди, как в раскаленном горне.

Когда же продолжал искать упорней
себя он в глубине своих зеркал,
то отзвук собственных молитв звучал
уже, как громы труб из сферы горней.

Тогда ему казалось: все, что с ним,
что было человеком, зверем, гадом,
иль просто вещью, вечною преградой

меж ним и миром тем, что не был зрим,
природой установленным законом,
шатается, как стены Ерихона.

ГЕТЕРА

К ней юноша спешил, покорный власти,
незнаемой. И старец иногда,
забыв испепеленные года,
всходил, томясь, на ложе скучной страсти.

Потом у каждого, сквозь безучастье,
в сознаньи, как летучая звезда,
мелькал неповторимый миг, когда,
звеня, на землю падало запястье.

Теперь ее глаза (в них тот же зов!)
как водоемы мертвых городов.
Течет, зарею черною сгущенный,

в ее слегка скудеющей крови
усталый пыл. О скучный сон! Любви
обряд, тысячекратно повторенный!

БЫК ПЕРЕД БОЕМ

Увидя это множество голов,
а в них — несчетных, круглых глаз горенье,
как в фонарях, стоит он на арене
и в высь стремит упорный рост рогов.

И в отдаленной буре голосов,
еще не понимая их значенья,
он тщетно, расширяя поле зренья,
стремится уловить знакомый зов.

И вдруг он видит, ослепленный шпагой,
как то, что глухо бродит мутной влагой,
струясь по темным переходам вен,

чтоб обагрять потом песок арен,
— тут красным пламенем, дразнящим взоры,
волнуется в руках тореадора.

РАССТРЕЛ

Как астроном вдруг постигает вечность,
сквозь телескоп, следя движенье тел,
он в дуло темное ружья глядел,
и постигал душою бесконечность.

Он знал: что нашей жизни быстротечность?
За всем, о чем последний час скорбел,
вставал далекий фон, и чист, и бел,
как снежных гор сверкающая млечность.

Всегда волна, ударившись о брег,
отхлынув, вновь идет на лоно моря.
Столь легковейную, как первый снег,

взметнул он жизнь свою к далеким зорям.
А тут лишь чей то прах, ненужный там,
дарит усталый ветер вечерам.

1922

БОГ

Он был со мной всем страхом давних дней,
такой, как со страниц он дышет старых,
в кровавых заревах, седых кошмарах,
каким его видал в те дни Моисей.

И серебром расплавленных мечей
уже разлитый весь в грядущих карах,
как шумный пламень в мировых пожарах
всходил он в древнем хаосе ночей.

Но я его везде собрал клочками,
и, словно плащ, подбросил в небеса
и там течет он звездными ручьями

сквозь сонмы солнц, расплетших волоса,
спокойными попутными ветрами
мне раздувая жизни паруса.

* * *

Пусть в детстве наша прихоть создавала
шуршащих сказок темные леса,
но каждая, раскинув волоса,
сиреной в море тихо уплывала.

Когда судьба, что вечно нас искала,
направит в вечер наши паруса,
и к нам доносит ветер голоса,
мы знаем: то они поют на скалах.

И в грусти безысходные моря,
сквозь этих звуков пламенное рденье
бросаем наших песень якоря.

И наш корабль тогда одно мгновенье
стоит над неподвижной глубиной,
в такт песни той качаемый волной.

ЦВЕТ ЯБЛОНИ

Далекий тонкий запах белых роз
в тех лепестках, но еле уловимый:
как будто день на крыльях херувима
до веток лета веянье донес.

Но в них все серебро весенних гроз,
что дождь из переблесков дальних вымыл,
все, что взошло ночами заревыми,
вплетаясь сном меж девичьих волос.

И день, что скажет нам, что мощь созрела,
что лето, пламенея, догорело
в уже вином налившихся плодах.

Заставит то любить, что в звездах пело,
все, что предчувствием было в ночах
и вешним снегом на ветвях белело.

ЦВЕТ ВИШНИ

Весь цвет дрожит под утреннею влагой,
как тонкая серебряная трель,
что излучает дерева свирель.
Ей кажется: тех песен хватит на год.

Не ведает, что нежно наземь лягут
цветы, что ей дарит весны метель,
не чувствует сквозь солнце и апрель,
как сочно пахнет спелый пурпур ягод.

И как ей знать, в девичьей чистоте
встречающей свое благовещенье,
уже идущей к новой красоте,

что это снежно-тихое цветенье
потом, разлито в ягодах, как медь,
пурпурно-темным соком будет петь.

ВЛЮБЛЕННЫЕ

В их душах — тишь и проростанье трав...
Идут в аллеях, — как аллеи немы, —
когда ж заговорят, слова для темы,
как жемчуга, со дна морей собрав,

то слово каждое — как эпиграф
к большой, еще неначатой поэме,
где все пока без плана и системы,
как ряд задуманных, случайных глав.

И всех свершений далеки вершины...
Зато в глазах уверенность растет,
что вечер некогда сойдет в жасмины

и в глубине аллей, на фоне вод,
напишет кистью сонной те картины,
что их фантазия изобретет.

ПЕРВАЯ ЛЮБОВЬ

Над озером, куда, как синий свод,
очарованье детских дней упало,
она уже неслышно возникала
шумящим тростником у сонных вод.

Я жил, и чувствовал и знал, что вот
все, что рука любовно обрывала,
что было розой белой или алой,
на гребне волн куда то вдаль плывет.

И высь благословила сны и кущи,
и день, возникший яблоней цветущей,
и травы, и колосья у межи,

и в темной чаще спрятанного зверя,
повитого в преданья и поверья,
и на волне созвездий чертежи.

ВТОРАЯ ЛЮБОВЬ

Прохладой утренней она плеснула
на грудь, — и все, чем только даль полна,
чье имя — ожиданье и весна,
в ее глазах бессонных потонуло.

И словно мрак забытого аула,
где век о чем то плачется зурна,
над сердцем опочила тишина,
и жизнь свой свиток длинный развернула.

И кто то мне сказал: читай, читай!
И мой уже давно забытый май,
в котором плыли прежние созвездья

в ночи над запрокинутым лицом,
в глухие дни жестокого возмездья
в ее стакане пенился вином.

ТРЕТЯЯ ЛЮБОВЬ

Там были даль и высота без меры,
и в сердце пело старое вино,
и в жизнь мою она, как в цепь звено
вошла, одета шкурою пантеры.

И как водой размытая пещера,
откуда золото унесено
волной, уже чернеет жизнь давно.
Прибой седою пеной кроет шхеры.

И лиш воспоминанье, как дракон,
которому о прошлом снится сон,
теперь покоится на длинном свитке

свершенных дел и пережитых лет,
и скупо числит золотые слитки,
сокровища, которых больше нет.

* * *

Быть может, жадно ловишь крики птичьи
ты на другом, недальнем берегу,
а я те горсти злата стерегу,
что бросил в волны солнечный возничий.

И, может быть, тебя, как Беатриче,
когда-нибудь я встречу на лугу,
останусь в заколдованном кругу,
чтобы случайной песней возвеличить.

Я, заслонив глаза рукой, в закат
гляжу и думаю: я так богат,
и об одном теперь молю у Бога:

чтоб нас свела случайная дорога,
пока еще в медлительном огне
не догорело золото в волне.

* * *

Как над толпой ее молитвы в храме
вдруг расцветают, в купол взнесены,
цветком тончайшим снежной белизны
и, осыпаясь, сходят лепестками,

— так тихо осыпаются над нами
цветы давно пережитой весны,
и лишь воспоминание и сны
сквозь душу веют тихими ветрами.

И сердцу только постигать дано,
как то, что некогда цвело (давно),
любовью и желаньями согрето,

теперь, когда в деревьях дышет лето,
на плечи нам дождями белых нег
ложится ласково, как первый снег.

ОПАХАЛА ТИШИНЫ

Когда страдой страданий и страстей
измученный, спасаюсь на просторы
моей души, — передо мной как море
она вдруг расстилает шум зыбей.

И, пеной убеленный, став мудрей,
гляжу с спокойной нежностью во взоре,
слежу, как догорают в волнах зори
всех отпылавших и сожженных дней.

И в час, когда давно колосья сжаты,
когда баюкает меня волна,
а даль вечерним золотом богата,

из волн растет, как пальма, тишина,
склоняет ризу сонно и устало
и надо мной колышет опахало.

1922

* * *

Ты вся в снегу, апрельская земля,
но небывалое весны заклятье
неизреченной сходит благодатью
(о, ранний дождь, сходящий на поля!).

О, в небо вчерченные тополя!
В шумящий вечер брошенное платье
и встречный вихрь, раскинувший объятья!
В лазури тихий поворот руля:

и вот в никем незнаемые реки
вплывает солнца сонная ладья.
И чтоб земля скорей раскрыла веки,

в лицо ей дуют ветры бытия.
И белая душа, что в ней иззябла,
вдруг расцветает белым цветом яблонь.

S P Ä T L E S E

HERBSTWENDE

Des Herbstes heiße Sehnsucht muß ergreisen,
hat weiland er, ein wüster Trunkenbold,
verschleudert und verpraßt sein lichtes Gold.
Und spielt er vor, den Birken, traute Weisen,
so gleicht er einem alternden Talent,
das sich nicht gern von seinem Ruhme trennt,
wenn es ein neuer Künstler überrennt.

Noch einmal bannt er die entschwebten Geister,
und leise schon verzagt in seiner Hand
die Violine wie ein flaches Land,
wo jäh schnellt auf, ganz fahl, ein halbvereister
und kahler Baum — am öden Weltenrand! —
gleich einem Schrei, den kühn der greise Meister
(der noch beweist, was er vermag und kann)
dem hohlen Geigenraum entriß.
                                        Und dann
löst er sich auf in atemlosem Lauschen,
in das die ersten ernsten Wogen rauschen
von einem Lied, als käme es von fern, —
Musik, in der die weiße Stille geistert,
und die ein andrer Spieler sieghaft meistert:
der neugefeierte, durchlauchte Stern.

München 1932

WAHNSINN

Sie höhnten mich mit schiefen Fratzen
und fluchten mich in rote Qual,
auch fauchten sie mich an wie Katzen
und waren sonder Zahl.

— baumlange Kerle!
Gottlob! Sie standen fern,
ein jeder eine graue Perle
in seinem Augenstern.

Da kam der grausigste von allen,
er spaltet' mir die Stirn
und streute rollende Korallen
in mein Gehirn:
Da polterten sie stolpernd über Treppen
und rissen mich in ihre Macht,
in wilde schwarze Pracht...
Und weite windbewegte Steppen
umwogten mich wie samtne Nacht...

1932

LÄUTERUNG

Wenn Winde wild auf wegelosem Meere
ins Grenzenlose treiben meinen Kahn,
dann mündet all der lichte Raum in Leere,
und alle Gnade ist vertan...

Voll hoher Hoffnung sich die Segel breiten,
das ganze Weltall steigt in ihre Brust,
als hätten sie die namenlosen Weiten
ganz aufgesaugt an einem Tag der Lust.

Doch manchmal überschleicht mich banges Ahnen,
dies Leben hier, es wäre gar nicht meins,
und Tage winken mir wie weiße Fahnen
vom Ufer eines heimatlosen Seins.

Und wenn die Fernen leise mir entgleiten,
wenn wilde Mär und wüster Seemansspuk
in meiner Tiefe rühren stumme Saiten,
dann lastet wie ein Alp der starre Druck,

als hätte meine Seele tausend Fenster,
und da, aus jedem, grinse winselnd eins
der boshaften und grausigen Gespenster
in eine Welt des Truges und des Scheins.

Doch langsam, mit Geduld und stetem Feuer,
den Felsen forme ich, an dem die Welt
der Leiden, Hoffnungen und Ungeheuer
wie eine Kugel aus Kristall zerschellt.

Erst wenn die Freuden und die Traurigkeiten
versunken sind in bodenloses Nichts,
dann scheide ich, verklärt, aus allen Zeiten
und gehe auf im Meere weißen Lichts.

München 1932

TANNHÄUSER

I

Wie in ein rotes Zelt
ging er hinein in ihre Liebe,
als ob die ganze Welt
mit ihren Fernen draußen bliebe.

Die Enge wurde weit.
Wie Frühschnee schmolzen ihm die Sinne;
es war, als ob die Zeit
gleich einem leisen Strom verrinne.

Und was er nannte Raum
und Stern und Schicksal — böses, gutes —
das fühlte er noch kaum
im stillen Rauschen seines Blutes.

Aus ihrem roten Mund
zur Höhe schossen wilde Blüten,
die dann — so wirr und bunt —
in seinem feuchten Hirn verglühten.

Da wußte er, wie reich
er war in ihren stolzen Armen.
Das Leben wurde bleich,
doch er... er konnte nie verarmen:

Im kurzen Liebesglück
erschlossen sich ihm neue Weiten,

in jedem Augenblick
hoch wogten grüne Ewigkeiten.

2

Ja, ich bin nur ein Trabante,
eingefangen in die Bahn
einer Sonne, die verbrannte.
Hier, im lichterlohen Wahn,

flamme ich und kann's nicht ändern,
denn ich trank dein helles Haar,
wenn in flatternden Gewändern
kam der Nixen leichte Schar.

Eingezaubert in das Schweigen,
das durch unsre Nächte klang,
eingeflochten in den Reigen,
den mir meine Sehnsucht sang,

ihrer Leiber schlanke Gerten
neigten sie in meinen Traum,
wenn in Düften deiner Gärten
du mich wiegtest wie ein Baum.

Doch es tönen mir Fanfaren:
«Alles ist nur Truggebild,
dessen gaukelndes Gebaren
eine Wirklichkeit verhüllt.

Draußen liegt die Welt voll Sterne
mit Gesträuch, und Stein, und Wind,
und es ruft die blaue Ferne
dich wie ihr verlornes Kind».

3

Wie soll ich es ertragen,
wenn Bäume deiner Lust
ins dunkle Unbewußt
mit allen Zweigen ragen?

Muß ich denn immer thronen,
so fern von Schmerz und Leid,

in tiefster Einsamkeit
auf ihren hohen Kronen?

Es tropfen schwere Sonnen
in deiner Augen Blau,
mit denen ich erschau
die Welt, die du ersonnen.

Und müde Nächte nagen
an meinem Überdruß,
zu dem ich häufe Ruß
von längst verbrannten Tagen.

Vielleicht wirst du versiegen,
wenn ich dich überweh
mit tiefem schwarzen Schnee;
dann könnt ich wieder fliegen!

Dann könnt ich wieder steigen
zum allerhöchsten Turm
der Sehnsucht — wie ein Sturm! —
aus diesem wilden Reigen!

Wie oft, im Traum verloren,
in tiefer, tiefer Nacht
mein Warten jäh erwacht
und horcht mit allen Poren:

In mein gespanntes Lauschen,
in dem die Stille singt,
dich übertönend dringt
der Wasser dumpfes Rauschen

und ferner Winde Wehen,
die groß und unbenannt
wie durch ein Frühlingsland
durch meine Seele gehen.

4

Es schimmert und gellt:
die trabenden Rosse, die schallenden Horne!
Ich trinke den Morgen aus quellendem Borne
der kreisenden Welt

und atme befreit,
den fesselnden Banden der Wollust entronnen.
O Felder und Wälder! O Sterne und Sonnen
im Wechsel der Zeit!

Du schwingst und du wölbst
dich weit wie die Nächte über dem Raume.
Im Tier und im Wasser, im Stein und im Baume
erkennst du dich selbst.

Im festlichen Kleid
begrüßen mich Wiesen. Ich reite die Tage
wie schnaubende Rosse. Ich wachse und rage
ins brennende Leid.

Ich bin wie ein Saft.
Indem ich mich brausend wie Regen vermehre
fließ ich in tausend Strömen zum Meere
wirkender Kraft.

5

Wolfram, deine Minne
gilt dem Stern,
der dir milde strahlt von fern,
daß in deine Sinne
reine Ruhe rinne,
dem du immer wieder
deine Lieder
klagst
und doch nie zu nahen wagst.
Könnt ihn je aus Höhen
leis und lind
deines Singens Wind
in dein Jauchzen wehen?
Nimmer sinkt er unversehens
in den hingehaltnen Becher
deines Flehens.
Er verschenkt sich keinem Zecher...

Doch ich bin verwegen
und ich wünsche mir
einen Sternenregen,

der mich hoch auf seinen Fluten
trage wie ein frommes Tier
(denn die Welt ist voll des Guten)
zu den Regionen,
wo die andern Sterne wohnen,
die aus festgesetzter Bahn
nie verirrten in die Spur,
die im Blauen zieht mein Kahn.
Denn nach allen möcht' ich greifen,
so als ob sie nur
für mich im Himmel reifen.

Nimmer neigst du dich zum Bache,
deinen Durst zu stillen.
Doch ich lache:
Jede Flut ist mir zu Willen.
Ja, ich trink mit heißem Mund
aus der kühlen Quelle
Licht und Helle...
Und ich trink bis auf den Grund.

....

Das ist meine Antwort, Sänger,
die ihr wahrt in strenger
Zucht
euer Lied.
Fühlt ihr's nicht, dann sucht
den Pfad zur Zaubergrotte:
Opfert dort dem Gotte,
der es mir verriet.

6

Wie sich die Helle offenbart im Dunkel,
so brauch auch ich die Nacht,
weil dann der Sterne rasendes Gefunkel
in meine Seele lacht.

Und würde nicht in meinem Herzen hämmern
die tausendfache Qual,
wie könnt' ich sehn das leis gehauchte Dämmern
von einem Strahl?

Denn manchmal wie gemalt auf dunklem Grunde
von eines Meisters Hand
strahlt in der Nacht das Bildnis einer Stunde
in leuchtendem Gewand.

Den purpurschwarzen Fluten tiefen Leides
entsteigt der goldne Ball,
den helle Freude schleudert in ein weites
und farbenreiches All.

Und was ich durch mein dunkles Dasein trage
zu einer stillen Furt,
schießt einem Sterne gleich empor am Tage
der flammenden Geburt.

7

Glanzerfüllt mit allen Glocken
dröhnte mir entgegen Rom...
Und mein Leben stand erschrocken
vor dem Priester in dem Dom,
weil es in den Glanz nicht reichte,
und bedroht von meinem Schmerz
schmolz nicht in der Glut der Beichte
der Madonnen hartes Erz.

Und es sprach mit Donnerstimme:
«Deine Seele ist verwest,
denn du kochst in Gottes Grimme.
Wisse: du bist nicht erlöst,
wenn der Blüte weißes Wunder,
Knospen treibend, nicht geschieht
an dem Stabe aus Holunder».

Mich verdammend klang das Lied,
doch es klang durch meine Schwermut
und in meinem Herzen hallt's.
Langsam lös ich auf in Wermut
meiner Sünden graues Salz —
Frevel, die im Blute tosen,
die ein Priester nie vergab.
Und ich träume: weiße Rosen
blühn aus meinem Pilgerstab.

8

Mit scheuen Schwingen zag
umkreis ich dich wie eine Leuchte.
Noch ist in mir die warme Feuchte
von fremdem Wellenschlag,

der wirres Gras und Kies
und manche leicht gebundne Stunde,
die welk schon war, auf meinem Grunde
verfließend hinterließ.

Doch ich verstreu den Fang
(die bunten Muscheln, toten Fische).
Es zieht durch mich wie Frühlingsfrische
dein flutender Gesang.

Ich kann nicht zum Gebet
die kraus gelegten Lippen falten,
denn meine Träume fliehn wie Falter
zu dir, Elisabeth:

Du sollst dein helles Haar
tief in mein dunkles Weben tauchen,
dann wird der alte Rausch verrauchen,
dann wird es morgenklar.

Da stehst du königlich,
und deine weißen Hände heben
aus einem fremden Tun mein Leben
und senken es in dich,

damit es werde ganz
und ruh in deines Herzens Grale,
und voll von deinem Lichte strahle
wie lauter Silberglanz.

9

Sind es noch Jahre oder Tage,
durch die ich gehen muß,
indem ich meine Sehnsucht trage
zu deines Berges Fuß?

So endlos werden alle Wege
im schneeverwehten Raum,
die ich von meinem Herzen lege
zu deines Kleides Saum,

das wie ein Nebel, immer blasser,
von deinen Hängen wallt,
und langsam steig ich wie ein Wasser
in deines Wartens Wald.

Vereiste Bäume schwarz umflanken
die Pfade, die ich geh.
Mit allen Reben will ich ranken
zu deiner steilen Höh,

wie eine Pflanze, eine Schlange.
Ich bin dann wirklich reich,
wenn ich dich wie ein Strom umfange,
wenn endlich ich erreich

den höchsten Gipfel deiner Berge,
umbraust von meinem Weh,
und meine heißen Hände berge
in deinen kühlen Schnee.

10

Vom hohen Gipfel einer stillen Feier
schaut er hinab zur Welt, die unten gleißt,
die nicht mehr seine Gier gleich einem Geier
mit wildem Flug und Flügelschlag umkreist.

Er überschaut die Berge und die Weiten,
die seine ungestüme Hast bezwang,
und grüne lichtdurchwebte Nebel breiten
vor ihm der Schleier flutenden Gesang.

Die wirr geschwungnen Fäden aller Wege,
die er gesponnen, hält er in der Hand
wie Strahlen die in einem goldnen Regen
der Sehnsucht Schale füllten bis zum Rand,

damit sie von dem Weine überfließe,
der ihm äonenlang im Herzen gor,

aufdaß er sich wie eine Flut ergieße
ins Tal aus seines Schauens offnem Tor.

Das All hat seinem Ahnen sich erschlossen,
die Wege hält die Hand wie einen Zaum,
an dem die Leben springen wild wie Rosse,
als wollten sie ihn reißen in den Raum.

Doch segnend schwingt er seinen Stab, und Sterne
erblühend quelln aus ihm, wie Rosen groß,
und gleiten windgetragen in die Ferne,
die Welten wiegt in ihrem Schoß.

München 1932

DIE LIEBENDEN

Wenn jedes, schon verzichtend, halb versagt,
verschenkt sich ihnen diese seltne Stunde,
nach der jahrein wie atemlose Hunde
die Herzen hetzten in verlorner Jagd.

Aus dunklen Tiefen heben sie empor,
wie Perlen aus versunknem Meereshorte,
hell leuchtende und nie geahnte Worte,
als ständen sie vor einem offnen Tor.

Dann malt der Abend ihnen silberblau
die Bilder, die nachher von hohen Thronen
(als hätten sie auf ihren Stirnen Kronen)
stumm lächeln in des Alters tiefe Grau.

1933

JEANNE D'ARC

Damals lastete noch kühl und tief
über mir wie keuscher Schnee die Stille,
bis aus meiner Ruh dein harter Wille
mich zu Taten rief.

War ich noch nicht deiner Geige Ton,
blühte ich in meinem schlichten Kleide
unter weißen Blumen auf der Weide
wie ein roter Mohn.

Durch die Wunde, die im Leben klafft,
dringt noch das Geläute meiner Herde.
Wie ich doch mit Brüsten aus der Erde
sog die stille Kraft,

als ich meinen jungen herben Leib
an die feuchten schwarzen Schollen preßte!
Bracht' ich dir zum Opfer nicht das Beste?
War ich denn nicht Weib?

Warum tobte ich mich aus im Dunst
und Getöse wildenfachter Schlachten,
wenn die andern Mädchen selig wachten
in der Nächte Brunst?

Wie im Winde steh ich da entlaubt...
Warum hast du mich verlassen ohne
Gnade? Unter meines Ruhmes Krone
welkend, sank mein Haupt.

Durch die Gräser, hoch bis an mein Knie,
möcht' ich über Bäche plätschernd laufen
wie vor Zeiten: auf dem Scheiterhaufen
blüht mir Domrémy!

Jetzt bist du mir, Gnadenvolle, hold,
denn in Gluten dieses Flammenmeeres
schmilzt auch endlich meiner Krone schweres
tränenreiches Gold.

München 1933

JUDITH

Sie empfand es tief in ihrer Brunst:
nicht erkanntes, lockendes und fernes
war in diesem Namen — Holofernes,
als sie buhlend warb um seine Gunst.

Wie betrat ihn ihr verrufnes Tun
in dem hochgestellten braunen Zelte,
wo ihn ihre geile Gier umbellte,
eh er sich besann bei ihr zu ruhn.

Doch der Krieger fügte sich der Macht,
des erfahrnen Weibes krauser Lehre,
und die Stärke aller seiner Heere,
die verbrauchte er in einer Nacht.

War sie ihrer Sinnen nicht beraubt,
als sie mit dem scharf geschliffnen Schwerte
dieser Last, die ihren Leib beschwerte,
von dem Rumpfe hieb das große Haupt?

Und als wär es ein Gefäß, worin
seine unverbrauchten Liebeskräfte
schäumten wie nur halbgegorne Säfte,
trug sie es nach ihrem Hause hin.

Doch die Narren meinten, diese Frau
hätte weggeschmuggelt in dem Sacke
ihrer Taten Ruhm, verbrannt zu Schlacke...
Und sie flohn ins fahle Morgengrau.

1933

NIGHTMARE

Es ragen steil die Felsen deiner Brüste,
von meiner Sehnsucht überwacht,
und brandend tobt an deiner Langmut Küste
der heiße Wogenschlag der Nacht.

Zu grauem Nebel türmt sich alles Dunkel,
das sich um unsre Sinne spannt.
Nur jäher Sterne knisterndes Gefunkel
durchzuckt der Seele fremdes Land.

Wie Bäume wir uns ineinander schlingen,
vom Wind gepeitscht in wilder Flucht,
damit in unsre Einsamkeit wir dringen
wie durch die Schale einer Frucht.

Die Flut des Seins strömt ein durch jede Lücke,
und wir verwechseln "dort" und "hier",
weil uns die Nacht zerreißt in tausend Stücke
gleich einem brünstigen Tier.

Ringsum der Wellen wieherndes Gewinsel,
aus dem du dich zu Höhen bangst.
Hier ist kein Strand, kein Stein und keine Insel,
die man umklammert in der Angst.

1933

SANKT GEORG

Wie rief sie nächtelang in ihrer Not,
da sie am Felsen schmachtete Jahrzehnte,
und es zu ihren Füßen dampfend gähnte,
und sich im Geifer wälzte drachenrot!

Und immer wieder schrie und schrie sie, weil's
mit feistem Schweife peitschte ihre Lenden
in einer Gier, die nimmer wollte enden,
mit der sie stritt vom Hügel ihres Heils...

An ihrem Widerstande fraß die Lust,
bis ihre heiß aufqualmenden Gebete,
mit denen sie den Retter sich erflehte,
wie hohe Flammen schlugen aus der Brust

und sich zur Wolke ballten, feuerklar.
Und wie sich rings um sie der Glanz vermehrte,
und wie die Wolke jedem Anprall wehrte,
bis sie den Strahlenden gebar,

und sich wie eine weiße Flut ergoß,
als der Helmgeschmückte mit der lichten Lanze
in immer hehrem fürchterlichem Glanze
herniedersprengte auf dem hohen Roß

und stürzte schon der Rache kalten Bach
steil in des Drachens klaffenden Rachen...
Und offen lag das Untier, wie im flachen
Gewässer: ein Haus mit weggeschwemmtem Dach...

Doch da erglühte sie wie lichter Schnee,
aufleuchtend im Erstrahlen seines Schildes.
Es lag auf ihrem Antlitz etwas mildes
von ihm: wie Abendrot auf einem See.

Sie war wie eine, die nach Worten sucht
und stumm ersteint, und wußte nicht, er wäre
nur die mit süßem Saft erfüllte, schwere,
von ihrer tiefsten Glut gereifte Frucht.

Münster 1936

JOFFROY RUDEL

Die Weiten gingen auf in lichtem Brande.
Auf einmal wußtest du, was Sehnsucht heißt,
denn manchmal kam ein Sänger hergereist
aus einem fernen, weltverlornen Lande,

der von der Schönen sang am blauen Strande,
vom goldnen Haar, das in der Sonne gleißt.
Wie Wind, der einen Frühling uns verheißt,
durch seine Lieder wehte Melisande.

Als dieser Wind dir hoch die Segel blies,
da lenktest du dein Schiff nach Tripolis
und hauchtest aus dein Glück in ihren Armen.

O, möchte ich doch landen auch im warmen
und späten Glanz, im stillen Abendbrand
an diesem fernen, sagenhaften Strand!

1936

IM KONZERT

Damit sich das Gefühl den Flug erkühne,
entlockt des Bogens Schwung der Sehnsucht Klang
dem schlanken Körper einer Violine,
und wartend schlagen unsre Herzen bang.

Mir ist, als weile zögernd ich am Saume
des unbekannten Glücks (es kommt ja nie!)
und seh, wie deine Seele schwebt im Raume
am leichten Faden einer Melodie.

Und dann verebbt wie eine stille Feier
der Töne Wogenschlag im lichten Glanz...
Wir gehn den Abendgang durch Regenschleier,
die Berge krönt ein feuchter Nebelkranz.

Das Dunkel wächst um uns wie eine Mauer.
Ich ahne nur der Hände weißes Glühn,
und neben dir, da schreitet still die Trauer
ins Land, wo Träume groß und schmachtend blühn.

Doch zaudernd stockt mein Schritt an jenen Grenzen,
die mein Gedanke noch nicht übersteigt...
Was weiß ich dann, ob deine Augen glänzen
und deine Sehnsucht über mir sich neigt?!

Reichenhall 30 9. 43

* * *

Nachts umflattern dich meine Gedanken:
sie fliegen wie Schwalben zu dir.
Ich halte dich fest mit tausend Ranken,
damit ich dich nicht verlier.

Ich möchte nehmen in meine Hände
dein schlagendes Herz.
Meine Sehnsucht füllt tausend Bände,
aber im Munde wird alles zu Scherz.

Warum willst du nicht, daß ich dich umkreise
wie einen Stern?
Dann verklingt meine Sehnsucht leise,
dir nah... und immer noch fern.

Reichenhall 2. 10. 43

GEFAHREN

Jungfrau, nicht Jungfrau, schon Frau, die du scheinst
kaum nur entwachsen den kindlichen Spielen,
strebend wie Seefahrer einst
zu fernen verkannten Zielen!

Von welchen Gefahren (wie war es, wie war's?)
an fremden, vom Sturme gepeitschten Küsten
schweigt das Braun des gewellten Haars,
das leicht meine Finger küßten?

Wie wird die Welt so strahlend und weit,
wenn du zu den Gräsern dich beugst im weißen
vom Winde geblähten Kleid!
Wie mögen die Ufer nur heißen

im neblichen, leuchtenden Morgengraun,
wo's mich gelüstet selig zu stranden,
aufgehn im schimmernden Braun
und wie ein Quell zu versanden?

Reichenhall 3. 10. 43

FRAUEN

Kennst du die Frauen, die so müde
von ihrem langen Reifen sind,
als ob ihr Sein sich nie entschiede
zu wachsen, wie ein krankes Kind?

Sie hängen im Gezweig wie Früchte,
die, von dem großen Warten matt,
fahl schimmern in dem fahlen Lichte
das sie entzaubert hat...

Gedörrt, doch nie versengt von Bränden
der Sommerzeit und tief im Herbst,
versagen sie sich dem Vollenden
und werden morsch, und werden herb.

Und hältst du hin die kahle Fläche
der nackten, aufgeschloßnen Hand. —
sie fallen vom Hauche eines Fächers
dir zu, als wärst du Niemandsland.

Reichenhall 3. 10. 43

WEIHE

Wir füllten unsre Opferschalen
bis an den hohen Rand
und hoben sie ins goldne Strahlen
des Herbstes, Hand in Hand.

Wir näherten uns dem Altare.
Dir tief ins Aug ich sah,
bis Flamme schlug aus deinem Haare,
und brennend stand ich da.

Und dieses Glühn — ein heißes Werben
um deiner Seele Wahl —
war süß wie vor dem Sterben
der Sonne letzter Strahl.

Da riß ein jäher Sturm die kahlen
Baumgipfel in den Raum,
und klirrend brachen unsre Schalen
voll Duft und Blütenschaum.

Reichenhall 12. 10. 43

TRENNUNG

Wo soll ich dich verbergen,
damit ich nicht dein Antlitz schau?
Hoch über allen Bergen
steht meiner Sehnsucht tiefstes Blau

Wo soll dein Haar ich lassen,
und deine Augen, deinen Mund?
Ich kann dich ja nicht fassen,
wie dieser Erde glattes Rund.

Was tun mit deinem Kleide,
mit dieses Laubes feuchtem Duft,
den wir doch liebten beide?
Mit dieses Herbstes klarer Luft?

Was tun mit diesen Seen,
die silbern schimmern durch den Hag?
Ich muß dich immer sehen,
wohin ich mich auch wenden mag.

Wer sagt's, von wem erzwinge
in diesem Streit ich meine Ruh!
Denn alle, alle Dinge
verwandeln sich und werden du.

Reichenhall 12. 10. 43

HERBSTSTIMMUNG

Die Jahre werden immer karger.
Die Luft ist kühl, und klar, und herb.
Die Stunden ruhn in goldnem Sarge.
Mit großen Schritten naht der Herbst.

Und lauschend späht man in die Ferne
von einer Sehnsucht hohem Turm,
ob nicht die ersten Abendsterne
zu rotem Brand entfacht ein Sturm.

Nein! Über allem webt die Stille
ihr blaues flutendes Gewand,
und von den Dingen fällt die Hülle
in Gottes aufgeschloßne Hand.

In lichtem Glanze wogen Weiten
wie reifes Korn in leisem Wind.
Willst du nicht durch das Flimmern schreiten
und wunschlos werden wie ein Kind?

Laß dich berauschen von den Farben,
von dieser späten, sanften Glut:
die Jahre liegen da, in Garben;
der Herbst ist gnadenvoll und gut.

Volderwildbad, Tirol 5. 6. 45

ПРИМІТКИ

ПРОКЛЯТІ РОКИ

Текст у квадратових дужках належить редакції.

ПЕРША ЧАСТИНА

1. Збірки: **Тичина,** «Соняшні клярнети»; **Рильський,** «Синя далечінь».

2. **отець Суботін:** За тих часів священик на Полтавщині: [пізніше] протоєрей варшавського собору.

ДРУГА ЧАСТИНА

3. **Лаціс і Петерс:** Латиші, які за перших років комунізму стояли на чолі чеки і вславились своєю лютою жорстокістю.

4. **гасла вкрили двері храмів:** Полотнища з революційними та антирелігійними гаслами («Релігія — опіюм для народу» т. ін.) прикрашали двері і мури Володимирського собору в Києві.

5. **Ні соколу, ні кречету лихому не ляжем на поталу, й не тобі, о чорний вороне:** «... ни соколу, ни кречету, ни тебѣ, чръныи воронъ, поганыи половчине!» — «Слово о полку Ігореві».

6. **Олексій Толстой:** «Ты знаеш край, где все обильем дышет, где реки льются чище серебра?»

ТРЕТЯ ЧАСТИНА

7. **Не я ж уславив квіт філософеми:** У Рильського в «Чумаках»: «Міфологема — мать філософеми».

8. **«Чумаки» і «Сіно»:** Поеми Рильського, написані октавами.

9. **Аще кому хотяше пісиь творити, тогда пущашеть десять соколов:** Цитата зі «Слова о полку Ігореві».

10. **Овлур:** Половчин, що поміг Ігореві втекти. «Комонь въ полуночи Овлуръ свисну за рѣкою». — «Слово о полку Ігореві».

11. **євбаз:** єврейський базар.

12. **Воровський:** Совєтський амбасадор, забитий у Швайцарії. «Вор» — по-російському «злодій».

13. **соробкоп:** Союз робочих кооперативов.

14. **алеж на праву ногу не знайшов:** Не анекдот, а правдивий випадок. У всій поемі нема ні одного видуманого факту.

15. Соломон **Щупак**, редактор «Пролетарської правди», мав завдання поставити на комуністичні рейки українську пресу.

ЧЕТВЕРТА ЧАСТИНА

16. Антична мітологія знає **Гордіїв вузол** (розсічений Олександром Македонським) та **Дамоклів меч** небезпеки. Промовець переплутав те й те. (Цитата занотована автором).

17. **З черепа Святослава** печенізький князь зробив чашу, з якої пив вино.

18. **душу віючи від тіл:** «вѣють душу отъ тѣла». — «Слово о полку Ігореві».

КАРАВЕЛИ

Числа означають сторінки цього видання.

55. **Кортес:** На цю поезію почасти вплинув роман Штуккена «Білі боги» (Eduard Stucken, «Die Weissen Götter»), а також вірш Ередія «Конкістадори». Цього вірша свого часу переклав був Микола Зеров; з того перекладу й узято мотто до першої частини збірки.

61. **Антоній і Клеопатра** 2: Первісна редакція цього віршу була російська.[Пор. стор 324].

64. Так само з циклю **«Прованс»** первісна редакція віршів «Бернар де Вентадур» і обох віршів про Жоффруа Рюделя була російська. У двох перших строфах віршу «Бернар де Вентадур» переказано одну з його поезій. Про Жоффруа Рюделя леґенда оповідає, що він закохався в тріполійську принцесу Мелісанду, ніколи її не бачивши, але багато про її красу чувши від труверів. На кораблі він вирушив до її країни, але захворів у дорозі. Мелісанда, довідавшись про його історію, прийшла до нього на корабель, і на руках її він умер.

66. **Вікінґи:** Ця поезія виникла почасти під впливом вірша «Варвари» Ґумільова, вміщеного у збірці «Жемчуга».

71. **Жанна д'Арк:** Первісна редакція писана була німецькою мовою, але мала зовсім іншу концепцію. [Див. стор. 353].

78. До віршів **«Хлопчик»** і **«Підліток»** деякі суґестії подав вірш Гоффмансталя «Der Knabe».

80. **Старість: При писанні цього вірша пригадався колишній проєкт Фляммаріона просвердлити земну кулю наскрізь і**

таким робом створити «коридор» між Старим Світом та Америкою.

89. **Сковорода:** **Цей вірш увійшов був до складеної Зеровим антології «Сяйво».**

У другій строфі вплив деяких рядків з поеми Рільке «Орфей, Еврідіка, Гермес». Порівняй мій переклад цього місця:

Її, котру він так кохав, що струни
точили більше скарг, як жалібниці, —
аж цілий світ постав із скарг, в якому
все повторилося: ліси, долини,
село і поле, річка і звірі.
І над цим світом скарг ходило сонце
і зоряне, осяйне, тихе небо
із скарг, усе в розхитаних сузір'ях.

90. **Осінні рядки:** Всі вірші цього циклю виникли в Преображенському під Києвом, поблизу зеленого Китаєва.

104. **Лесбія:** Ім'я це запозичено у римського поета Катулла.

107. **Беатріче 2:** «Своїх терцин холодні діяманти тобі вплітав у шату»... Порівняй у Блока: «... В темные кудри вплетаю тайных стихов драгоценный алмаз».

110. **Січневий Діоніс:** Первісна редакція російська..

120. **Терцини:** В цій поезії вжито строфу, що нею писав Данте свою «Divina commedia», щоб підкреслити паралелізм: Дантове пекло — совєтизована Україна.

Все втиснуто в трикутники і ромби. Порівняй у Сосюри: «Місто взяло в ромби і квадрати всі думки, всі пориви мої».

122. **Мандрівка до сонця:** У цьому вірші суто український зміст і тематика. Проте побуд до його написання походить від Вергаренового вірша «Le Départ», уміщеного в збірці «Les Campagnes hallucinées». Опис натовпу, що кидає рідні села й мандрує геть до міст, пригадав мені картини совєтського побуту: селяни в голодні роки подавались геть із сіл, у мандри, йшли до далеких міст, шукаючи там кращої долі. Перони і залі двірцеві скрізь переповнені були людьми, що спали покотом, оточені своїми клунками, так що й ступити ніде було.

Наводжу тут початок і кінець Вергаренового віршу:

Traînant leurs pas après leurs pas,
Le front pesant et le coeur las,
S'en vont, le soir, par la grand'route
Les gens d'ici, buveurs de la pluie,
Lécheurs de vent, fumeurs de brume.

Les gens d'ici n'ont rien de rien,
Rien devant eux
Que l'infini de la grand'route.
Chacun porte au bout d'une gaule,
Dans un mouchoir à carreaux bleus,
Chacun porte dans un mouchoir,
Changeant de main, changeant d'épaule,
Chacun porte
Le linge usé de son espoir.
Les gens s'en vont, les gens d'ici
Par la grand'route à l'infini.

. . . .

Avec ses suçoirs noirs, et ses rouges haleines
Hallucinant et attirant les gens des plaines,
C'est la ville que la nuit formidable éclaire,
La ville en plâtre, en stuc, en bois, en fer, en or — tentaculaire.

Рядки «Де ж ті отари, що після них» і т. д. навіяні наступними рядками з віршу Р. М. Рільке «Dann sah ich auch Paläste», уміщеного в «Stundenbuch»:

Und der Geruch der Rinderherden lag
Dem Zuge nach bis in den zehnten Tag,
War warm und schwer und wich dem Wind nicht aus.
Und wie in einem hellen Hochzeitshaus
Die ganze Nacht die reichen Weine rinnen:
So kam die Milch aus ihren Eselinnen.

До рядків

«Сон їх оточать горами.
Хай же їм сниться: то сніжні Мон-Бляни»

і т. д. порівняй рядки Рільке з вищенаведеного віршу:

Und wenn sie lagerten...
Die dunklen Hohenzüge der Kamele
Umgaben es mit der Gebirge Pracht.

Образ бронтосавра, що його труп гниє, вжив був за символ совєтської держави Маланюк.

128. **Божа матір:** Образ, навіяний ранніми віршами Тичини про Мадонну.

139. **Україна:** У п'ятому вірші цієї поеми «Все, що гуло...» і т. д. вжито ритму, що його подибуємо у Стефана Ґеорге.

148. **Ми:** Написано, як реакція на «Скіфи» Блока.

151. **Символ:** У другій частині віршу розроблено мотив, що його зустрічаємо у Дюамеля (поета з групи французьких юнанімістів).

Це вірш про зерно куколю: дивись мій переклад у 10-ій книзі «Життя й революція» за 1925-ий рік.

РОЗВІЯНІ ЛИСТКИ

Примітки належать редакції.

Під цим заголовком об'єднуємо розсіяні по періодиках вірші різних епох, від ранніх екскурсів у «революційну» поезію до пізнього освоєння романтичної баляди, від неоклясичних композицій, що могли б знайти своє місце в «Каравелах», до пародій, під якими не завагався б підписатись Порфирій Горотак. Принагідні вірші «для домашнього вжитку» лишаються поза рамками цього видання.

170. **Вдовиця:** Пародія, перше публікована під псевдонімом Роксоляна Черленівна.

. **О душоньки моєї розпинателі...:** Пародія, перше публікована під псевдонімом Роксоляна Черленівна.

171. **Могутній демон мого шалу...:** За здогадом В. Державина ця пародія складена не без участи Юрія Чорного. (Див.: В. Державин. З останніх днів земного буття Юрія Клена. (22. 9. 1891 — 30. 10. 1947). — «Сучасна Україна», 1952, 16 листопада, ч. 24 (49), с. 9). Чернетка пародії в архіві Юрія Клена покривається до великої міри з текстом, що його наводить Державин. Якщо його здогад правильний, то участь Юрія Чорного у складенні цього віршу мусіла бути досить обмежена. Друкуємо тут цитований В. Державином текст, вводячи кілька дрібних поправок на основі чернетки.

ПОРФИРІЙ ГОРОТАК, «ДИЯБОЛІЧНІ ПАРАБОЛИ»

258. **Коронація:** У чернетці Юрія Клена цей вірш фігурує в двох версіях. Наводимо першу, російську редакцію:

Мне в эту ночь приснился сон,
что буду завтра коронован.

Народной лаской избалован,
я гордо вышел на балкон.

Был подо мною шум знамен
и полк мой имени Бальмонта.
Там раздвигал я горизонты,
ища мой царский фаэтон.

Ревел напрасно я в циклон,
что я совсем не узурпатор,
а настоящий император.
И прозвучал без пользы стон.

Ко мне явились сэр и дон
сказать, что все давно известно:
и в кабинет вошел я тесный,
что был весьма уединен.

На мой минутный сел я трон
и внемлю: словно камень веский,
упал, раждая переплески
из недр исшедший афедрон.

Далі наводимо вірші, які не ввійшли в «Дияболічні параболи». Перший з них, «Урбанізація», друкувався в пресі, решта публікується тут уперше.

УРБАНІЗАЦІЯ

П. Тичині

Комини, комини фабрик
вгору зіп'ялись, як фалуси.
Вашої абракадабри
серце моє не злякалося.

Мурами, мурами, мурами
в небо зростають заводи
над городами похмурими,
нищать ланів моїх вроду.

Вас роздрібнити б на атоми,
вас потрощити б на порох!
В цьому сторіччі проклятому
кожний є кожному ворог.

В цьому столітті, що війнами,
трупом і кров'ю вагітне,
хай над задумлено-мрійними
лотоса келех розквітне.

Всі ми гріховні Тангейзери,
але у нашому гурті
б'ють ще окропами ґейзери,
з'явиться нам Крішнамурті...

Комини, комини фабрик
вгору зіп'ялись, як фалуси;
вашої абракадабри
серце моє не злякалося!

5. 8. 40

ВЕСНА

Надійшла весна,
збурилась природа.
Ріками рясна,
пінить білі води.

Трісли пуп'янки.
Чим тут не Малякка?
Кліщаться жуки,
кліщаться собаки.

А мене в кліщі
туга зла затисла.
На кущі хрущі
двійками повисли.

Бачу я двох мух
на віконнім склі ще,
і терзає слух
кицька на горищі.

Всюди все собі
підбирає пару:
білі і рябі,
їжаки й канари.

Множтеся, щури,
множтеся, макаки!
До такої гри
я не маю смаку.

Бачу я вві сні
широчінь Амура,
і ніщо мені
ті земні «амури».

Стамбул. 14. 3. 43

ТІРОЛЬСЯКА КОСМОГОНІЯ

Я — дух еквівалентно-небулярний,
дух перманентних височин.
Що там мені тубілець титулярний,
міщанського інцесту син!

Я виграю палітрами симфоній
на струнно-лірних ребрах гір,
а він, міщух — об'єкт для гегемоній,
плювок безмірности в надір.

Співаю я й мій спів гігантосавра
шибає космосом в зеніт.
Він, ліліпут, щось бурмотить, як Мавра,
штани повісивши на пліт.

Я мчу, лечу, нестримністю лячний,
космічнобарвний ґалаґан,
а він собі також, однокльоачний,
злетів, як півень, на паркан.

Це я розмалював тірольске небо
у звучнобарвну сяйність рим
і, як з Олімпу тая Геба,
ширятиму над міщухом, над ним!

ПІСЛЯСЛОВО

Виданий тепер том поезії Юрія Клена мав бути першим томом у серії його творів, складеної з чотирьох томів. Проте першим, що появився 1957 р. за редакцією Євгена Маланюка, був том ІІ-ий, у якому була надрукована велика, на 350 сторінок поема-епопея «Прокляті роки». За цим томом слідував ІІІ-ій том Кленової прози, його оповідання, і том IV-ий — переклади драм Шекспіра. Щождо видання І-го тому поезії, то воно затрималося з різних причин. Тут грав ролю і певний брак видавничої координації, бо «Фундація імени Юрія Клена» була в Торонто, але книжки друкувалися в Англії (Лондоні), до того ж редактор тих видань, Євген Маланюк, жив у Нью-Йорку, де й помер 1968 р. До несвоєчасного видання І-го тому причинився також той факт, що українська поезія Клена була вже відома з раніших видань: «Прокляті роки» були видані двічі у Львові (1937, 1943), «Каравели» в Празі, 1943, а «Дияболічні параболи» Порфірія Горотака в Авґсбурзі, 1947. Проте Клен був теж автором численних поезій російською мовою, з його молодих років, як теж пізніших поезій мовою німецькою. Отож, Клен був типом тримовного поета, і в кожній з тих мов він був майстром. Перед торонтськими видавцями виникла проблема: чи друкувати тільки вже відомі українські поезії Клена, чи включити туди теж іншомовні? Тим часом, на видавців був тиск якнайшвидше видати «Попіл імперій», поему, фрагменти якої появилися в різних пресових виданнях і появи якої вимагали літературні та громадські кола. До того Маланюк, крім заробіткової праці, почав працювати теж над виданням своїх власних збірок та двотомного циклу літературних та ідеологічних статтей п.н. «Книга спостережень» і до кінця свого життя вже не встиг зайнятися закінченням І тому Кленової поезії.

Отже, теперішнє видання дає цілість відомої поетичної творчости Клена всіми мовами.

До зібраних у цьому томі поезій Клена включено цілістю «Дияболічні параболи» Порфирія Горотака, хоч це, як відомо, збірка віршів трьох авторів — Юрія Клена, Леоніда Мосендза і Мирона Левицького. Що з тієї збірки належить фактично Кленові? Запитаний нами щодо цього мистець і письменник Мирон Левицький дав нам такі інформації:

«Горотаком» став він досить пізно. Він жив тоді в Інсбруку в Австрії і до нього часто навідувалися Клен і Мосендз. Це вони запропонували йому стати третім Горотаком після

того, як він, тобто Левицький, надрукував свої власні пародії на Клена, Мосендза і Єндика в гумористичному журналі «Проти шерсти», що появлявся в таборі біженців у Ляндеку. У збірці «Дияболічних парабол» він уважає своїми віршами «Не хочу», «Неоімпресіоністичне» і, спільно з двома іншими Горотаками, «сфабрикував» «Маркізу Помпадур». Щождо того, які вірші належать Кленові, а які Мосендзові, то годі сказати щось певне. Левицький певний лиш у тому, що Кленові належить найменше 75% віршів, він був теж творцем самої ідеї поета-містифікатора Горотака, був редактором видання цілої збірки і оформив її згідно зі своїм стилем і смаком.

Крім цього Левицький згадує, що для видання парабол він виконав графічну обкладинку й кілька ілюстрацій до прози Горотака про його мандрівку по Азії, проте видавець збірки Петро Волиняк (справжнє прізвище Чечет) їх не надрукував, уважаючи їх надто модерністичними.

Всі ці коментарі Мирона Левицького мають свою літературознавчу вагу щодо творення зовсім нового в українській літературі гумористичного жанру силами індивідуальних чи гуртових мистців слова, жанру, що шириною і новизною своєї тематики і стилю збагачує чималу нашу гумористичну традицію, розроблену І. Котляревським, С. Руданським і В. Самійленком та різними поетами нашої доби, з яких небагато досягло тих вершин калямбурного стилю, що його дав Порфирій Горотак.

С.Г.

ЗМІСТ

2. МЕГАЛОСТРОФИ СОБІ

3. МЕГАЛОСТРОФИ ІНШИМ

4. НА ТУЛУМБАСІ ГІР

ИЗ РАННИХ СТИХОВ

СОНЕТЫ

SPÄTLESE